

Kaija Appelqvist-Schmidlechner
Marjatta Kekkonen
Jenni Wessman
Tuomas Sarparanta

Jääsydämet

Icehearts-toiminnassa aloittavien lasten
psykososiaalinen hyvinvointi ja arviot toiminnan
vaikuttavuudesta yhden vuoden seurannassa

RAPORTTI

Raportti 6/2017

Kaija Appelqvist-Schmidlechner, Marjatta Kekkonen, Jenni Wessman ja
Tuomas Sarparanta

Jääsydämet

**Icehearts-toiminnassa aloittavien lasten
psykososiaalinen hyvinvointi ja arviot
toiminnan vaikuttavuudesta yhden
vuoden seurannassa**

TERVEYDEN JA
HYVINVOINNIN LAITOS

© Kirjoittajat ja Terveyden ja hyvinvoinnin laitos

Kannen kuva: Ville Varumo

ISBN 978-952-302-891-3 (painettu)

ISSN 1798-0070 (painettu)

ISBN 978-952-302-892-0 (verkkojulkaisu)

ISSN 1798-0089 (verkkojulkaisu)

<http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-302-892-0>

Juvenes Print – Suomen Yliopistopaino Oy
Helsinki, 2017

Lukijalle/Esipuhe

Icehearts-työtä on tehty Suomessa yli 20 vuotta. Työlleen sitoutuneiden kasvattajien määrä on kasvanut 1990-luvun alun neljän kasvattajan tiimistä yli 30 kasvattajan suurjoukkueeksi. Toimintaan osallistuvien lasten määrä on moninkertaistunut ja toimintamalli herättää kiinnostusta yhä useammassa kunnassa ja koulussa. Lupaus lapsuuden mittaisesta tuesta ja raskaiden lastensuojelupalvelujen tarpeen vähenemisestä houkuttelevat. Toimintamallille on myönnetty lukuisia palkintoja ja huomionsoituksia, joista viimeisin on Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen (THL) vuoden 2017 TERVE-SOS-palkinto.

Tieto toimintamallista, sen myönteisesti vaikuttavista tekijöistä ja toimintaan valikoituvien lasten elämäntilanteesta on kuitenkin pitkään ollut pääasiassa Icehearts-yhteisön ja Icehearts-kasvattajien sekä toimintaan osallistuvien koulujen tiedossa. Toiminnan vaikutuksista ja hyödyistä ei ole ollut käytettävissä tieteelliset kriteerit täyttävää tutkimustietoa.

Tämä tutkimus on osa THL:n käynnistämää kaksiosaista Icehearts-tutkimushanketta, jossa tarkastellaan Icehearts-toiminnassa mukana olevia lapsia ja nuoria yhtäältä pitkittäistutkimuksen keinoin, toisaalta takautuvasti toiminnassa mukana olleiden nuorten näkökulmasta. Tämä tutkimusraportti on ensimmäinen tulosraportti pitkittäistutkimuksesta, jossa seurataan 13 vuoden ajan syksyllä 2015 aloittaneiden lasten elämäntilannetta ja psykososiaalista hyvinvointia. Raportissa kuvataan Icehearts-toiminnassa aloittaneiden lasten taustoja, toiminnan ensimmäistä vuotta sekä toimintamallin hyötyjä kasvattajien arvioimana.

Lasten ja nuorten hyvinvointiin ja kehitykseen on mahdollista vaikuttaa suotuisasti ja katkaista lasten varhaisessa elämänvaiheessa alkanut syrjäytymiskehitys. Syrjään jäämisen ehkäisyssä erityisen tärkeässä roolissa on lasten ja nuorten läheisten lisäksi palvelujärjestelmä. Palvelujärjestelmällä on kuitenkin omat haasteensa, eikä se nykyisellään vastaa erityistä tukea tarvitsevien lasten, nuorten ja perheiden tarpeisiin riittävästi. Icehearts-toimintamalli ottaa osaa palvelujärjestelmän kehittämistyöhön tarjoamalla koulussa ja harrastustoiminnassa pitkäkestoista, lapsen tarpeiden mukaista tukea liikunnan, vertaistuen ja turvallisen aikuisen avulla.

Tutkimuksen ensimmäisen vaiheen onnistumisessa merkittävässä roolissa ovat olleet kouluissa toimivat Icehearts-kasvattajat, koulujen rehtorit ja opettajat. Tutkimuksemme ei olisi onnistunut ilman kasvattajien ja koulujen myönteistä suhtautumista ja aktiivista panosta aineiston keruun alkuvaiheessa. Kiitämmekin kaikkia tutkimukseen osallistuneiden koulujen rehtoreita ja opettajia hyvästä yhteistyöstä. Kiitämme myös Icehearts-toimintaan osallistuneita lapsia ja heidän huoltajiaan aktiivisesta osallistumisesta tutkimukseen. Ilman lasten ja perheiden panosta emme voisi lukea tätä ensimmäistä raporttia.

Icehearts-järjestön avainhenkilöt Ville Turkka, Teemu Vartiamäki ja Vellu Kilpula ovat valottaneet toimintamallin taustoja, historiaa ja nykytilannetta sekä autta-

neet rajaamaan tutkimustehtävää. Yhteistyömme on ollut mutkatonta, ideoivaa ja uutta luovaa, kuten Icehearts-toimintakin. Esitämme lämpimät kiitokset tähänastisesta yhteistyöstä ja toivomme, että yhteistyö jatkuu yhtä hedelmällisenä myös tulevina vuosina.

Kirjoittajat

Tiivistelmä

Kaija Appelqvist-Schmidlechner, Marjatta Kekkonen, Jenni Wessman ja Tuomas Sarparanta.

Jääsydämet. Icehearts-toiminnassa aloittavien lasten psykososiaalinen hyvinvointi ja arviot toiminnan vaikuttavuudesta yhden vuoden seurannassa. Terveysten ja hyvinvoinnin laitos (THL). Raportti 6/2017. 96 sivua. Helsinki 2017.

ISBN 978-952-302-891-3 (painettu); ISBN 978-952-302-892-0 (verkkojulkaisu)

Icehearts on pitkäkestoinen, lapsen koko peruskouluajan jatkuva varhaisen tuen toimintamalli. Se on tarkoitettu niiden lasten auttamiseksi, joista on jo varhaiskasvatuksikäisenä herännyt erityinen huoli ja joilla on tarve erityiseen tukeen.

Tässä tutkimuksessa kartoitetaan Icehearts-toiminnassa aloittaneiden lasten psykososiaalista hyvinvointia ja elämäntilannetta pitkittäistutkimuksen lähtötilanteessa. Tutkimuksessa tarkastellaan myös Icehearts-kasvattajien arvioita toiminnasta yhden vuoden seurannassa. Tutkimukseen osallistuivat viiden toimintansa aloittaneen Icehearts-joukkueen lapset sekä heidän perheensä. Vertailuryhmän muodostivat Icehearts-lasten luokkatoverit sekä samanikäiset oppilaat kolmesta verrokkikoulusta, joissa ei ollut Icehearts-toimintaa. Lapset olivat iältään 6–8-vuotiaita ja siirtyneet tutkimuksen käynnistyessä alakoulun ensimmäiselle luokalle. Tutkimukseen osallistui yhteensä 46 Icehearts-lastaa ja 180 verrokkilasta. Tutkimusaineisto kerättiin vanhemmilta, opettajilta sekä Icehearts-kasvattajilta kyselylomakkeilla sekä Icehearts-lapsilta kyselyhaastattelulla.

Tutkimustulokset osoittivat, että Icehearts-toiminnalla tavoitetaan ja tuetaan lapsia, joilla on perhetilanteensa tai taustansa vuoksi selvä tarve varhaiseen tukeen. Verrokkilapsiin verrattuna Icehearts-toiminnassa aloittaneet lapset elivät yleisemmin yksinhuoltaja-, ero- ja uusperheissä sekä perheissä, joissa oli terveys- ja mielenterveysongelmia sekä taloudellisia huolia. Lapsilla oli verrokkiryhmää yleisemmin tunne-elämän ja käyttäytymisen oireita. Icehearts-lapsista kaksi kolmesta ilmoitti väsyvänsä helposti ja yli puolet kertoi toisten ärsyttävän itseään. Lähes 40 prosenttia tunnusti joutuvansa usein konflikteihin ikätovereidensa kanssa, olevansa usein huolestunut tai itkevänsä usein. Opettajien arvioiden mukaan kahdella kolmasosalla Icehearts-lapsista oli tunne-elämän ja käyttäytymisen oireita. Icehearts-kasvattajien arvioiden mukaan Icehearts-toiminnalla oli myönteinen vaikutus lasten liikunnallisuuteen, aikuisten kanssa toimeentulemiseen, kaverisuhteisiin, sosiaalisiin taitoihin, itsetuntoon ja mielialaan sekä perheiden jaksamiseen.

Tutkimus osoitti, että Icehearts-toiminta tavoittaa oikean kohderyhmän. Toimintamalli tarjoaa tukea lapsen omassa kasvuympäristössä ja alakouluun siirtymisessä sekä mahdollisuuden harrastaa liikuntaa ja kuulua joukkueeseen urheilullisista suorituksista riippumatta. Icehearts-toimintamallilla on mahdollisuus täyttää sitä palveluaukkoa, joka jää peruspalvelujen sekä kohdennetun ja erityisen tuen väliin.

Avainsanat: Icehearts, lastensuojelu, lapsi, perhe, varhainen tuki, interventio, hyvinvointi, mielenterveys, koulu, liikunta, kasvatus, riskitekijä, suojaava tekijä, ennaltaehkäisy, urheilu

Sammandrag

Kaija Appelqvist-Schmidlechner, Marjatta Kekkonen, Jenni Wessman och Tuomas Sarparanta.

Ishjärtan. Det psykosociala välbefinnandet hos barn som börjat i Icehearts-verksamheten och utvärderingar av verksamhetens effektivitet i en ettårig uppföljning. Institutet för hälsa och välfärd (THL). Rapport 6/2017. 96 sidor. Helsingfors, 2017.

ISBN 978-952-302-891-3 (tryckt); ISBN 978-952-302-892-0 (nätpublikation)

Icehearts är en långvarig verksamhetsmodell för tidigt stöd för barn som fortsätter genom hela grundskoletiden. Syftet med modellen är att hjälpa sådana barn för vilka särskild oro uppkommit redan i dagisåldern och som har ett behov av särskilt stöd.

I denna studie kartläggs det psykosociala välbefinnandet hos barn som börjat i Icehearts-verksamheten och barnens livssituation i utgångsläget för den longitudinella studien. I studien granskas också Icehearts-fostrarnas utvärdering av verksamheten i en ettårig uppföljning. I studien deltog barn från fem Icehearts-lag som inlett sin verksamhet och barnens föräldrar. En kontrollgrupp skapades av Icehearts-barnens klasskompisar samt elever i samma ålder från tre kontrollskolor där det inte fanns Icehearts-verksamhet. Barnen var i åldern 6–8 år och hade övergått till årskurs ett i lågstadiet när studien inleddes. Totalt 46 Icehearts-barn och 180 kontrollbarn deltog i studien. Studiematerial samlades in av föräldrarna, lärarna och Icehearts-fostrarna genom frågeformulär och av Icehearts-barnen genom intervjuer.

Studieresultaten visar att Icehearts-verksamheten når och stödjer sådana barn som på grund av sin familjesituation eller bakgrund har ett klart behov av tidigt stöd. Jämfört med kontrollbarnen bodde de barn som börjat i Icehearts-verksamheten oftare i familjer med en ensamstående förälder, familjer där föräldrarna genomgått skilsmässa, bonusfamiljer eller i familjer med hälsoproblem, problem med den psykiska hälsan eller ekonomiska problem. Barnen hade oftare symtom som anknyter till känslolivet och beteendet än barnen i kontrollgruppen. Två tredjedelar av Icehearts-barnen uppgav att de lätt blir trötta och över hälften berättade att andra barn irriterar dem. Nästan 40 procent av barnen medgav att de ofta hamnar i konflikt med jämnåriga, att de ofta är oroliga eller att de gråter ofta. Enligt lärarnas bedömningar hade två tredjedelar av Icehearts-barnen symtom som anknyter till känslolivet och beteendet. Enligt Icehearts-fostrarnas bedömningar hade Icehearts-verksamheten en positiv inverkan på barnens fysiska aktivitet, hur barnen kommer överens med vuxna, kompisrelationer, sociala färdigheter, självkänslan, humöret och hur familjerna orkar.

Studien visade att Icehearts-verksamheten når rätt målgrupp. Verksamhetsmodellen erbjuder barnet stöd i den egna uppväxtmiljön och i övergången från småbarnspedagogiken till lågstadiet och en möjlighet till motion och lagtillhörighet

oberoende av idrottsprestationerna. Med hjälp av verksamhetsmodellen Icehearts är det möjligt att fylla den lucka i tjänsterna som finns mellan basservicen och det riktade och särskilda stödet.

Nyckelord: Icehearts, barnskydd, barn, familj, tidigt stöd, intervention, välbefinnande, psykisk hälsa, skola, motion, fostring, riskfaktor, skyddande faktor, förebyggande arbete, idrott

Abstract

Kaija Appelqvist-Schmidlechner, Marjatta Kekkonen, Jenni Wessman and Tuomas Sarparanta.

Icehearts. Psychosocial well-being of children participating in the programme and evaluation of the implementation during the first year. National Institute for Health and Welfare (THL). Report 6/2017. 96 pages. Helsinki, 2017.

ISBN 978-952-302-891-3 (printed); ISBN 978-952-302-892-0 (online publication)

Icehearts is a long-term early support programme for children who, at age of six, have been recognized by social workers and day care personnel as being at risk of marginalisation.

The aim of this study was to investigate the psychosocial well-being and background of children participating in the programme at the beginning of the longitudinal Icehearts-study. Furthermore, the aim was to evaluate the programme implementation in a one-year-follow-up. The target group of the study were the children and their parents of five Icehearts teams starting the programme in 2015. The control groups comprised of children of the same age who attended the same school but were not attending the programme and children at same age in three other schools without the Icehearts programme. Altogether 46 children participating in the programme and 180 control children participated in the study; all were between the ages of 6 to 8 years. The data were gathered by questionnaires and interviews.

The findings showed that Icehearts programme reached out to and supported children who due to their family background and adverse life situation had a need for early support. Families of programme participants were more likely to have health, mental health and financial problems, to be from a single parent family and to have experienced many changes in family structure compared to controls. Icehearts participants were more likely to experienced socioemotional and behaviour problems compared to controls. Two thirds of the children participating in the Icehearts programme reported becoming easily tired and more than half reported being annoyed by other children. Almost 40 per cent reported frequent conflicts with other children and feeling often worried and crying. According to the assessments from the teachers, two thirds of Icehearts participants had socio-emotional and behavioural problems. Icehearts mentors assessed the programme as having a positive impact on participants' physical activity, child-adult relationships, peer relations, social skills, self-esteem and mental health. The programme also showed a positive impact on the parent's ability to cope.

The findings indicated that the Icehearts programme reaches out to the adequate target group. The programme provides support for children in their own environment at school start, it provides possibilities for physical activity and becoming a member of a sports team, despite of sporting attributes. Icehearts programme has an important role in plugging the gap in the social system between basic and specialist services.

Keywords: Icehearts, child protection, children, family, early support, intervention, well-being, mental health, school, physical activity, education, risk factor, protective actor, prevention, sport

Sisällys

1. Johdanto	13
1.1 Lasten ja nuorten psykososiaalisen hyvinvoinnin tukeminen	13
1.1.1 Lapsen ja nuoren kehitykseen vaikuttavat niin riski- kuin suojaavat tekijät	13
1.1.2 Palvelujärjestelmällä on haasteita vastata lasten, nuorten ja perheiden avuntarpeisiin	15
1.1.3 Koululla on merkittävä asema lapsen kasvuympäristönä	16
1.1.4 Liikunnan avulla voidaan tukea lapsen kasvua ja kehitystä	17
1.2 Icehearts-toimintamalli	17
2. Tutkimuksen tavoite	20
3. Tutkimuksen toteutus	21
3.1 Tutkimusasetelma ja tutkimukseen osallistuvat koulut	21
3.2 Aineiston kerääminen ja tutkimusmenetelmät	21
3.2.1 Vanhemmille suunnattu kyselylomake	23
3.2.2 Vanhempien ja opettajien SDQ-lomake	23
3.2.3 Icehearts-lasten kyselyhaastattelu	24
3.2.4 Icehearts-kasvattajien arviointilomake	24
3.3 Tutkimuksessa käytetyt analyysimenetelmät	25
3.4 Eettiset kysymykset	25
4. Tulokset	27
4.1 Tutkimukseen osallistuneet ja tutkimusaineistot	27
4.2 Icehearts-lasten perhetilanne, perhe-elämä ja kasvatus	27
4.2.1 Perhetilanne ja perhe-elämä	27
4.2.2 Lasten kasvatus ja sen haasteet	30
4.3 Icehearts-lasten kouluviihtyvyys ja koulussa pärjääminen	31
4.3.1 Lasten arviot	31
4.3.2 Huoltajien arviot	32
4.4 Icehearts-lasten tunne-elämä ja käyttäytyminen	33
4.4.1 Lasten arviot	33
4.4.2 Huoltajien ja opettajien arviot	33
4.5 Icehearts-lasten sosiaali- ja terveyspalveluiden käyttö	35
4.6 Icehearts-toiminta ensimmäisen kouluvuoden aikana	36
4.6.1 Icehearts-toimintaan ohjautuminen	36
4.6.2 Lasten osallistuminen ja kasvattajien toimenpiteet	37
4.6.3 Kasvattajien arviot omasta toiminnasta	42
4.6.4 Arviot Icehearts-toiminnan hyödyistä	45
4.7 Yhteenveto tuloksista	49

5. Pohdinta.....	51
5.1 Icehearts-toiminta tavoittaa oikean kohderyhmän	51
5.2 Icehearts-toiminta tukee lapsen ja perheen hyvinvointia	52
5.3 Tutkimuksen luotettavuus ja tutkimusmenetelmien arviointi	54
5.4 Johtopäätökset.....	55
Lähteet.....	57
Liitteet	61

1 Johdanto

1.1 Lasten ja nuorten psykososiaalisen hyvinvoinnin tukeminen

1.1.1 Lapsen ja nuoren kehitykseen vaikuttavat niin riski- kuin suojaavat tekijät

Lapsi ja nuori kehittyvät arkisessa elämänympäristössään ja inhimillisessä vuorovaikutuksessa. Lasten hyvinvoinnin ja mielenterveyden kehittymiseen vaikuttavat perimän ohella kodin, päivähoiton, koulun ja vapaa-ajan ympäristöt sekä lapsuuden olosuhteet (Santalahti & Marttunen 2014, 187).

Lapsen ja nuoren kehitykseen vaikuttavat niin erilaiset riski- kuin suojaavat tekijät. Kehityksen riskitekijällä tarkoitetaan ympäristössä tai yksilössä itsessään olevaa tekijää, joka suuntaa nuoren kehitystä kielteiseen suuntaan ja lisää epäsuotuisan kehityksen todennäköisyyttä (Sameroff ym. 2003; Rutter 1985). Lapsen elämässä tällaisia voivat olla esimerkiksi perheen sosiaaliset ongelmat, stressaavat elämäntilanteet, vanhempien liiallinen alkoholinkäyttö tai mielenterveysongelmat sekä tuen ja huolenpidon puute. Riskitekijät esiintyvät usein ryhmittäin ollen vuorovaikutuksessa toinen toisiinsa. Puhutaan ongelmien kasautumisesta. (Berg ym. 2011; Rönkä 1999.)

Suojaavilla tekijöillä puolestaan viitataan tekijöihin, jotka suojaavat riskitekijöiden vaikutuksilta. Lapsen suotuisaa kehitystä suojaavia tekijöitä voi löytyä niin yhteisöstä (esim. kiinnostus lapseen, vanhemmuuden tuki), koulusta ja vapaa-ajasta (esim. hyvä koulumenestys, yhteisöllisyys, harrastukset), perheestä (esim. hyvä vanhempi-lapsi suhde), kaveripiiristä (esim. hyvät kaverisuhteet) kuin myös lapsesta itsestään (hyvä itseluottamus ja ongelmanratkaisukyky). Suojaavat tekijät tukevat lapsen myönteistä kehitystä riskitekijöistä huolimatta ja ne vähentävät riskitekijöiden vaikutusta ja estävät negatiivisia ketjureaktioita. (Masten & Powel 2003; Pulkkinen 2002; Rutter 1985.) Resilienssillä tarkoitetaan yksilön ja ympäristötekijöiden yhdessä tuottamaa kykyä selviytyä elämänvaikeuksista ja yllättävistä muutostilanteista (Rutter 1987).

Usein psykososiaalisten ongelmien riskitekijät ovat nähtävissä jo varhaisessa vaiheessa. Kansallinen syntymäkohortti 1987 -tutkimuksen mukaan lapsuuden olosuhteilla on todettu olevan huomattava vaikutus lasten myöhempään hyvinvointiin. Rekisteriaineistoon perustuvassa tutkimuksessa seurattiin noin 60 000 vuonna 1987 syntynyttä lasta sikiövauvasta 21-vuotiaaksi. Vanhemman kuoleman, vakavan sairastumisen tai mielenterveysongelmien havaittiin olevan kiinteässä yhteydessä lasten myöhempään hyvinvoinnin tai mielenterveyden ongelmiin. Samoin vanhempien

pitkäaikaistyöttömyys ja ongelmat mielenterveydessä lisäsivät lasten kouluvaikeuksia, mielenterveysongelmia ja kodin ulkopuolelle sijoittamisen riskiä. (Paananen & Gissler 2014, 212.)

Suomessa toteutetussa Pojasta mieheksi -tutkimuksessa puolestaan todettiin, että käytöshäiriöt 8-vuotiaana ennakoivat päihteiden ongelmakäyttöä, antisosiaalista persoonallisuutta ja mielenterveyshäiriöitä varhaisaikuisuudessa (Sourander ym. 2005; 2007). Myös ongelmien pysyvyydestä on tutkimuksellista näyttöä (Ritakallio ym. 2007; Kainulainen 2006; Hofstra ym. 2000; 2002). Lapsuusajan käytöshäiriöillä on tämän lisäksi todettu olevan yhteys ennenaikaiseen kuolleisuuteen (Jokela ym. 2009).

Lapsen tarpeisiin on vaikea vastata, jos vanhemman omat voimat ovat vähissä. Työssäkäyvistä vanhemmista 40 prosenttia oli huolissaan omasta jaksamisestaan äitinä ja isänä ja huoli oli yhteydessä vanhempien uupumukseen ja masennukseen (Salmi & Lammi-Taskula 2014, 42). Vanhemman uupumus löytyi myös lasten huostaanottoihin johtaneista taustatekijöistä. LaskeTut-hankkeen tulosten mukaan yleisimpiä tekijöitä lapsen sijoituksen taustalla olivat vanhemman uupumus ja jaksamattomuus (58 %), kasvatustyylin sopimattomuus lapsen tarpeisiin nähden (50 %) sekä perheen sisäiset tai uusperheiden väliset vuorovaikutusongelmat ja ristiriidat (50 %). Myös toiminnan ohjaamisen ongelmat (46 %), vanhemman mielenterveysongelma (33 %) sekä vanhemman alkoholinkäyttö (26 %) tulivat esille. Kolmasosa lapsista oli eroperheestä ja useiden lasten perheissä oli tapahtunut joitakin muutoksia edellisen 12 kuukauden aikana. (Heino ym. 2016, 5–6.)

Kaikille ihmisille, mutta erityisesti lapsille, tunne ympäristön jatkuvuudesta ja ennakoitavuudesta on tärkeä. Lapsi, joka itse muuttuu kehityksen myötä, vasta harjoittelee toimeentulemistä sosiaalisen ympäristönsä kanssa. Harjoittelu käy mahdolltomaksi, jos ympäristö on ennakoimaton. Lapselle, jolla on jo ennestään paljon kuormittavia tekijöitä ja vähän suojaavia tekijöitä elämässään, ennakoimattomat muutokset voivat olla ylivoimaisen vaikeita. Ennakoitava, turvallinen ja riittävästi resursoitu arki, joka mahdollistaa lasten ja nuorten osallisuuden sekä riittävästi iänmukaisia haasteita, on lasten ja nuorten mielenterveyden kasvualusta. (Santalahti & Marttunen 2014, 187–190; Paananen & Gissler 2014, 208.)

Tutkimuskirjallisuuden perusteella voidaan osoittaa, että kielteiseen kehityssuuntaan kulkeva elämäntapa tai alkanut syrjäytymiskehitys on mahdollista katkaista suotuisissa olosuhteissa. Ongelmavyöhdit voivat lähteä purkautumaan esimerkiksi jonkin merkittävän elämäntapahtuman, niin sanotun kehityksen käännekohtaan vaikutuksesta (Laub & Sampson 1993; Rönkä ym. 2002; Rönkä 2005). Tällaisten elämäntapahtumien suojaava vaikutus voi perustua elämäolosuhteiden muutokseen, mutta myös siihen, että ne vahvistavat yksilön sisäisiä voimavaroja, kuten esimerkiksi hallinnan tunnetta (Pickles & Rutter 1991). Voidaan ajatella, että käännekohtassa käynnistyy positiivisia, kumulatiivisesti eteneviä ketjureaktioita. Käännekohtat voivat liittyä esimerkiksi ihmissuhteisiin, perhetilanteisiin tai uusiin harrastuk-

siin. Joskus käännekohtaksi voi riittää yksi läsnäoleva ja kuunteleva aikuinen, joka on lapsen tukena elämän tyrskyissä ja nivelvaiheissa.

1.1.2 Palvelujärjestelmällä on haasteita vastata lasten, nuorten ja perheiden avuntarpeisiin

Lasten, nuorten ja perheiden tasa-arvoisten mahdollisuuksien perusta on koko ikäluokalle tarjolla olevissa universaaleissa, julkisesti tuotetuissa peruspalveluissa ja perusturvassa. Lasten ja perheiden terveyden ja hyvinvoinnin edistämisen sekä terveyserojen kaventamisen perustana ovat ehkäisevät, hyvin toimivat ja kaikkien saatavilla olevat palvelut sekä kohdennettujen palvelujen, kuten perhetyön, lastensuojelun sekä kasvatus- ja perheneuvonnan riittävän hyvä saatavuus (Hastrup ym. 2013; Perälä ym. 2014, 237–238). Kolmas sektori täydentää julkisia palveluja kaikille kansalaisille tarkoitetuilla terveyttä ja hyvinvointia edistävillä palveluilla sekä rajatuille kohderyhmille tarkoitetuilla erityispalveluilla.

Palvelujärjestelmäämme on kuitenkin kohdistunut painavaakin kritiikkiä. Sen ei nähdä kohtaavan kaikkien lasten ja nuorten tarpeita tai vastaavan riittävästi lapsen kasvuun ja kehitykseen sekä vanhempana toimimiseen liittyviin huoliin (Aaltonen ym. 2015; Alhanen 2014; Perälä ym. 2014, 238). Sektori- ja asiantuntijakeskeinen palvelurakenne ja toimintatapa eivät vastaa esimerkiksi niiden lasten ja nuorten avuntarpeisiin, joilla erilaiset huolet, riskit ja ongelmat syntyvät varhain, kasautuvat ajan kuluessa ja muuttuvat vaikeasti ratkottaviksi ongelmiksi.

Miksi palvelujärjestelmämme ei kykene vastaamaan lasten, nuorten ja perheiden avuntarpeeseen? Alhasen (2014) lastensuojelun palvelujärjestelmää analysoivassa tutkimuksessa todetaan, että palveluiden pirstaleisuus, työntekijöiden vähyys, johtamisongelmat, työntekijöiden vaihtuminen, yhteistyön vaikeus ja arkitiedon ohittaminen muodostavat suurimmat ongelmat lastensuojelun palvelujärjestelmän kehittämisessä. Tutkimuksen mukaan sekava palvelujärjestelmä ja esineellistävät käytännöt näyttävät heikentävän asiakkaiden mahdollisuuksia hyödyntää omia kykyjään elämäntilanteensa kohentamiseksi. Lisäksi työntekijöillä ei ole riittävästi aikaa eikä kunnollisia edellytyksiä pohtia huolellisesti asiakkaiden tarpeita ja tilannetta muiden ammattilaisten kanssa. (Alhanen 2014.) Luottamuksellisia asiakassuhteita on vaikea luoda, kun vastuulliset, luotettavat ja tavoitettavissa olevat aikuiset jäävät usein puuttumaan lapsen tai nuoren elämästä.

Palvelujärjestelmän haasteena on tarjota lapsille, nuorille ja perheille riittävän varhaista tukea ennen kuin ongelmat ovat kasvaneet isoihin mittasuhteisiin. Tarjottavan tuen tulisi olla saatavilla tarpeen mukaisesti, viiveettä, esteettömästi ja ilman leimautumisen pelkoa. Hallituksen kärkihanke Lapsi- ja perhepalveluiden muutosohjelmassa (LAPE, 2016–2018) pyritään korjaamaan tilannetta uudistamalla lasten, nuorten ja perheiden palvelut asiakaslähtöisesti integroiduksi palveluiden kokonaisuudeksi maakuntien ja kuntien toimintaympäristöön. Muutosohjelmassa palvelui-

den painopistettä siirretään kaikille yhteisiin ja ennaltaehkäiseviin palveluihin sekä varhaiseen tukeen ja hoitoon sekä erityispalvelujen tiiviimpään integroimiseen perustason palveluihin. (Lapsi- ja perhepalvelujen muutosohjelma 2016.)

Palvelujärjestelmän kehittämisessä avainasemassa on ennaltaehkäisevä työ, sillä lastensuojelun sekä lasten ja nuorten mielenterveyspalvelujen kustannukset ovat kasvaneet nopeasti viime vuosina. Samalla on siirrytty yhä enenevässä määrin ongelmalähtöisestä näkökulmasta voimavarakeskeisempään ajattelumalliin. Kirjallisuudessa on runsaasti viitteitä siitä, että lapsia ja nuoria tuettaessa tulisi keskittyä jonkin tietyn ongelmakäyttämisen sijasta niin riski- kuin suojaaviin tekijöihin (Catalano ym. 2002; Greenberg ym. 2001; Weissberg ym. 2003). Yhdysvalloissa ja Euroopassa on viime vuosina vahvistunut pyrkimys tukea lapsen ja nuoren myönteistä kehitystä (Positive Youth Development, PYD) ja halu rakentaa sellaisia kehitysympäristöjä, jotka mahdollistavat myönteisen kehityksen (Catalano ym. 2002). Tätä näkökulmaa on käytetty lukuisissa lapsille ja nuorille kehitetyissä interventioissa (Frerrer-Wreder ym. 2004).

1.1.3 Koululla on merkittävä asema lapsen kasvuympäristönä

Koulu on yksi tärkeimpiä ja pitkäkestoisimpia lapsen ja nuoren kehitysympäristöjä. Koulu voi tarjota lapsille niin kehitystä suojaavan ympäristön mutta myös ympäristön, jossa lapsi joutuu kokemaan huonommuutta, osattomuutta tai kiusaamista.

Kansteen ja kumppaneiden tuoreen tutkimuksen mukaan viidesluokkalaisista oppilaista kaksi kolmesta pitää luokan työrauhaa hyvänä ja ilmapiiriä sellaisena, jossa uskaltaa sanoa oman mielipiteensä. Kaksi kolmesta viihtyy koulussa ja tulee hyvin toimeen sekä koulukavereiden että opettajien kanssa. Tutkimuksen mukaan pojat viihtyvät kuitenkin koulussa tyttöjä huonommin. (Kanste ym. 2017.)

Koulussa merkittävä tekijä on oppilas-opettaja-suhde, joka voi Lunabban tutkimuksen mukaan olla joko turvallinen ja yhteensointuva, turvaton ja epävireinen, välinpitämätön tai kireä. Poikaoppilaiden suhtautuminen koulun aikuisten tarjoamaan apuun ja tukeen riippuu aikuisten ja poikien välisen suhteen laadusta. Poikaoppilaiden kohtaamista rakentavalla tavalla estävät Lunabban näkemyksen mukaan kolmenlaiset, poikaoppilaita ja heidän ongelmiaan määrittävät tulkinnat: 1) pojat, joita ei oteta vakavasti; 2) pojat, jotka eivät herätä aikuisten tunteita ja 3) pojat, jotka herättävät kielteisiä tunteita. Ei-rakentavassa kohtaamisessa poikien ongelmat ohitetaan, niitä ei tunnusteta tai ne tulkitaan luokkahuoneen ongelmiksi. Poikien käyttäytymisen ongelmiin puututaan luokkahuoneen säilyttämiseksi poikien auttamisen sijaan. (Lunabba 2013, 12.)

1.1.4 Liikunnan avulla voidaan tukea lapsen kasvua ja kehitystä

Liikunnan harrastamisella tiedetään olevan positiivinen vaikutus lasten ja nuorten kehitykseen sekä psykososiaaliseen hyvinvointiin (Brunet ym. 2013; Jewett ym. 2014; Sabiston ym. 2016; Sagatun ym. 2007). Sagatunin ym. (2007) tutkimuksen mukaan 15–16 vuoden iässä harrastettu liikunta ehkäisee poikien mielenterveysongelmia varhaisaikuisuudessa. Kantomaan ja kumppaneiden (2010) tutkimus puolestaan osoitti, että nuorten vähäinen liikunnan harrastaminen oli yhteydessä tunne-elämän häiriöihin, sosiaalisiin ongelmiin, ajatus- ja tarkkaavaisuushäiriöihin sekä käytöshäiriöihin. Liikunnallinen aktiivisuus oli sen sijaan yhteydessä nuorten hyvään koulumenestykseen ja opintosuunnitelmiin. Tutkimuksessa päädyttiin loppupäätelmään, että monipuolisen, ikä- ja kehitystasolle sopivan liikunnan avulla voidaan edistää nuorten terveyttä ja hyvinvointia sekä koulutuksellisia edellytyksiä.

Urheiluseurat voivat parhaimmillaan tarjota lapselle ja nuorelle turvallisen kasvuympäristön. Robertsonin (2001) mukaan urheiluseuroilla on mahdollisuus tarjota nuorille paikka, jossa he voivat kokea turvallisuutta ja toimia omia tarpeitaan tyydyttävällä tavalla tuttujen aikuisten seurassa. Liikuntaan ja urheiluun on liitetty yhä voimakkaammin myös muita merkityksiä kuin pelkkä liikkuminen (Itkonen 2000, Zacheus ym. 2003). Heikkalan ja Kosken (2000) mukaan suomalaista urheiluseuratoimintaa onkin perinteisesti perusteltu niillä merkityksillä, joita urheilulla on nuorten yksilöllisessä ja yhteisöllisessä kasvussa ja kasvatuksessa.

Urheiluseuratoiminnan on katsottu lisäävän yksilöiden ja yhteisöjen sosiaalista pääomaa (Bourdieu 1998). Vaikka harrastuksista saadut onnistumisen kokemukset ovat kaikille lapsille tärkeitä, niiden suojaavat vaikutukset korostuvat ja tulevat esille erityisesti vaikeissa olosuhteissa elävillä lapsilla ja nuorilla, jotka eivät esimerkiksi menesty koulussa.

Vaikka liikunnalla ja psykososiaalisella hyvinvoinnilla onkin todettu olevan selvä yhteys, ei lapsen liikuntaharrastus automaattisesti suojaa lapsen suotuisaa kehitystä ja kasvua. Tärkeää on ennen kaikkea se, millä tavoin harrastusta ohjataan. (Holt 2008.) Keskiöön nousee Fraser-Thomasin ja kumppaneiden (2005) mukaan kannustava ja luottamuksellinen lapsen ja aikuisen välinen suhde sekä tietoinen pyrkimys vahvistaa lapsen kykyjä, itseluottamusta, yhteenkuuluvuuden tunnetta, luonnetta sekä sosioemotionaalisia taitoja. Erilaiset lapsille kohdistetut liikuntaperusteiset interventiot ovat omiaan opettamaan lapsille tunteiden säätelyä ja käsittelemistä sekä toimimista ryhmässä muiden kanssa (Holt 2008).

1.2 Icehearts-toimintamalli

Icehearts on pitkäkestoinen, lapsen koko peruskouluajan jatkuva varhaisen tuen toimintamalli niiden lasten auttamiseksi, joista on jo varhaiskasvatustilanteena herännyt erityinen huoli ja joilla on tarve erityiseen tukeen (Suomen Icehearts ry, 2017).

Iceheartsin tavoitteena on tarjota lapselle mielekäs, ryhmämuotoinen harrastus ja sen puitteissa ennaltaehkäistä lastensuojelupalvelujen tarvetta sekä huostaanottoja, osatomuutta ja koulunkäynnin keskeytymistä. Tavoitteena on edistää lapsen sosiaalisia taitoja ja tarjota lapselle luotettava, läsnä oleva ja turvallinen aikuinen, joka seisoo lapsen rinnalla joukkueessa, koulussa ja kotona. Icehearts-toiminta tukee lapsen kehittymistä itseensä luottavaksi ja toiset huomioon ottavaksi yhteiskunnan jäseneksi. Vaikeasta taustasta lähtevälle nuorelle yhteisöjen pelisääntöjä noudattavat, tavalista arkea elävät aikuiset ja kaverit ovat tärkeä suojatekijä. Kasvattaja tukee joukkueeseensa kuuluvia lapsia läpi lapsuuden ja nuoruuden nivelvaiheiden.

Toiminnan perusajatuksena on, että kasautuvien palvelutarpeiden ja pulmien perheet tarvitsevat kokonaisvaltaista ja intensiivistä tukea, mikä on mahdollista vain luottamuksen varassa. Toiminnan perusteena on ajatus, että erityisen tuen tarpeessa oleva lapsi tarvitsee kasvattajan, joka perehtyy perinpohjin lapsen elämään ja auttaa lasta ja perhettä kokonaisuutena.

Icehearts-toimintamallissa Icehearts-kasvattaja kokoaa esikouluikäisistä lapsista yhteistyössä päivähoidon, esikoulun ja peruskoulun henkilöstön kanssa urheilujoukkueen, ja sitoutuu ohjaamaan sekä tukemaan lasta joukkueessa ja koulunkäynnissä 12 vuoden ajan. Ensin kootaan lasten ydinryhmä, jossa on noin 10 esikouluikäistä lasta. Joukkuetta täydennetään alakouluvuosina vaihteittain ryhmän sosiaalisen kantokyvyn puitteissa, kunnes joukkueessa on maksimissaan 20–25 lasta. Mukaan valitaan lapsia, jotka tarvitsevat erityistä tukea kasvussaan ja joilla on elämässään erilaisia haasteita. Osa on yksinhuoltaja- tai suurperheistä, osa maahanmuuttajaperheistä, osalla perheistä on taloudellisia vaikeuksia ja näin ollen resurssit harrastustoimintaan osallistumiseksi ovat rajalliset. Joillain lapsilla on käyttäytymisen tai tunne-elämän häiriöitä.

Esikouluikäisten kanssa toiminnan painopiste on lasten ja perheiden sitouttamisessa toimintaan. Alakoulussa toiminta jatkuu keskittyen koulunkäynnin sujuvaan aloittamiseen ja tukemiseen. Icehearts-kasvattaja tekee tiivistä yhteistyötä koulun kanssa, ja Icehearts-koulutyössä lasta tuetaan siirtymävaiheissa, ohjatussa iltapäivätoiminnassa ja oppimisen yksilöllisenä tukena. Kasvattaja voi avustaa lasta koululuokassa ja koulupäivän aikana esimerkiksi konfliktitilanteissa. Icehearts-toiminnan iltapäivätoiminta pitää sisällään ohjattua liikuntaa sekä avustamista koulutehtävissä. Yksilötyön kautta pyritään keskittymään lasten elämään henkilökohtaisemmalla tasolla. Se sisältää pienryhmissä tapahtuvia tapaamisia, retkiä sekä tarpeen tullen henkilökohtaista tukea lapselle ja perheelle. Kasvattaja voi esimerkiksi osallistua erilaisiin lasta koskeviin palavereihin ja neuvotteluihin muiden toimijoiden kanssa, mikäli perhe näin haluaa. Icehearts-ryhmät toimivat ensimmäisinä vuosina alueen keskuskoulun tiloissa tai koulun välittömässä läheisyydessä.

Yläkoulussa opiskelun haastavuus ja ikään kuuluvat kehityshaasteet kasvavat. Icehearts-taipaleen viimeisessä vaiheessa tuetaan nuoren itsenäistymistä ja vastuunottoa sekä saatetaan nuori sopivalle koulutuslalle ja työuralle. Koulutyö on

joukkue toiminnan ohella Icehearts-toiminnan toinen tukipilari. (Ks. lisää Vartiamäki & Niemelä 2010.)

Icehearts-toiminnan ydinajatuksia ja eri interventioiden yhteisiä nimittäjiä ovat mahdollisimman varhainen tukeminen, pitkäaikaisen avun tarjoaminen, vertaistuki, toiminnallisuus ja suhdeperustaisuus sekä rohkaisu ja jatkuva kannustaminen. Nuoren rinnalla kulkeva kasvattaja pystyy reagoimaan nopeasti ja joustavasti lasten ja nuorten kohtaamiin haasteisiin, kuten koulunkäynnin ja perheen ongelmiin. Icehearts-joukkue toimii tiiviissä yhteistyössä lasten koulujen ja kunnan kanssa täydentäen kunnan tarjoamia peruspalveluja.

Icehearts-toimintaa on ollut Suomessa yli 20 vuotta ja toimintamalli on laajentunut yhdestä 20 lapsen joukkueesta kattamaan noin 500 lasta kymmenellä eri paikkakunnalla. Parhailaan toiminnan piiriin kuuluu 29 joukkuetta ja seitsemän uutta joukkuetta perustetaan vuonna 2017. Icehearts oli aluksi suunnattu ainoastaan pojille, mutta vuonna 2013 toiminta laajeni myös tyttötyöhön. Iceheartsin sidosryhmätyö on vakiintunut tiettyjen tahojen kanssa tehtäväksi, mutta on riippuvaista myös joukkueesta, alueesta ja kasvattajasta. Yleisimmät sidosryhmät ovat kunnan palvelut eli koulu, lastensuojelu, vapaa-aikatoimi sekä hoitavat tahot, kuten esimerkiksi perheneuvola tai lastenpsykiatria. Mikäli lapsi on sijoitettuna, tehdään yhteistyötä myös lastensuojelun sijaishuollon kanssa. Tämän lisäksi keskeisiin sidosryhmiin kuuluvat lapsen perhe ja kaveripiiri sekä muu urheilutoiminta (alueen muut seurat, lajiliitot, harrastepaikat).

Icehearts voi tarjota parhaimmillaan lapselle ja nuorelle käännekohtan, jossa positiivisten tapahtumien ketju kumuloituu. Lapsi tai nuori saa Icehearts-joukkueeseen kuulumalla harrastuksen, ikäistään seuraa, vertaistukea ja rinnalla kulkevan aikuisen. Näillä tekijöillä on merkittävä psykososiaalista hyvinvointia edistävä ja syrjäytymiseltä suojaava vaikutus.

Icehearts-toimintamalli on kasvanut vuosi vuodelta, mutta toiminnan tuloksellisuudesta ei ole näyttöön perustuvaa tietoa opinnäytetöitä lukuun ottamatta (Aronniemi & Levola 2007; Breccia & Mustonen 2013; Eriksson 2013; Haukkovaara & Hämäläinen 2013; Kallionpää & Lindfors 2011; Pehkonen 2016; Pölkki 2011; Sillman & Strömdahl 2011; Tiitinen 2013; Vartiamäki 2008; Åstrand 2007). Icehearts-toiminnan hyötyjä on näissä opinnäytetöissä selvitetty niin lasten, vanhempien kuin yhteistyökumppanien näkökulmasta. Toiminnan hyödyt tulevat Pehkosen (2016) opinnäytetyön mukaan esille ennen kaikkea poikien sosiaalisten taitojen, itsetunnon ja sääntöjen noudattamisen kehittymisenä sekä yhteisöllisyyden tunteen lisääntymisenä. Vanhemmat ovat tyytyväisiä, että lapsella on harrastus ja opettajat näkevät toiminnan mainiona lisäresurssina luokassa. Opinnäytetöiden tulokset ovat olleet rohkaisevia, mutta toiminnasta ei ole toteutettu laajamuotoisempaa tieteellistä tutkimusta, jossa toiminnassa mukana olevia lapsia olisi seurattu useamman vuoden ajan.

2 Tutkimuksen tavoite

Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen toteuttamassa pitkittäistutkimuksessa seurataan Icehearts-toiminnassa mukana olevien lasten elämäntilannetta sekä hyvinvointia läpi lapsuuden ja nuoruuden aina täysi-ikäisyyteen saakka. Lisäksi tutkimuksessa arvioidaan Icehearts-toiminnan koettua vaikuttavuutta. Tämä tutkimusraportti keskittyy 6–8-vuotiaiden lasten psykososiaaliseen hyvinvointiin toiminnan käynnistymisen alkutilanteessa. Raportissa esitellään myös kasvattajien ensimmäisen vuoden jälkeen tekemiä arvioita toiminnan hyödyllisyydestä.

Tutkimuskysymykset ovat seuraavat:

1. Tavoittaako Icehearts-toiminta oikean kohderyhmän?
2. Minkälaisia eriarvoisuuteen altistavia taustatekijöitä Icehearts-toimintaan osallistuvilla lapsilla on (esim. vanhempien sosioekonominen asema, perhe-tilanne ja perheeseen liittyvät vaikeudet)?
3. Millä tavalla Icehearts-toiminnassa mukana olevien lasten psykososiaalinen hyvinvointi eroaa muista ikätovereista?
4. Mitkä ovat toiminnan hyödyt kasvattajien arvioimana yhden vuoden seurannassa?

3 Tutkimuksen toteutus

3.1 Tutkimusasetelma ja tutkimukseen osallistuvat koulut

Tutkimuksessa seurataan viiden syksyllä 2015 aloittaneen Icehearts-joukkueen lasten elämäntulkua ja psykososiaalista hyvinvointia 13 vuoden ajan. Lapset ovat tutkimuksen alkaessa aloittaneet peruskoulun ensimmäisen luokan. Joukkueet toimivat Tampereella, Espoossa ja Riihimäellä seuraavasti:

- Tampere: Annalan ja Kaukajärven kouluilla toimiva joukkue sekä Tesomajärven koulun joukkue.
- Espoo: Mainingin koulun joukkue ja Kirstin koulun joukkue.
- Riihimäki: Peltosaaren koulun joukkue.

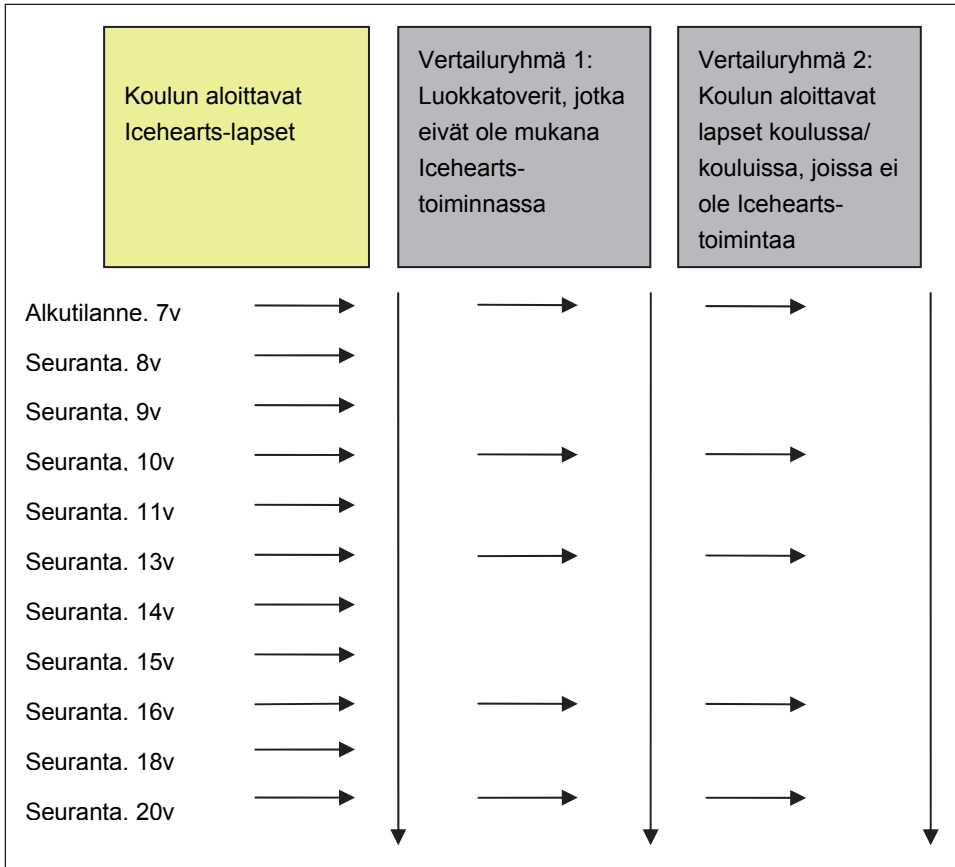
Tutkimuksen vertailuryhmän muodostavat 1) Icehearts-toiminnassa mukana olevien lasten luokkien muut oppilaat sekä 2) samanikäiset oppilaat kouluista, joissa ei ole Icehearts-toimintaa (kuviokuva 1). Verrokkikouluiksi kutsuttiin Tampereelta Lamminpään koulu, Espoosta Tiistilän koulu ja Riihimäeltä Uramon koulu.

Icehearts-toimintaan osallistuviin lapsiin liittyvää tutkimusaineistoa kerätään lapsilta itseltään, heidän huoltajiltaan, luokanopettajiltaan sekä Icehearts-kasvattajiltaan alkutilanteen kartoituksen lisäksi lähes vuosittain. Verrokeilta aineistoa kerätään alkutilanteen lisäksi 3., 6. ja 9. luokan keväällä sekä seuranta-ajan lopussa 20-vuotiaana.

Tässä raportissa kuvataan Icehearts-toiminnan alkutilannetta koskevat tulokset.

3.2 Aineiston kerääminen ja tutkimusmenetelmät

Tutkimuslomakkeet ja muu tutkimusmateriaali jaettiin perheille tutkimuskoulujen luokanopettajien ja Icehearts-kasvattajien kautta. Tutkijat kutsuivat tutkimukseen osallistuvien joukkueiden kasvattajat yhteiseen info-tilaisuuteen kesällä 2015. Tutkijat esittelivät tutkimusasetelman sekä tutkimusmenetelmät ja ohjeistivat kasvattajia aineistonkeruuseen Icehearts-lasten osalta. Tutkijat vierailivat myös kaikissa tutkimukseen mukaan kutsutuissa kouluissa syksyllä 2015 tavaten koulun rehtorin sekä ensimmäisten luokkien opettajat. Tutkimukseen liittyvän infon lisäksi opettajat saivat ohjeistusta aineiston keruuseen siltä osin kuin se kosketti heitä.

Kuvio 1. Icehearts-seurantatutkimuksen tutkimusasetelma.

Tutkimusaineistoa kerättiin lapsilta, lasten vanhemmilta, lasten luokanopettajilta sekä Icehearts-kasvattajilta. Monen eri informantin käytöllä halutaan saada laaja-alainen kuva lasten psykososiaalisesta hyvinvoinnista sekä toimintamallin soveltuvuudesta lasten hyvinvoinnin tukemisessa. Tiedonkeruussa käytetään niin kvantitatiivisia kuin kvalitatiivisia tutkimusmenetelmiä. Tässä raportissa kuvataan vain ne tutkimusmenetelmät, joihin tämän tutkimuksen tulokset perustuvat. Näitä ovat:

1. vanhemmille suunnattu kysely (liite 1),
2. vanhemmille suunnattu Lapsen vahvuudet ja vaikeudet (SDQ) -kysely (liite 2),
3. opettajille suunnattu Lapsen vahvuudet ja vaikeudet (SDQ) -kysely (liite 3),
4. Icehearts-lapsille suunnattu kyselyhaastattelu (liite 4) sekä
5. kasvattajille suunnattu kysely (liite 5).

Jokainen tutkimukseen osallistuvan koulun ensimmäisen luokan oppilas sai kutsun osallistua tutkimukseen syksyllä 2015. Opettajat jakoivat luokissaan kaikille oppilaille kirjekuoren, joka sisälsi tutkimuksen infokirjeen, suostumuslomakkeen sekä lasten huoltajille suunnatun kyselylomakkeen sekä vanhemmille suunnatun SDQ-kyselyn palautuskuorineen. Oppilaita pyydettiin jakamaan kirjekuori huoltajilleen.

Tutkimuksen suostumuslomakkeessa kysyttiin vanhempien suostumusta tutkimuksen kaikkiin eri tiedonkeruumenetelmiin erikseen: vanhempien kyselyihin, opettajien SDQ-kyselyyn, Icehearts-lasten kyselyhaastatteluun, kasvattajien kyselyyn sekä rekisteritietojen keruuseen mahdollista myöhempää rekisteritutkimusta ajatellen. Vanhempia pyydettiin palauttamaan suostumuslomake sekä täytetty kyselylomake Terveiden ja hyvinvoinnin laitokselle postimerkein varustetussa palautuskuorissa. Icehearts-lasten osalta Icehearts-kasvattajia pyydettiin käymään läpi tutkimuksen infokirje ja suostumuslomake yhdessä lasten huoltajien kanssa ja huolehtimaan suostumuslomakkeen palautuksesta Terveiden ja hyvinvoinnin laitokselle.

Kaikille tutkimukseen mukaan suostuneille lapsille annettiin tutkimusnumero, jonka avulla yhdistettiin lasta koskevat eri menetelmillä kerätyt tiedot toisiinsa. Aineistoa käsiteltäessä käytettiin pelkästään tutkimusnumeroa.

3.2.1 Vanhemmille suunnattu kyselylomake

Vanhemmille suunnattu kyselylomake toimitettiin tutkimukseen osallistuvien lasten huoltajille yhdessä tutkimustiedotteen ja suostumuslomakkeen kanssa Icehearts-kasvattajan tai luokanopettajan toimesta tutkimuksen käynnistyessä syksyllä 2015.

Kyselylomake sisälsi demografisten taustatietokysymysten (ikä, koulutus, ammatti, perherakenne, äidinkieli, perheen tulot) lisäksi kysymyksiä perheen huolista ja iloista sekä perhe-elämään liittyvistä muutoksista ja vaikeuksista, lapsen koulussa pärjäämisestä, lapsen vapaa-ajan aktiviteeteista, sosiaali- ja terveyspalvelujen käytöstä sekä väittämiä lapsen kasvatukseen liittyen. Perheen muutoksia ja epäsuotuisia tilanteita kartoitettiin kysymyssarjalla, jota on aikaisemmin käytetty muun muassa Terveys 2000 -nuorisokyselyssä (Koskinen ym. 2005).

3.2.2 Vanhempien ja opettajien SDQ-lomake

Lapsen käyttäytymisen ja tunne-elämän oireita ja prososiaalista käyttäytymistä mitattiin lasten vahvuuksia ja vaikeuksia kartoittavalla Strengths and Difficulties (SDQ) -lomakkeella (Goodman 2001). Kyselylomake sisältää 25 kuvailevaa väitettä, jotka on jaettu viiteen osioon: 1) tunne-elämän oireet, 2) käytösoireet, 3) yliaktiivisuuden/tarkkaavaisuuden oireet, 4) kaverisuhteiden ongelmat ja 5) prososiaalinen käyttäytyminen. Mittaria on käytetty aikaisemmissa tutkimuksissa (esim. Appelqvist-Schmidlechner ym. 2015; Koskelainen ym. 2000). Kuhunkin kysymykseen vastaus

valitaan kolmiportaisesta asteikosta (0–2). Pistemäärien perusteella voidaan muodostaa luokat ”normaali”, ”raja-arvo” ja ”poikkeava” mittarin käyttöohjeiden mukaisesti. Epidemiologisessa tutkimuksessa pistemäärän ylemmän katkaisupisteen ylittämisen on arvioitu ennustavan vahvasti psykiatrasta diagnoosia (Goodman 2001).

Arviot lapsen käyttäytymisestä kerättiin niin huoltajilta kuin opettajilta. SDQ-lomake jaettiin vanhemmille tutkimustiedotteen ja suostumuslomakkeen kanssa tutkimuksen käynnistyessä. Opettajille lähetettiin lista lapsista, joiden huoltajat olivat suostuneet tutkimukseen tältä osin. Opettajia pyydettiin täyttämään lomake listasta olevista oppilaista ja palauttamaan se suljetussa kuoressa Terveiden ja hyvinvoinnin laitokselle.

3.2.3 Icehearts-lasten kyselyhaastattelu

Icehearts-toiminnassa aloittaneet ja tutkimuksen kyselyhaastatteluun suostuneet lapset haastateltiin tutkijoiden toimesta syksyllä 2015. Haastattelut toteutettiin koulutuntien päättyessä koulun tiloissa, joko tyhjässä koululuokassa tai Icehearts-kasvattajien toimitilassa. Haastattelutilanteessa olivat läsnä lapsi ja tutkija, eräin poikkeuksin (lapsi erittäin arka tai turvaton) myös kasvattaja. Lapselle kerrottiin tutkimuksesta ja kysymyksiin vastaamisen periaatteista sekä tähdennettiin, että vastaukset tulevat vain tutkijoiden tietoon.

Kyselyhaastattelulomake sisälsi kysymyksiä lapsen koulussa pärjäämisestä, mielialasta ja kaverisuhteista. Vastausvaihtoehdot olivat joko Likert-tyyppinen 1–3 tai kaksiluokkainen ”samaa mieltä–eri mieltä”. Vastausvaihtoehdot oli visualisoitu hymynaamoin siten, että hymynaama kuvasi väittämän kanssa samaa mieltä olemista, surullinen naama eri mieltä ja totinen naama vastausta siltä väliltä. Osaa kysymyksistä oltiin käytetty aikaisemmin Yhteispeli-arviointitutkimuksessa (Appelqvist-Schmidlechner ym. 2015).

3.2.4 Icehearts-kasvattajien arviointilomake

Joukkueiden kasvattajille lähetettiin keväällä 2016 internet-pohjainen kyselylomake, jonka tarkoituksena oli kartoittaa sitä, mitä joukkueissa olevien lasten kanssa oli tehty, miten yhteistyö lapsen, vanhempien ja muiden toimijoiden kanssa oli sujunut ja miten kasvattajat arvioivat lapsen hyötynneen toiminnasta. Kasvattajat täyttivät lomakkeen jokaisesta joukkueeseensa kuuluvasta lapsesta. Lomakkeessa oli niin strukturoituja kuin avoimia kysymyksiä.

Kasvatusyhteistyön toimivuutta ja kasvattajan tapaa toimia huoltajan ja lapsen kanssa kartoitettiin Family Professional Partnership Scale -mittarilla (Summers ym. 2005a; 2005b). Mittaristoa on käytetty lapsiperheiden palvelujen tutkimuksessa kysyttäessä, miten palvelut vastaavat lasten ja perheiden tarpeisiin vanhempien ja

työntekijöiden arvioimana (Halme ym. 2014; Perälä ym. 2011). Lisäksi kasvattajalapsi-vuorovaikutuksen laatua arvioitiin hyödyntämällä International Child Development Programme -ohjelman kolmen dialogin (emotionaalinen, merkityksiä luova, sääntelevä) mallia, joka toimi kriteerinä lapsen kehitystä tukevalle vuorovaikutukselle niin vanhempien kuin työntekijöidenkin kanssa (Hundaide & Armstrong 2011; Sherr ym. 2014).

3.3 Tutkimuksessa käytetyt analyysimenetelmät

Kvantitatiivinen aineisto on kuvattu käyttäen suoria jakaumia ja prosenttiosuuksia. Osa tuloksista on havainnollistettu taulukoin ja kuvioin, mikä ilmaistaan tekstissä suluissa.

SDQ-mittarin osalta laskettiin mittarista saatu kokonaispistemäärä, joka voi vaihdella 0:n ja 40:n välillä. Mittarin eri osioille laskettiin niin ikään pistemäärät, jotka vaihtelivat 0:n ja 10:n pisteen välillä. Pisteiden avulla muodostettiin luokat ”normaali”, ”raja-arvo” ja ”poikkeava” mittarin käyttöohjeiden mukaisesti. Mittarin kokonaispistemäärää 17–40 (vanhempien arviot) ja 16–40 (opettajien arviot) pidetään yleisesti poikkeavana. Aineistoon ei tehty puuttuvien tietojen korjauksia, joten kokonaispistemäärä muodostettiin vain niille tutkittaville, joilla ei ollut puuttuvia tietoja.

Icehearts-lapsia ja verrokkeja vertailtaessa tilastollisina menetelminä käytettiin Khiin neliö -testiä (luokitellut muuttujat), t-testiä ja yksisuuntaista varianssianalyysia (normaalisti jakautuvat sekä intervalliasteikolliset muuttujat) sekä Mann-Whitney U- tai Kruskal-Wallis-testiä (epänormaalisti jakautuneet muuttujat).

Kvantitatiivisen aineiston analysoinnissa käytettiin SPSS Statistics -ohjelmaa (versioita 22 ja 24). Tilastollisen merkitsevyyden rajana pidettiin yleisesti käytettyä p-arvoa 0,05. Tilastolliset merkitsevyydet on havainnollistettu osassa kuvioita ja taulukoita seuraavasti: ***<0,001, **<0,01 ja *<0,05. Kvalitatiivinen aineisto analysoitiin sisällön analyysin menetelmällä (Tuomi & Sarajärvi 2004). Tekstissä käy myös ilmi, kuinka monen lapsen kohdalla sama kyseinen asia on mainittu. Sitaatteja avoimista kysymyksistä on käytetty kuvaamaan aineistosta saatuja tuloksia.

3.4 Eettiset kysymykset

Tutkimukseen osallistuminen oli kaikille vapaaehtoista. Tutkimukseen osallistuneille jaettiin tietoa tutkimuksesta kirjallisesti ja Icehearts-lapsille myös suullisesti kasvattajien toimesta. Tutkimukseen kutsutuille selvitettiin myös, että keskeyttäminen on mahdollista missä tahansa tutkimuksen vaiheessa. Tutkimukseen kutsutuilla oli mahdollisuus ottaa yhteyttä tutkijoihin ja saada tarvittaessa lisätietoa.

Kyselylomakkeissa on käytetty mahdollisuuksien mukaan jo aikaisemmissa tutkimuksissa käytettyjä ja soveltuviksi arvioituja kysymyssarjoja ja mittareita. Lasten

kyselyhaastattelu toteutettiin rauhallisessa ympäristössä ilman muita häiriötekijöitä tai henkilöitä. Tilanne pyrittiin luomaan lapselle mahdollisimman turvalliseksi ja luontevaksi.

Tutkimukseen osallistuneiden anonymiteetti on turvattu. Huoltajat palauttivat kyselylomakkeen suljetuissa kirjekuorissa. Vain tutkimusryhmään kuuluvilla oli pääsy tutkimuslomakkeisiin. Aineistoa käsiteltiin ilman henkilötunnisteita käyttäen tutkitaville annettua tutkimusnumeroa eikä tuloksia julkaista yksilötasolla. Henkilötiedot ja tutkimusnumeron yhdistävä tiedosto säilytetään THL:n palvelimella erillään tutkimusaineistosta.

Tutkimuksessa kerätty aineisto säilytetään tutkimuksen ajan asianmukaisesti THL:lla. Paperista aineistoa säilytetään tutkimuksen teon ajan THL:n lukituissa tiloissa. Sähköinen aineisto säilytetään THL:n suojatulla palvelimella käyttäjätunusten ja salasanojen takana. Ainoastaan tutkimuksen tekoon osallistuneilla THL:n työntekijöillä on pääsy paperiseen ja sähköiseen aineistoon.

Tutkimukselle on saatu THL:n tutkimuseettisen toimikunnan puoltava lausunto keväällä 2015.

4 Tulokset

4.1 Tutkimukseen osallistuneet ja tutkimusaineistot

Tutkimukseen osallistui yhteensä 226 lasta, jotka olivat aloittaneet koulun syksyllä 2015. Lapsista 46 oli aloittanut Icehearts-toiminnassa syyslukukauden alkaessa ja 180 muodosti tutkimuksen verrokkiryhmän. Osallistumisprosentti tutkimukseen oli Icehearts-toiminnassa mukana olevilla 94 ja verrokkilapsilla 36.

Icehearts-lasten kyselyhaastatteluun osallistui 42 Icehearts-toiminnassa aloittanutta lasta (osallistumisprosentti 86 %).

Kasvattajille suunnattu yhden vuoden seurantakysely täytettiin 43 tutkimuksessa mukana olevasta Icehearts-lapsesta.

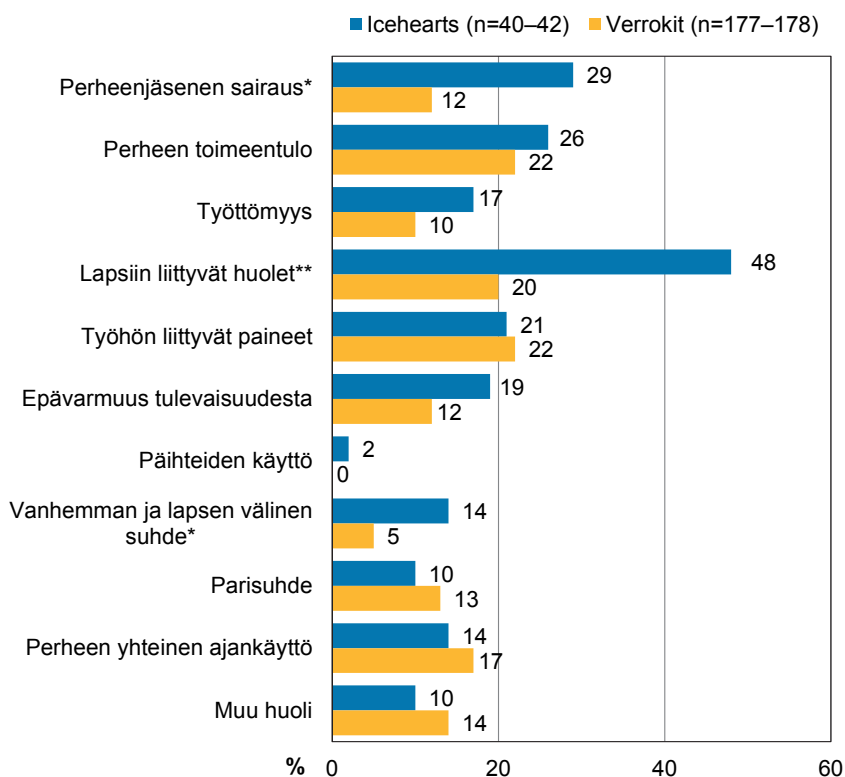
Tutkimukseen osallistuneista Icehearts-lapsista kaikki olivat poikia, verrokeista 41 prosenttia oli poikia ja 59 prosenttia tyttöjä. Kotikielenä suomea käytti 88 prosenttia Icehearts-lapsista ja 94 prosenttia verrokkilapsista. Muina kielinä mainittiin slovakia, arabia, englantia, saksa, khmer, kiina, kurdi, viro, albania, arabia, portugali, somali, tadžikki, venäjä, vietnam sekä thai.

4.2 Icehearts-lasten perhetilanne, perhe-elämä ja kasvatus

4.2.1 Perhetilanne ja perhe-elämä

Icehearts-lasten perhetilanne erosi tilastollisesti merkitsevästi verrokkilasten perhetilanteesta ($p < 0,001$). Icehearts-lapsista ydinperheessä äidin ja isän kanssa asui noin joka neljäs (27 %), verrokkilapsista suurin osa (79 %). Noin puolet Icehearts-lapsista (56 %) asui pääsääntöisesti äidin luona, 5 prosenttia isän luona ja 10 prosenttia vuorotellen molempien luona. Kahdella prosentilla oli muunlaisia asumisjärjestelyjä.

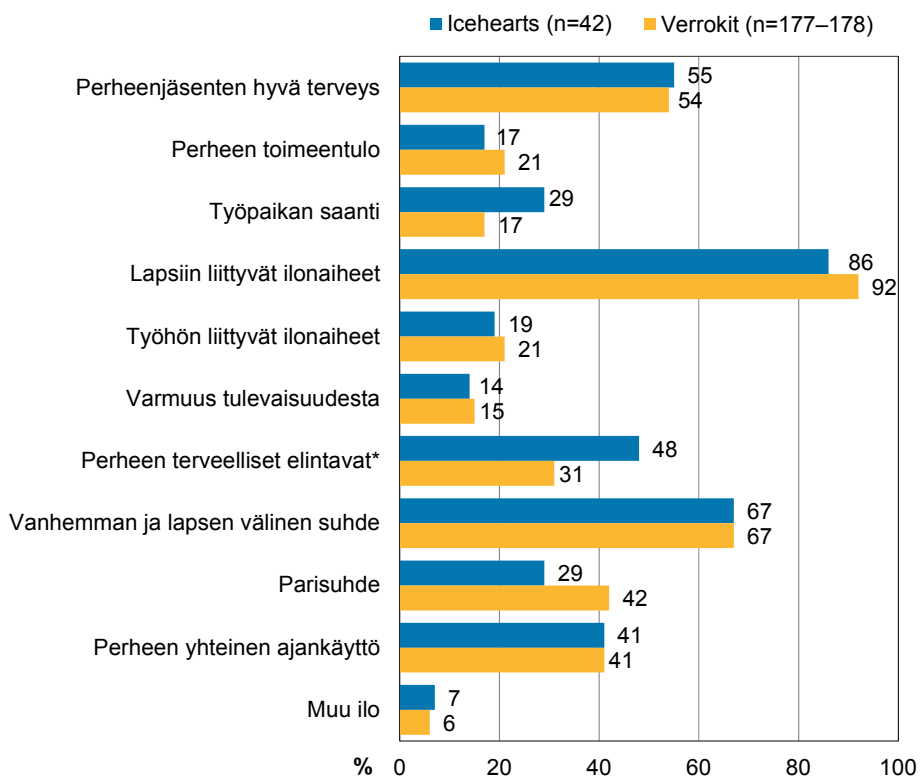
Icehearts-lasten perheiden taloudellinen tilanne osoittautui huonommaksi verrokkilapsiin verrattuna. Verrokkilasten perheistä suurin osa (58 %) arvioi perheen rahojen riittävän sopivasti tai rahaa jäävän jopa säästöön, Icehearts-lasten huoltajista yhtä hyvä tilanne oli vain 38 prosentilla ($p < 0,05$). Yli puolet (57 %) Icehearts-lasten huoltajista joutui tinkimään kulutuksesta jossain määrin tai paljon, verrokkiryhmästä tilanne oli samankaltainen 39 prosentilla. Kaksi prosenttia perheistä arvioi, ettei tule toimeen tuloillaan.

Kuvio 2. Icehearts- ja verrokkilasten perheiden huolenaiheet huoltajien arvioimana (%).

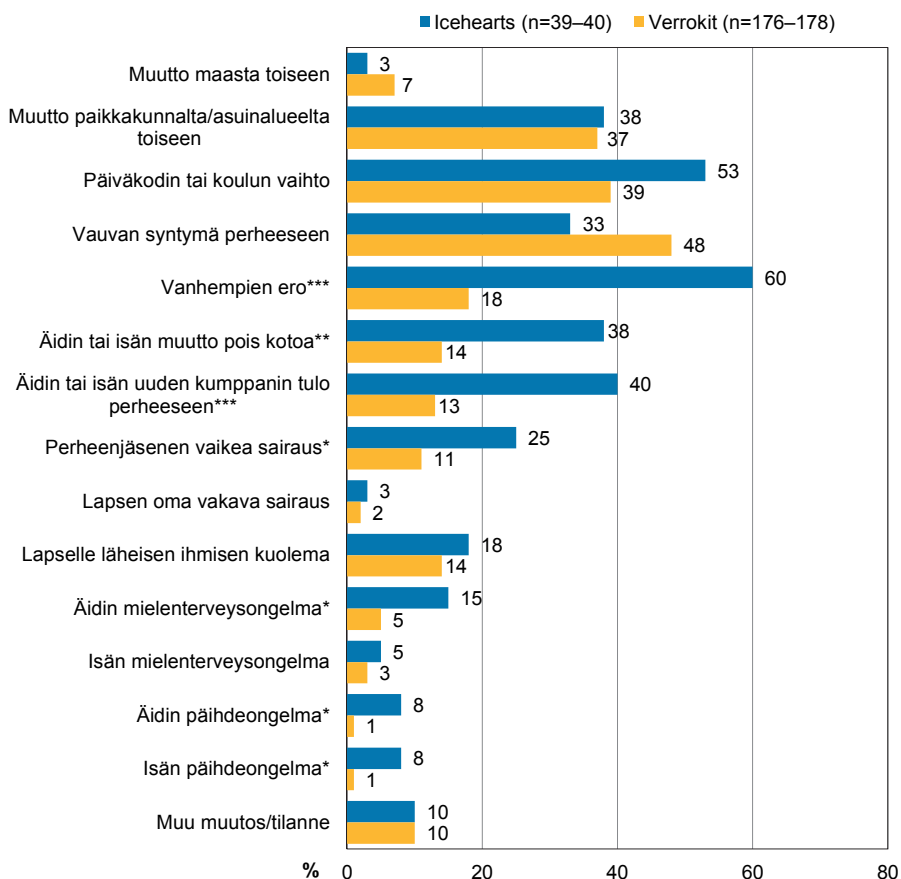
Perheeseen liittyvissä huolissa Icehearts-lasten perheissä korostuivat erityisesti lapsiin liittyvät huolet, vanhemman ja lapsen väliseen suhteeseen liittyvä huoli sekä perheenjäsenen sairaus (kuvio 2). Noin puolet Icehearts-lasten huoltajista ilmaisi lapsen liittyvän huolensa, verrokkiperheistä vain joka viides (20 %). Kysymyssarjaan vastanneista huoltajista 10–25 prosenttia ilmaisi työhön, toimeentuloon, tulevaisuuteen, parisuhteeseen tai perheen ajankäyttöön liittyvän huolensa, mutta näissä ei ollut eroja Icehearts-perheiden ja verrokkiperheiden välillä.

Icehearts-lasten ja verrokkiperheiden välillä ei ollut eroja koettujen ilonaiheiden välillä. Perheiden yleisimmät ilonaiheet liittyivät niin Icehearts- kuin verrokkilasten perheillä lapsiin, lapsen ja vanhemman väliseen suhteeseen sekä perheenjäsenten hyvään terveyteen (kuvio 3). Samat ilonaiheet koskettivat yhtä lailla Icehearts- kuin verrokkiperheitäkin. Perheen terveelliset elintavat osoittautuivat Icehearts-lasten perheillä yleisemmäksi ilonaiheeksi verrokkiperheisiin verrattuna ($p < 0,05$).

Kuvio 3. Icehearts- ja verrokkilasten perheiden ilonaiheet huoltajien arvioimana (%).

Icehearts-lapset olivat kokeneet kouluikänsä mennessä enemmän erilaisia muutoksia sekä epäsuotuisia elinolosuhteita verrokkilapsiin verrattuna. Nämä liittyivät yleisimmin vanhempien eroon, perherakenteen muutoksiin, perheenjäsenen vaikeaan sairauteen sekä vanhempien päihde- ja mielenterveysongelmiin (kuvio 4). Vanhempien eron oli kokenut lähes kaksi kolmesta Icehearts-lapsesta (60 %) ja noin joka viides (18 %) verrokkilapsista ($p < 0,001$).

Kuvio 4. Icehearts- ja verrokkilasten perheiden kokemat muutokset ja epäsuotuisat olosuhteet huoltajien arvioimana (%).

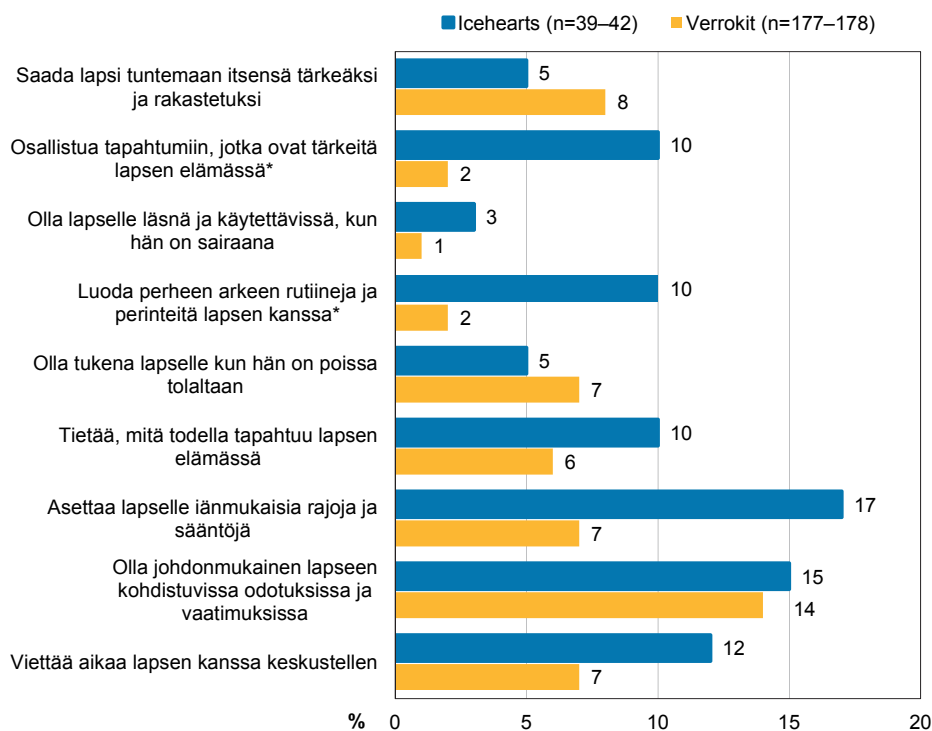
4.2.2 Lasten kasvatus ja sen haasteet

Huoltajilta tiedusteltiin erilaisin väittämin perhe-elämästä sekä vanhemmuuden kasvatushaasteista.

Kaksi kolmasosaa huoltajista ilmaisi, että perheellä on riittävästi yhteistä aikaa. Vastauksissa ei ollut tilastollisesti merkitsevää eroa Icehearts-lasten (66 %) ja verrokkilasten (63 %) vanhempien arvioiden välillä.

Perheissä oli yleensä yhdessä sovitut rajat lapsen käyttäytymiselle, verrokkilasten perheissä yleisemmin Icehearts-lasten perheisiin verrattuna (96 % vs. 88 %, $p < 0,05$).

Kasvatushaasteita ilmaisi kokevansa vain suhteellisen pieni osuus kaikista tutkimukseen osallistuneista vanhemmista (kuvio 5). Osa haasteista oli yleisempiä Icehearts-lasten vanhemmilla verrokkilapsiin verrattuna. Tällaisia olivat osallistuminen lapselle tärkeisiin tapahtumiin sekä rutiinien ja perinteiden luominen perheen arkeen.

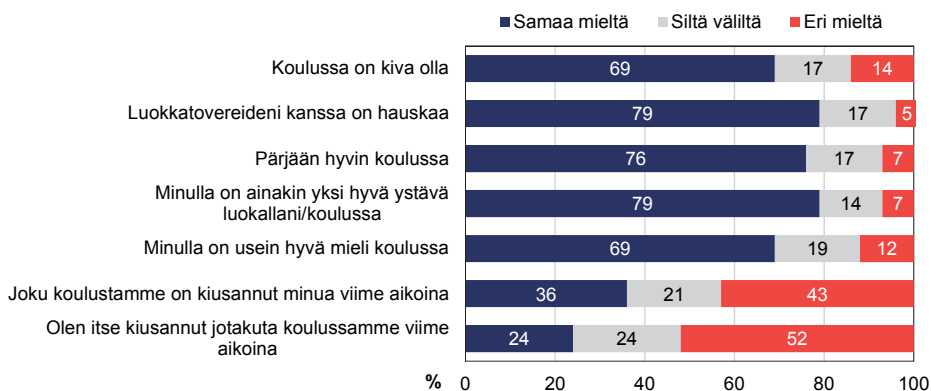
Kuvio 5. Osuus vanhemmista, jotka ovat vastanneet “täysin samaa mieltä” tai “osittain samaa mieltä” eri kasvatustehtävissä kokemuinsa haasteisiin (%).

4.3 Icehearts-lasten kouluviihtyvyys ja koulussa pärjääminen

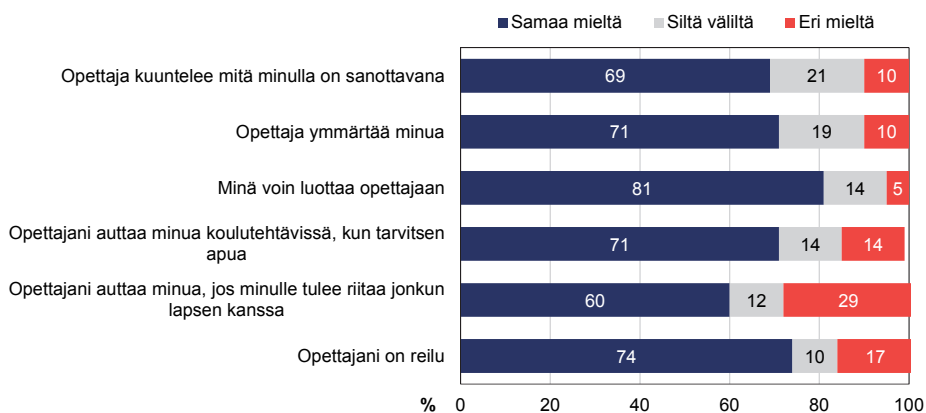
4.3.1 Lasten arviot

Icehearts-lasten kyselyhaastatteluissa ilmeni, että suurin osa lapsista viihtyy koulussa ja kokee pärjäävänsä hyvin (kuvio 6). Pärjäämisen ja viihtyvyyden suhteen epävarmojen osuus oli noin 20–30 prosenttia. Noin puolella Icehearts-lapsista oli jonkinasteisia kokemuksia koulukiusaamisesta viime aikoina.

Suurin osa Icehearts-lapsista koki, että opettaja on luotettava ja auttaa tarvittaessa. Kuitenkin 40 prosenttia Icehearts-lapsista ei ollut täysin vakuuttunut siitä, että opettaja auttaa riitilanteissa muiden lasten kanssa ja kolmasosa epäroi, ymmärtääkö tai kuunteleeko opettaja, tai auttaako hän tarvittaessa koulutehtävissä (kuvio 7).

Kuvio 6. Icehearts-lasten (n=42) arviot koulussa pärjäämisestä, kouluviihtyvyydestä sekä koulukiusaamisesta (%).

Kuvio 7. Icehearts-lasten (n=42) arviot opettajistaan (%).

4.3.2 Huoltajien arviot

Lasten koulussa pärjääminen oli aiheena myös huoltajille suunnatussa kyselyssä. Icehearts-lasten vanhemmat arvioivat lapsensa koulumotivaation ($p < 0,01$) ja koulumenestyksen ($p < 0,01$) heikommaksi verrokkilapsiin verrattuna. Icehearts-lasten vanhemmista 81 prosenttia arvioi lapsensa koulumotivaation ja 76 prosenttia koulumenestyksen vähintään melko hyväksi. Verrokkilasten kohdalla vastaavat osuudet olivat 96 ja 92 prosenttia.

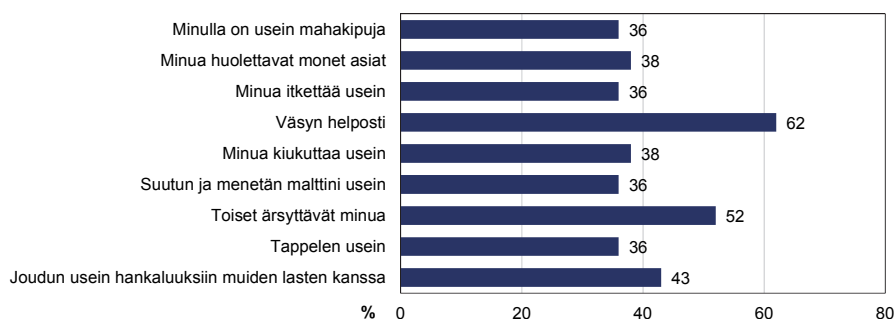
Huoltajien arvioimana kokemukset koulukiusaamisesta olivat yleisempiä Icehearts-lapsilla verrokkilapsiin verrattuna. Vanhempien arvioimana 56 prosenttia

Icehearts-lapsista oli joutunut kiusatuksi lukuvuoden aikana, verrokkilapsista 28 prosenttia ($p < 0,01$). Itse kiusaajana oli vanhempien arvioiden perusteella toiminut joka kolmas Icehearts-lapsi (32 %) ja joka kymmenes (10 %) verrokkilapsi ($p < 0,01$).

4.4 Icehearts-lasten tunne-elämä ja käyttäytyminen

4.4.1 Lasten arviot

Icehearts-lasten kyselyhaastattelussa lapsia pyydettiin ottamaan kantaa väittämiin, jotka koskettivat omaa mielialaa ja käyttäytymistä suhteessa itseen tai muihin lapsiin. Lähes kaksi kolmesta ilmoitti väsyvänsä helposti ja yli puolet ilmoitti toisten ärsyttävän itseään. Lähes 40 prosenttia lapsista ilmoitti kärsivänsä usein mahakivuista, olevansa huolissaan monista asioista, itkevänsä, menettävän malttinsa tai joutuvansa usein tappeluun tai kokeneensa usein kiukkua (kuvio 8).

Kuvio 8. Tunne-elämän ja käyttäytymisen oireilu Icehearts-lasten (n=42) itsensä arvioimana (%).

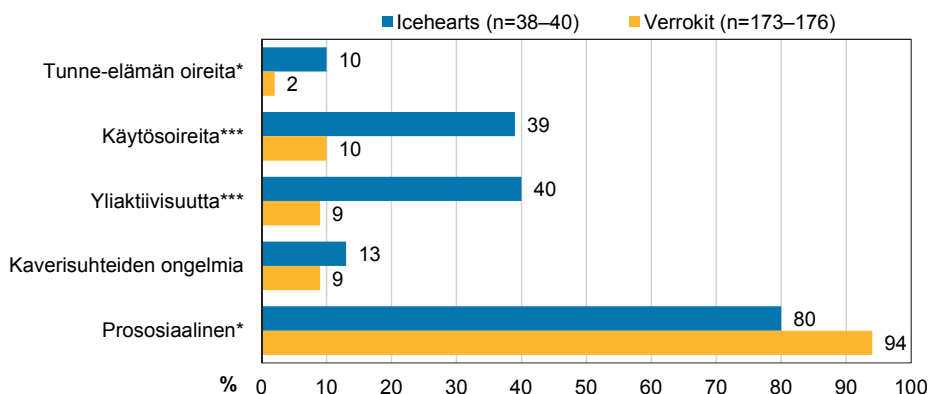
4.4.2 Huoltajien ja opettajien arviot

Huoltajia ja opettajia pyydettiin arvioimaan tutkimukseen osallistuvien lasten tunne-elämää ja käyttäytymistä Strengths and Difficulties -mittarilla (SDQ). Mittarilla kartoitetaan lasten tunne-elämän ja käyttäytymisen oireita, yliaktiivisuutta, kaverisuhteiden ongelmia sekä arvioidaan lapsen prososiaalista käyttäytymistä. Mittarin on arvioitu soveltuvan hyvin psyykkisen oireilun tunnistamiseen (Goodman 2001).

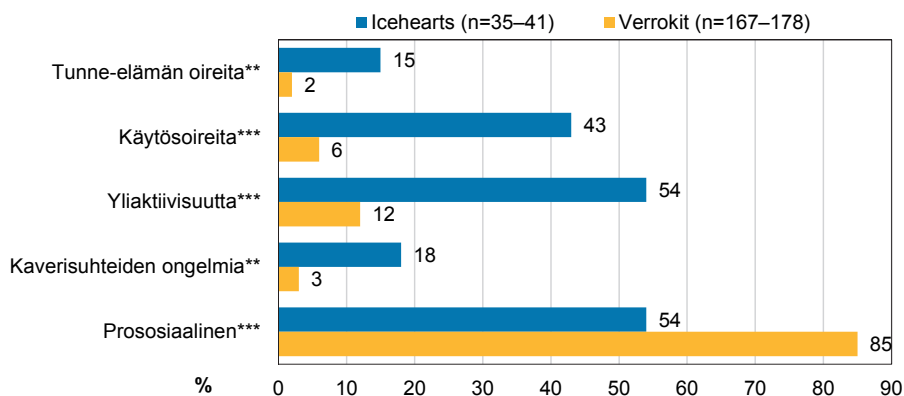
Icehearts-lasten käyttäytymisen ja tunne-elämän oireet olivat huomattavasti yleisempiä verrokkilapsiin verrattuna niin vanhempien (kuvio 9) kuin opettajienkin (kuvio 10) arvioimana. Käyttöoireita esiintyi noin 40 prosentilla Icehearts-lapsista ja yliaktiivisuutta noin puolella siitä riippuen, oliko arvioijana vanhempi vai opettaja. Opettajat arvioivat lasten oireilun ja käyttäytymisen ongelmat yleisemmäksi lasten

vanhempiin verrattuna. Icehearts-lasten käyttäytyminen arvioitiin prososiaaliseksi 80 prosentilla vanhempien ja 54 prosentilla opettajien arvioimana.

SDQ-mittarin kokonaispistemäärän perusteella lasten käyttäytyminen ja tunne-elämä oli normaalia 60 prosentilla Icehearts-lapsista vanhempien ja 32 prosentilla opettajien arvioimana ($p < 0,001$). Vastaavat osuudet olivat verrokkilasten kohdalla 89 ja 86. Poikkeavan tai raja-arvon sai vastaavasti 41 prosenttia Icehearts-lapsista vanhempien ja 68 prosenttia opettajien arvioimana (taulukko 1).

Kuvio 9. Lasten käyttäytyminen ja tunne-elämä vanhempien arvioimana (%).

Kuvio 10. Lasten käyttäytyminen ja tunne-elämä opettajien arvioimana (%).

Taulukko 1. Lasten käyttäytymisen ja tunne-elämän luokittelu (%) SDQ-mittarin yhteispistemäärän perusteella

	Normaali	Raja-arvo	Poikkeava
Vanhempien arviot			
Icehearts-lapset (n=37)	60	22	19
Verrokkit (n=169)	89	8	3
Opettajien arviot			
Icehearts-lapset (n=37)	32	22	46
Verrokkit (n=175)	86	7	7

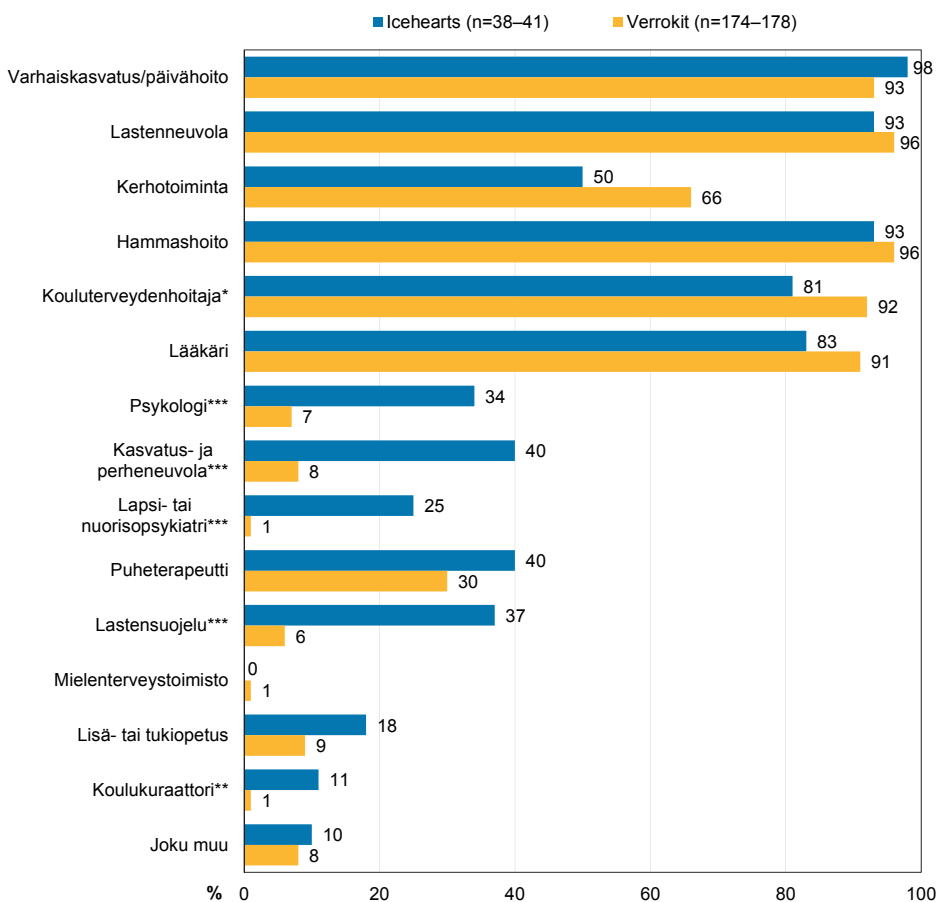
4.5 Icehearts-lasten sosiaali- ja terveyspalveluiden käyttö

Tutkimukseen osallistuneista lapsista lähes kaikki olivat olleet varhaiskasvatuksessa/päivähoidossa ja käyttäneet lastenneuvolan ja hammashoidon palveluita. Koulu-terveydenhoitajan palveluita oli käyttänyt 81 prosenttia Icehearts-lapsista ja 92 prosenttia verrokeista ($p<0,05$).

Icehearts-lapset olivat käyttäneet verrokkilapsia yleisemmin psykologin, kasvat- ja perheneuvolan, lapsi- tai nuorisopsykiatrin ja koulukuraattorin palveluita. Lapsista 37 prosenttia oli lastensuojelun asiakkaita ja neljäsosa (25 %) oli käyttänyt lapsi- tai nuorisopsykiatrin palveluita (kuvio 11).

Yhteiskunnan tarjoamien palveluiden käytöstä huolimatta Icehearts-lasten vanhemmat kokivat verrokkilasten vanhempia yleisemmin jäävänsä vaille riittävää apua. Icehearts-perheistä 59 prosenttia ja verrokkiperheistä 80 prosenttia arvioi saavansa tarvittaessa apua ($p<0,01$).

Icehearts-lasten vanhemmista 44 ja verrokkilasten vanhemmista 15 prosenttia oli huolissaan lapsensa käyttäytymisen tai tunne-elämän vaikeuksien vuoksi ($p<0,001$). Tästä johtuen 33 prosenttia Icehearts-lapsista ja 5 prosenttia verrokkilapsista oli hakeutunut asianmukaiseen hoitoon ($p<0,001$). Icehearts-lasten vanhemmista viisi ja verrokkilasten vanhemmista kuusi prosenttia olivat harkinneet tutkimuksiin tai hoitoon hakeutumista lapsensa tunne-elämän tai käyttäytymisen ongelmien vuoksi.

Kuvio 11. Sosiaali- ja terveystalvelujen käyttö Icehearts-lasten keskuudessa (%).

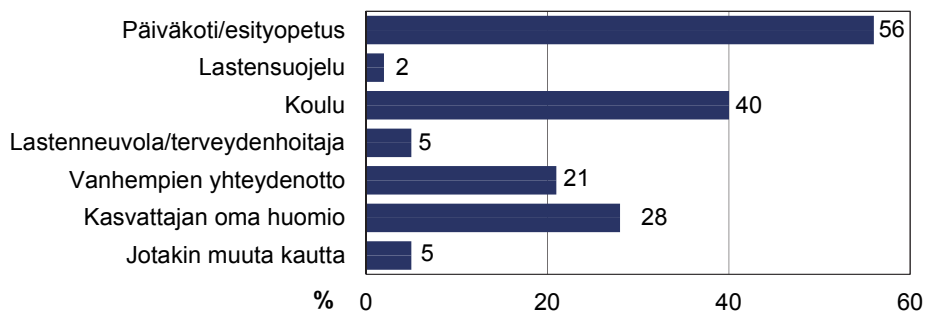
4.6 Icehearts-toiminta ensimmäisen kouluvuoden aikana

4.6.1 Icehearts-toimintaan ohjautuminen

Yli puolet (56 %) tutkimukseen osallistuneista Icehearts-lapsista ohjautui Icehearts-toimintaan päiväkodin/esiopetuksen kautta. Koulun aloitteesta toimintaan ohjautui 40 prosenttia tutkimukseen osallistuneista Icehearts-lapsista. Lastensuojelun kautta toimintaan ohjautui vain yksi lapsi. (Kuvio 12.)

Yleisin toimintaan ohjaamisen syy liittyi haastavaan perhetilanteeseen, jossa perhe – usein yksinhuoltajaäiti – tarvitsi tukea lapsen kasvatukseen. Perhetilanteesta johtuen lapsi ei välttämättä saanut tarvittavaa huomiota tai jokin haastava elämäntilanne tai perheen muut lapset kuluttivat äidin voimavarat ja hänen lapsilleen

antaman huomion. Usein lapsella oli tämän lisäksi käyttäytymisen häiriötä, haasteita tunnesäätelyssä sekä väkivaltaisuutta muita lapsia kohtaan. Myös huoli koulunkäynnin sujumisesta mainittiin useamman kerran toimintaan ohjaamisen syynä. (Taulukko 2.)

Kuvio 12. Icehearts-toimintaan ohjautuminen (% , n=43).

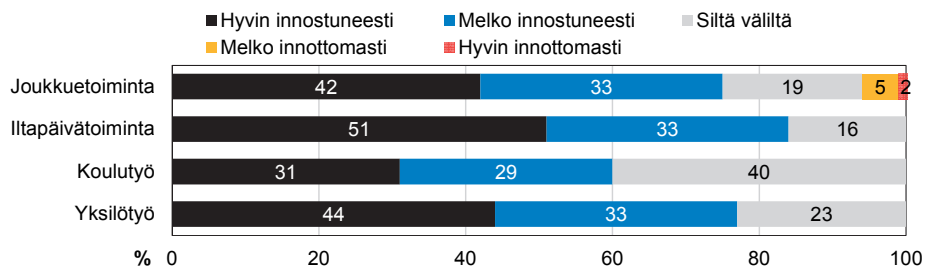
Taulukko 2. Icehearts-toimintaan ohjaamisen syyt kasvattajien arvioimana (n=43)

Toimintaan ohjaamisen syyt	Mainintojen määrä
Haastava perhetilanne, kasvatuksen tuki perheelle	20
Käyttäytymisen häiriöt, tunnesäätelyn haasteet	16
Huoli koulunkäynnin ongelmista	15
Ylivilkkaus	11
Perheen vähävaraisuus	9
Kaverisuhteiden ongelmat, kavereiden puute	8
Huono itsetunto	8
Sosiaalisten taitojen puutteet	7
Isähahmon puute	6
Ryhmässä toimimisen haasteet	5
Maahanmuuttajatausta	2
Tuen tarve arjessa	2
Kehityksen vajavaisuus	1

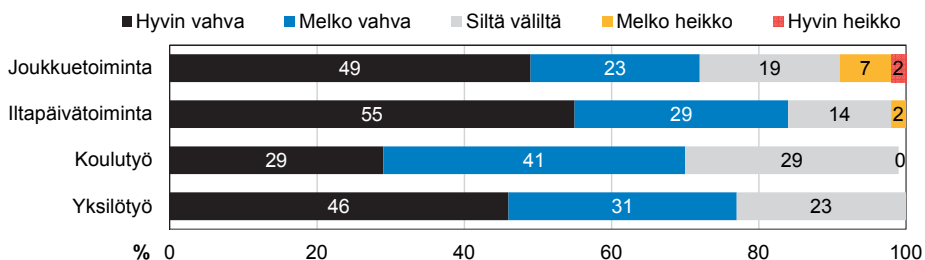
4.6.2 Lasten osallistuminen ja kasvattajien toimenpiteet

Kaikki tutkimukseen osallistuneet Icehearts-lapset osallistuivat ensimmäisen vuoden aikana joukkue-toimintaan (harjoitukset, pelit, leirit ja retket) ja yhtä lasta lukuunottamatta myös Icehearts-kasvattajan ohjaamaan iltapäivätoimintaan. Neljää lasta lukuunottamatta (90 %) kaikkien kanssa tehtiin myös yksilötyötä.

Suurin osa lapsista osallistui vähintään melko innostuneesti ja sitoutuneesti toimintaan kasvattajien arvioimana (kuviot 13 ja 14). Mieluisimmaksi osoittautui iltapäivätoiminta. Suoranaista innottomuutta tai sitoutumisen haasteita havaittiin vain yksittäisten lasten kohdalla ja tämä näkyi ennen kaikkea joukkuetoimintaan osallistumisessa.

Kuvio 13. Lasten (n=43) into osallistua Icehearts-toimintaan kasvattajan arvioimana (%).

Kuvio 14. Lasten (n=43) sitoutumisen aste Icehearts-toimintaan kasvattajan arvioimana (%).

Kasvattajia pyydettiin listaamaan omasta mielestään tärkeimmät toimenpiteet, joita he olivat kuluneen vuoden aikana kunkin lapsen aikana toteuttaneet (taulukko 3). Eniten mainintoja keräsi harrastuksen ja ryhmässä toimimisen mahdollistaminen.

Tuki koulunkäynnissä oli yleinen ja usein mainittu toimenpide. Kasvattajat olivat avustaneet lapsia kotitehtävissä iltapäivän aikana. Kasvattajan läsnäolo oppitunneilla oli joissakin tapauksissa mahdollistanut sen, että oppilas on voinut osallistua muiden mukana opetukseen. Vaihtoehtoisesti kasvattaja oli joissakin tapauksissa tehnyt oppilaan kanssa kahdestaan tehtäviä luokan ulkopuolella, jos isossa ryhmässä opiskelu oli osoittautunut mahdottomaksi.

”Ei olisi pystynyt olemaan koulussa lainkaan ilman minua, nyt olemme päässeet jo luokkaan muiden kanssa opiskelemaan.” (Kasvattaja)

Kasvattajien vastauksissa merkittävänä toimenpiteenä nousi esille myös lasten rohkaiseminen, kannustaminen ja positiivisen palautteen antaminen, mikä on osaltaan kohentanut lasten itseluottamusta. Pelien ja leikkien pyönteissä tämä on onnistunut luontevasti.

”Salibandyssä on pystytty rohkaisemaan ja kannustamaan uskomaan itseensä ja on tätä kautta saanut selvästi itseluottamusta lisää sekä innostunut samalla lajista.” (Kasvattaja)

Osa lapsista tarvitsi luotettavaa ja rauhoittavaa aikuista niin koulussa oppitunneilla kuin vapaa-ajallakin.

”X kaipaa rauhoittavaa aikuista tuekseen oikeastaan tilanteessa kuin tilanteessa. Paras tukitoimi on ollut läsnäolo mahdollisimman monessa tilanteessa. Myös liikuntaan käytetty energia rauhoittaa varmasti poikaa. Olen myös vahva linkki kodin ja koulun välillä.” (Kasvattaja)

Monelta puuttui perheestä miehen malli, ja lasten perhetilanteissa ja perhesuhteissa oli tapahtunut kouluikään mennessä paljon muutoksia. Tämän lisäksi lasten huoltajilla esiintyi terveysongelmia ja päihteiden käyttöä verrokkiryhmää useammin (ks. sivut 28–29). Lasten haastava kotitilanne saattoi purkautua häiriökäyttäytymisenä tai tunnesäätelyn haasteina. Kasvattajat olivat opettaneet lapsia käsittelemään pettymyksiä ja säätelemään käyttäytymistä käymällä yhdessä läpi pettymyksiä ja konflikteja aiheuttaneita tilanteita.

”Poika hyvin omaehtoinen ja rajojen asettaminen sekä selkeät ruutinit ollut tärkein tuki hänen kohdallaan. Myös pettymykset purkautuvat usein aggressiivisena käytöksenä ja ensimmäisen vuoden aikana tuettu lasta sietämään paremmin niitä ja purkamaan pettymyksen tunteita eri tavalla.” (Kasvattaja)

”Tukenut ja ohjannut ryhmätilanteissa toimimaan niin, että ei kävisi muihin käsiksi. Antanut positiivista palautetta kun on osallistunut ja toiminut hyvin ja näin pyrkinyt vahvistamaan positiivisesti lasta. Ollut mukana koulutyössä ja mahdollistanut hänen osallistumista mm. retkin ja liikuntatunneille joihin ei olisi muuten voinut päästä arvaamattoman käytöksensä vuoksi.” (Kasvattaja)

Kasvattajat olivat myös antaneet yksilöllistä huomiota sekä tarjonneet konkreettista apua esimerkiksi kyyditsemällä lasta tarvittaessa tai hankkimalla urheiluväitteitä ja -varusteita. Taulukossa 3 on listattu kaikki kasvattajien vastauksissa mainitut toimenpiteet joukkueen jäseniensä kohdalla kuluneen vuoden aikana.

Taulukko 3. Kasvattajien omasta mielestään tärkeimmät toimenpiteet lasten tukemisessa kuluneen vuoden aikana

Toimenpiteet/toiminta	Mainintojen määrä
Harrastustoiminnan/ryhmässä toimimisen mahdollistaminen	19
Tuki koulunkäynnissä	18
Rohkaiseminen, kannustaminen ja positiivinen palaute	14
Luotettavana aikuisena toimiminen	7
Tuki perheelle	6
Konfliktitilanteiden ja pettymysten purkaminen ja käsittely	5
Yksilöllinen huomio	4
Rajojen asettaminen	3
Vaatteiden ja varusteiden hankinta	3
Tuki kaverisuhteiden luomisessa ja sosiaalisissa tilanteissa	2
Miehenmallina/isähahmona toimiminen	2
Verkostoneuvotteluihin osallistuminen	1
Lapsen kyyditseminen	1
Oma-aloitteisuuden tukeminen	1
Rutiinien luominen	1
Liikuntaan kannustaminen	1

Kasvattajat tekivät jokaisen joukkueensa jäsenen kohdalla vähintään jonkin verran yhteistyötä lapsen vanhempien ja opettajan kanssa (kuvio 15). Yhteistyö vanhempien kanssa piti useimmiten sisällään päivittäistä tai säännöllistä keskustelua ja kuulumisten vaihtoa lapsen asioihin liittyen. Usein huoltaja oli ollut häntä kuuntelevan ihmisen tarpeessa.

”Lapsen suhde isään haastava, äidin kanssa keskusteltu paljon asiasta. Äiti kaivannut kuuntelijaa.” (Kasvattaja)

Kasvattajat osallistuivat usein myös lasta koskeviin neuvotteluihin ja palavereihin muiden toimijoiden kanssa. He toimivat tämän lisäksi tarvittaessa lapsen kyyditsijöinä tai avustivat harrastusvarusteiden hankinnassa.

Koulun kanssa tehty yhteistyö näkyi ennen kaikkea kasvattajan osallistumisena oppitunneille lapsen kanssa sekä kotitehtävissä avustamisena oppituntien jälkeen.

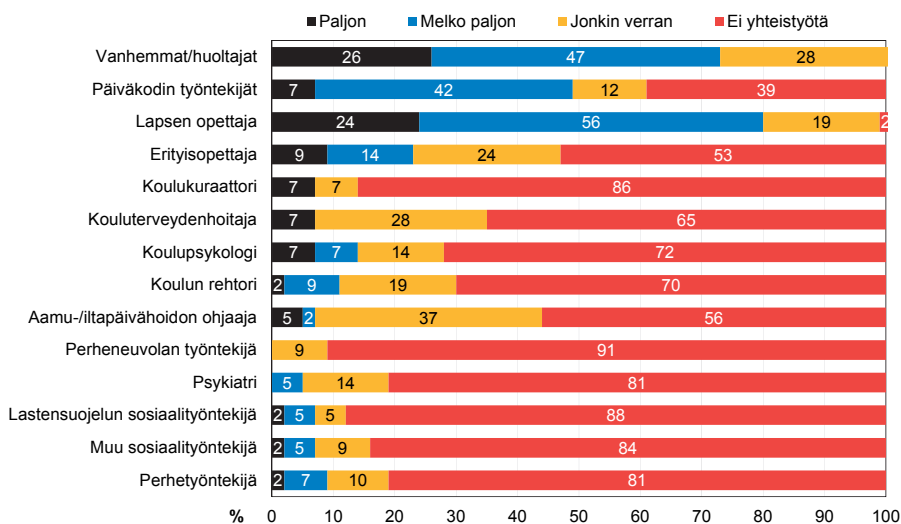
Kasvattajat neuvottelivat ja pohtivat myös paljon opettajien ja rehtoreidenkin kanssa lapsen tilannetta ja sitä, miten lapsen koulunkäyntiä ja hyvinvointia voisi parhaalla mahdollisella tavalla tukea.

”Koulun kanssa on mietitty myös yhteisesti tapoja joilla tukea lapsen koulunkäyntiä. Olen ollut tosiaan mukana erilaisilla retkillä ja liikuntatunneilla, jolla on mahdollistettu lapsen osallistuminen niihin. Tuettu myös läksyjen teossa.” (Kasvattaja)

Esiopetuksen työntekijät olivat tärkeä yhteistyökumppani Icehearts-kasvattajille. Lähes joka toisen lapsen kohdalla yhteistyötahona toimi lisäksi erityisopettaja ja aamu- ja/tai iltapäivähoidon ohjaaja. Noin joka kolmannen kohdalla yhteistyötä oltiin tehty kouluterveydenhoitajan, koulupsykologin ja rehtorin kanssa. Koulukuraattorin, perheneuvolan, psykiatrin, perhetyöntekijän, lastensuojelun tai muun sosiaalityöntekijän kanssa oltiin tehty yhteistyötä yksittäisten lasten kohdalla. (Kuvio 15.)

Kasvattajat neuvottelivat tai tekivät yhteistyötä omaisten ja huoltajien kanssa vähintään muutaman kerran kuukaudessa. Noin kolmasosan kohdalla neuvotteluja käytiin muutaman kerran kuukaudessa (31 %) tai noin kerran viikossa (31 %). Joka neljännen lapsen kohdalla (24 %) neuvotteluja käytiin useamman kerran viikossa ja 15 prosentin kanssa päivittäin.

Kasvattajat osallistuivat kuluneen vuoden aikana yli puolessa tapauksista (56 %) lapsen ja/tai perheen kanssa erilaisiin lasta koskeviin neuvotteluihin tai palavereihin. Lapsen asioita oli käsitelty koulun sisäisten palaverien lisäksi lastenpsykiatrin, perhetukikeskuksen, lastensuojelun, toimintaterapian ja puheterapian edustajien kanssa.

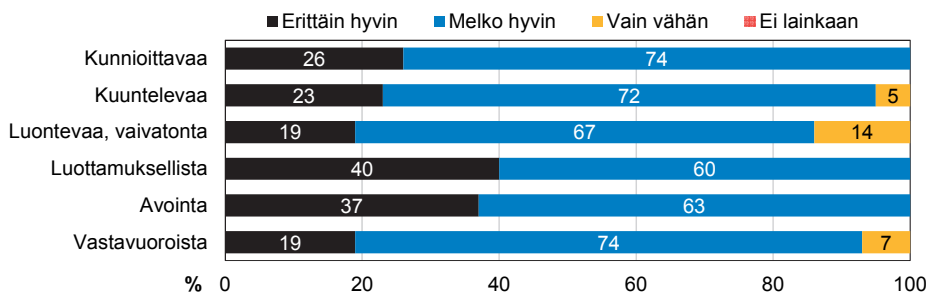

Kuvio 15. Kasvattajien tekemä yhteistyö Icehearts-lasten (n=43) asioissa muiden tahojen kanssa (%).

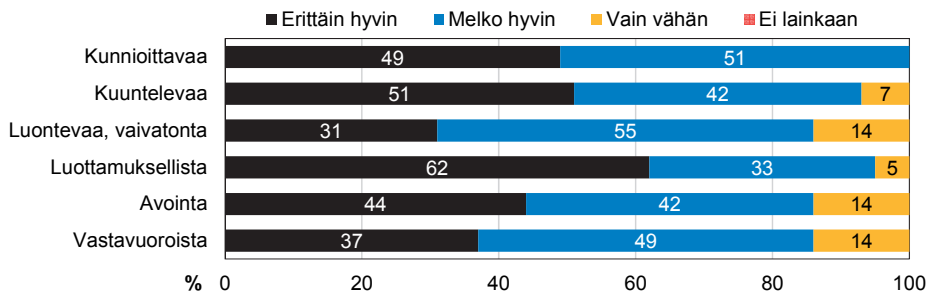
4.6.3 Kasvattajien arviot omasta toiminnasta

Kasvattajia pyydettiin arvioimaan vuorovaikutusta kunkin lapsen kanssa. Pääsääntöisesti vuorovaikutus arvioitiin luottamukselliseksi ja avoimeksi. Yksittäisten lasten kohdalla vuorovaikutus ei ollut toivottavan luonteavaa, vaivatonta, kuuntelevaa tai vastavuoroista. (Kuvio 16.)

Myös vuorovaikutus hoitajien kanssa arvioitiin kasvattajien näkökulmasta pääsääntöisesti erittäin tai melko hyvin onnistuneeksi. Haasteita esiintyi lähinnä yksittäisten perheiden kanssa. (Kuvio 17.)

Kuvio 16. Kasvattajien arviot vuorovaikutuksen toteutumisesta lapsen kanssa (n=43, %).

Kuvio 17. Kasvattajien arviot vuorovaikutuksen toteutumisesta vanhempien/huoltajien kanssa (n=43, %).

Kasvattajia pyydettiin tämän lisäksi arvioimaan asteikolla 1–10, kuinka hyvin he olivat onnistuneet toimimaan niin lasten kuin heidän huoltajiensa kanssa. Kasvattajat arvioivat toimintansa pääsääntöisesti kiitettävien arvosanoin. Kumppanuustyöskentelyssä lasten kanssa parhaiten kasvattajat olivat onnistuneet lapsen turvallisuuden takaamisessa, lapsen arvostavassa kohtelussa, positiivisten asioiden kertomisessa lapsesta vanhemmille sekä lapsen tarpeiden mukaisten taitojen ja tietojen saavuttamisessa. (Taulukko 4.)

Kumppanuustyöskentelyssä vanhempien kanssa tärkeimmät onnistumiset liittyivät ystävälliseen ja rehelliseen toimimiseen, saatavilla olemiseen sekä perheen yksityisyyden suojaamiseen. Erot muiden väittämien arvosanoihin, kuten ”kunnioitan ja kuuntelen perheitä tai puhun tavalla, jota he ymmärtävät” eivät olleet merkittäviä. (Taulukko 5.)

Lisäksi kasvattajat arvioivat vuorovaikutustaan lapsen kanssa kolmen dialogin toteutumisen näkökulmasta asteikolla 1–10. Tunnepohjaisessa dialogissa kasvattajat onnistuivat parhaiten kiintymyksen, kannustuksen ja rohkaisun osoittamisessa. Merkityksiä luovassa dialogissa kasvattajat kokivat onnistuvansa parhaiten lasten keskittymisen tukemisessa ja keskustelussa yhdessä lapsen kanssa. Sääntelevässä dialogissa vahvimmit toimenpiteeksi nousi rajojen ja sääntöjen asettaminen, lapsen tukeminen tulemaan toimeen ryhmän muiden lasten kanssa sekä lapsen suojeleminen kiusamiselta. Toiminnan suunnittelu yhdessä lapsen kanssa toteutui heikoin. (Taulukko 6.)

Taulukko 4. Kasvattajien arviot omasta toiminnasta lasten kanssa (asteikolla 1–10)

Kumppanuustyöskentely lapsen kanssa	Arvosana
Autan vanhempia saavuttamaan niitä taitoja ja tietoja, joita heidän lapsensa tarvitsee	8,7
Toimin tavalla, joka vastaa lapsen yksilöllisiin tarpeisiin	8,2
Ajan lapsen etua työskennellessä muiden palvelujen kanssa	8,4
Kohtelen lasta arvostavasti kaikissa tilanteissa	8,7
Tuen lapsen vahvuuksia	8,4
Huolehdin lapsen turvallisuudesta	9,1
Ajan lapsen etua työskennellessäni muiden palvelujen kanssa	8,4
Kerron vanhemmille positiivisia asioita lapsesta	8,9
Arvostan vanhempien näkemyksiä lapsen tarpeista	8,6

Taulukko 5. Kasvattajien arviot omasta toiminnasta vanhempien kanssa (asteikolla 1–10)

Kumppanuustyöskentely vanhemman kanssa	Arvosana
Olen saatavilla, kun vanhempi tarvitsee apua	9,1
Olen rehellinen, vaikka minulla olisi huonojakin uutisia	9,1
Puhun tavalla, jota vanhemmat ymmärtävät	8,9
Suojelen perheen yksityisyyttä	9,1
Kunnioitan perheen arvoja ja uskomuksia	8,9
Kuuntelen arvostelematta lasta tai perhettä	9
Otan huomioon sen, mitä perheellä on sanottavana	9
Olen ystävällinen	9,5

Taulukko 6. Kasvattajien arviot dialogisesta vuorovaikutuksesta lapsen kanssa (asteikolla 1–10)

Tunnepohjainen dialogi lapsen kanssa	Arvosana
Osoitan, että pidän lapsesta	8,8
Autan lasta puhumaan omista kokemuksistaan ja tunteistaan	8,2
Kannustan ja annan myönteistä palautetta	8,7
Merkityksiä luova ja avartava dialogi lapsen kanssa	Arvosana
Opetan lapselle (Iceheartsin) arvoja	8,7
Seuraan ja olen kiinnostunut lapsen omista aloitteista ja ideoista	8,5
Autan lasta keskittymään	8,4
Selitän, kuvailen ja keskustelen yhdessä lapsen kanssa asioista	8,3
Suunnittelen toimintaa yhdessä lapsen kanssa	7,4
Säätelvä dialogi lapsen kanssa	Arvosana
Autan lasta omaksumaan ja ylläpitämään rutiineja	8,3
Asetan lapselle rajoja ja sääntöjä	8,7
Autan lasta tulemaan toimeen ryhmän muiden lasten kanssa	8,7
Sovittelen lasten välisiä ristiriitoja ja konflikteja	8,5
Suojelen lasta muiden kiusaamiselta	8,8
Autan lasta olemaan kiusaamatta muita	8,6

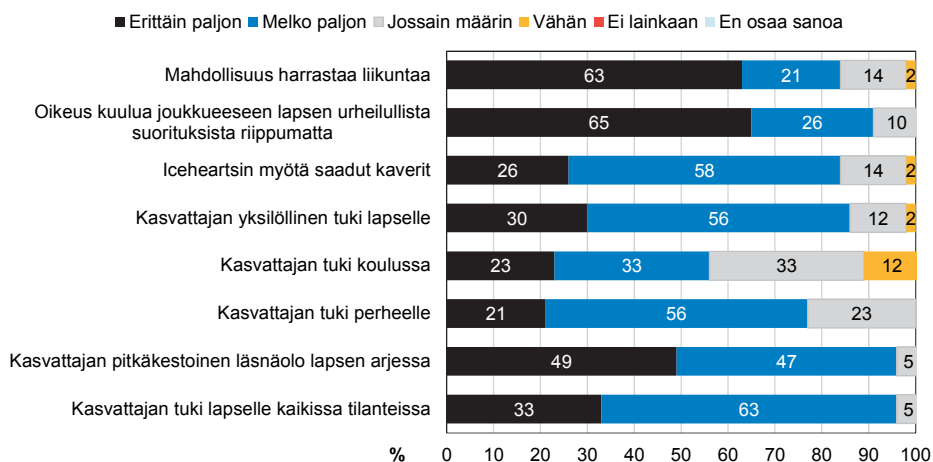
4.6.4 Arviot Icehearts-toiminnan hyödyistä

Kasvattajia pyydettiin arvioimaan kunkin lapsen kohdalla, miten hyvin eri Icehearts-toimintaan liittyvät tekijät olivat tukeneet kyseistä lasta. Merkittävimmiksi tekijöiksi lapsen tukemisessa kasvattajat arvioivat Icehearts-toiminnan kautta saadun mahdollisuuden harrastaa liikuntaa sekä kuulua joukkueeseen urheilullisista suorituksista riippumatta. Lapselle tarjotun tuen kannalta merkittäväksi tekijäksi arvioitiin tämän lisäksi kasvattajan pitkäkestoinen läsnäolo lapsen arjessa sekä kasvattajan tuki kaikissa tilanteissa. (Kuvio 18.)

Kasvattajat arvioivat, että noin kolmella lapsella neljästä (77 %) käyttäytyminen oli muuttunut kuluneen vuoden aikana. Havaitut muutokset liittyivät yleisimmin lisääntyneeseen rohkeuteen sekä avoimuuteen. Myös ryhmässä toimimisen ja pettymysten sieto- ja käsittelykyvyn nähtiin parantuneen ja aggressiivisen käytöksen vähentyneen. (Taulukko 7.)

”Poika on avautunut. Väkiältä on loppunut kokonaan. Poika on saanut kavereita ja osaa tukeutua aikuiseen kohdatessaan haasteita.” (Kasvattaja)

”Kykenee hieman paremmin kuuntelemaan annettuja ohjeita sekä sietämään vähän paremmin pettymyksiä. Käy enää harvemmin kiinni hermostuessaan muihin ryhmän lapsiin. Syksyllä se oli vielä lähes päivittäistä.” (Kasvattaja)

Kuvio 18. Kasvattajien arviot Icehearts-toimintaan liittyvien tekijöiden merkityksestä lasten tukemisessa (n=43, %)

Taulukko 7. Kasvattajien arviot lapsissa havaituista muutoksista kuluneen vuoden aikana

Kuluneen vuoden aikana havaittu muutos lapsessa	Mainintojen määrä
Rohkeus lisääntynyt	12
Avoimuus lisääntynyt	9
Ryhmässä toimiminen parantunut	8
Pettymysten sietokyky/käsittelykyky parantunut	5
Aggressiivinen käytös vähentynyt	4
Keskittymiskyky parantunut	3
Sosiaaliset taidot parantuneet	3
Kyky ottaa vastaan ohjeita parantunut	3
Kyky selvittää ongelmatilanteita parantunut	3
Mieliala parantunut	3
Kavereiden määrä lisääntynyt	3
Luottamus aikuiseen lisääntynyt	3
Itseluottamus lisääntynyt	2
Oma-aloitteisuus lisääntynyt	2
Liikunnallisuus lisääntynyt	1
Kiusaaminen vähentynyt	1
Poissaolot koulusta ja lintaaminen vähentynyt	1

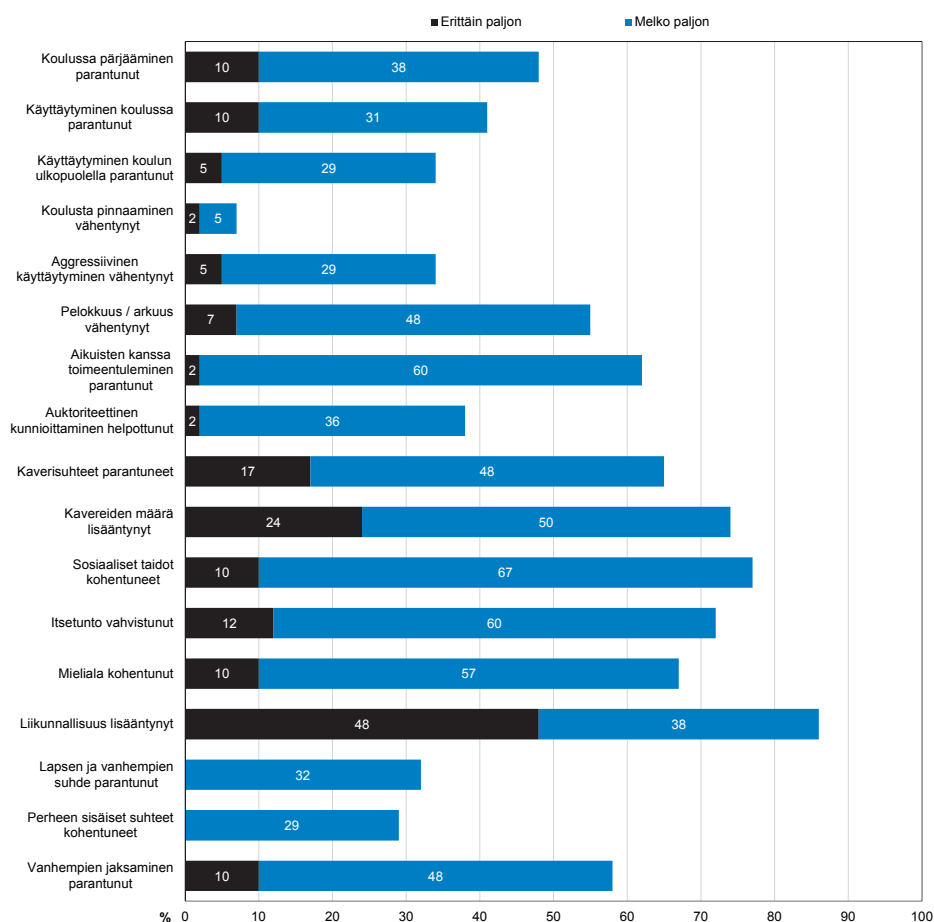
Kasvattajia pyydettiin arvioimaan, missä asioissa he arvioivat lapsen hyötynneen Icehearts-toiminnasta. Toiminnan hyödyt nähtiin yleisimmin liikunnallisuuden lisääntymisenä, mutta suurimman osan kohdalla myös pelokkuuden ja arkuuden vähentymisenä, aikuisten kanssa toimeentulemisen ja kaverisuhteiden parantumisenä, kavereiden määrän lisääntymisenä, sosiaalisten taitojen, itsetunnon ja mielialan kohentumisena sekä vanhempien jaksamisen parantumisenä (kuvio 19). Iceheartsin tarjoama tuki perheille kasvatusvastuussa tuli selvästi näkyville kasvattajien avoimissa vastauksissa.

”Äidin jaksaminen parantunut huomattavasti kun puhelin ei soi useamman kerran viikossa kun poika karannut. Saanut uusia kavereita, aikaisemmin niitä ei juurikaan ollut. Luotettavan aikuisen läsnäolo ollut tärkeää pojalle.” (Kasvattaja)

”Lapsella yksi pysyvä aikuinen arjessa lisää. Äidillä pieni vauva kotona, joten taakka keventynyt varmasti iltapäivätoiminnan ansiosta. Lapsesta kotiin tuleva palaute on varmasti muuttunut positiivisempaan suuntaan.” (Kasvattaja)

”Lapsi on erittäin haastava ja Icehearts on varmasti vähentänyt vanhempien taakkaa. Koulun kanssa kommunikointi on ollut Iceheartsin ansiosta luontevampaa.” (Kasvattaja)

Kasvattajien arviot olivat poikkeuksetta positiivisia, yhtä yksittäistapausta lukuunottamatta. Kyseessä oli tapaus, jossa kasvattajan mukaan varsinkin alussa lapsi oli joutunut kiusaamisen kohteeksi. Kasvattajan arvion mukaan nämä tilanteet olivat kuitenkin siinä mielessä opettavaisia, että ne auttoivat niin osapuolia kuin koko joukkueen jäseniä käsittelemään tällaisia tapauksia ja kiusaajatkin kykenivät parantamaan käytöstään tilanteiden käsittelyn seurauksena.

Kuvio 19. Kasvattajien arviot Icehearts-toiminnan hyödyistä, joiden kohdalla toiminnasta on arvioitu olevan vähintään melko paljon hyötyä (n=43, %).

4.7 Yhteenveto tuloksista

Tutkimuksen tulokset on esitetty tiivistettynä taulukossa 8.

Taulukko 8. Tutkimuksen keskeiset tulokset

ICEHEARTS-LASTEN PSYKOSOSIAALINEN HYVINVOINTI

- Icehearts-lapsille/perheille tyypillistä oli
 - muutokset lapsen perhesuhteissa, sillä 60 prosenttia lapsista oli kokenut vanhempien eron, 40 prosenttia äidin tai isän poismuuton tai uuden kumppanin muuton perheeseen,
 - perheen haasteellinen taloudellinen tilanne,
 - perheen huoli lapsen käyttäytymisestä sekä
 - kokemukset koulukiusaamisesta joko kiusattuna tai kiusaajana.
- Tunne-elämän ja käyttäytymisen oireita oli kahdella kolmasosalla (68 %) Icehearts-lapsista opettajien ja vajaalla puolella (44 %) vanhempien arvioimana.
- Icehearts-lapsista yli 80 prosenttia käytti äitiys- ja lastenneuvolan sekä hammashoidon ja varhaiskasvatuksen palveluja.
- Icehearts-lapsista 40 prosenttia oli hakenut apua kasvatus- ja perheneuvolasta ja 37 prosenttia oli lastensuojelun asiakkaita ja neljäsosa (25 %) oli käyttänyt psykiatrian palveluita.
- Icehearts-lasten perheistä lähes puolet (41 %) ei kokenut saavansa palveluita itselleen ja/tai lapselleen apua ja tukea tarvittaessa.
- Icehearts-lasten vanhemmilla oli haasteita
 - asettaa lapselle iänmukaisia rajoja ja sääntöjä,
 - luoda rutiineja ja perinteitä perheen arkeen sekä
 - osallistua lapselle tärkeisiin tapahtumiin.

ICEHEARTS-TOIMINTAAN OSALLISTUMINEN

- Lapset ohjautuivat yleisimmin Icehearts-toimintaan esiopetuksen/päiväkodin kautta.
- Yleisimmät syyt toimintaan ohjautumiselle olivat haastava perhetilanne, lapsen käytöshäiriöt sekä huoli lapsen koulunkäynnistä.
- Lasten sitoutuminen toimintaan oli pääsääntöisesti hyvä.
- Joukkuetoiminnan ja liikuntaharrastuksen mahdollistamisen ohella tuki koulunkäynnissä sekä kannustaminen, rohkaiseminen ja positiivisen palautteen antaminen olivat tärkeimmät kasvattajien lapsiin kohdistuneet toimenpiteet.
- Vanhempien kanssa tehty yhteistyö ja perheille/huoltajalle annettu kasvatus-tuki olivat merkittävässä roolissa.
- Kasvattajat osallistuivat lapseen liittyviin neuvotteluihin ja palavereihin eri toimijoiden kanssa yli puolessa (56 %) Icehearts-lasten tapauksista.

- Kasvattajat arvioivat vuorovaikutuksen lapsen ja vanhemman kanssa yleensä vähintään melko hyväksi.
- Kasvattajat arvioivat toimintaansa vanhempien kasvatuskumppaneina erittäin hyväksi ja dialogisen vuorovaikutuksen lasten kanssa hyväksi.

ICEHEARTS-TOIMINNAN HYÖDYT

- Mahdollisuus harrastaa liikuntaa sekä kuulua joukkueeseen urheilullisista suorituksista riippumatta, kasvattajan pitkäkestoinen läsnäolo lapsen arjessa sekä kasvattajan tuki kaikissa tilanteissa olivat lapsen tuen kannalta tärkeimmät tekijät Icehearts-toiminnassa kasvattajien arvioimana.
- Kasvattajat arvioivat, että noin kolmella lapsella neljästä (77 %) käyttäytyminen muuttui myönteisesti kuluneen vuoden aikana. Havaitut muutokset liittyivät yleisimmin lisääntyneeseen rohkeuteen ja avoimuuteen. Myös ryhmässä toimimisen ja pettymysten sieto- ja käsittelykyvyn nähtiin parantuneen sekä aggressiivisen käytöksen vähentyneen.
- Suurimmalla osalla lapsista kasvattajat arvioivat liikunnallisuuden lisääntyneen, pelokkuuden ja arkuuden vähentyneen, aikuisten kanssa toimeentulemisen ja kaverisuhteiden parantuneen, kavereiden määrän lisääntyneen, sosiaalisten taitojen, itsetunnon ja mielialan kohentuneen sekä vanhempien jaksamisen parantuneen yhden vuoden seurannassa.

5. Pohdinta

5.1 Icehearts-toiminta tavoittaa oikean kohderyhmän

Tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää Icehearts-toiminnassa aloittaneiden lasten psykososiaalista hyvinvointia sekä tuen tarvetta pitkittäistutkimuksen lähtötilanteessa.

Tutkimustulosten valossa näyttää siltä, että Icehearts-toiminta tavoittaa erityistä tukea tarvitsevat lapset. Verrokkilapsiin verrattuna Icehearts-toiminnassa aloittaneilla lapsilla oli yleisemmin rikkonainen perhetausta, haastava perhetilanne, taloudellisia huolia sekä tunne-elämän ja käyttäytymisen oireita. Lapsista itse kaksi kolmesta ilmoitti väsyvänsä helposti ja yli puolet kertoi toisten ärsyttävän itseään. Lähes 40 prosenttia tunnusti joutuvansa usein konflikteihin ikätovereidensa kanssa, olevansa usein huolestunut tai itkevänsä usein.

Opettajien arvioiden mukaan kahdella kolmasosalla Icehearts-lapsista oli tunne-elämän ja käyttäytymisen oireita (SDQ-mittarin yhteissumman pistemäärä poikkeava tai raja-arvo). Vanhempien ja opettajien arviot lasten tunne-elämän ja käyttäytymisen oireista erosivat toisistaan siten, että opettajat arvioivat lasten oireilun yleisemmäksi kuin vanhemmat. Aikaisemmat tutkimukset tukevat tätä trendiä (Junttila ym. 2006) ja erot arvioissa selittyvät sillä, että eri vastaajat (opettajat ja vanhemmat) näkevät lapsen eri tilanteissa. Icehearts-lasten oireilu osoittautui merkittävän yleiseksi esimerkiksi Yhteispeli-tutkimuksessa (Appelqvist-Schmidlechner ym. 2015) saatuihin tuloksiin verrattuna. Yhteispeli-tutkimuksessa opettajien arvioiden mukaan 1–3 luokkalaisista oireili 17 prosenttia SDQ-mittarilla saatujen tulosten perusteella.

Icehearts-joukkueeseen kootaan lapsia, joilla ei ole perhetilanteen tai lapsen oman tilanteen vuoksi muutoin mahdollisuutta osallistua harrastustoimintaan. Toiminta perustuu oletukseen, että kaikki vanhemmat rakastavat lapsiaan, mutta perheillä on haastavia elämäntilanteita, joihin ei ole saatu apua riittävän ajoissa. Lapsille on tyypillistä, että he tulevat yksinhuoltaja-, maahanmuuttaja- ja suurperheistä tai vähävaraisista perheistä (Turkka & Turkka 2008, 23–24). Tutkimustulokset vahvistavat, että Icehearts-lasten perheolot eroavat merkittävästi samanikäisten ikätovereiden perheistä. Icehearts-lapsista ydinperheessä isän ja äidin kanssa asui vain yksi neljästä, samanikäisistä luokkatovereista neljä viidestä.

Icehearts-lasten perhetilanteissa on samankaltaisuutta huostaanotettujen lasten perheiden kanssa. HuosTa-hankkeen tulosten mukaan alle kouluikäisenä huostaanotettujen lasten perheille oli ominaista yhteiskunnallisen huono-osaisuuden kasautuminen: äidit olivat työttömiä, pitkäaikaissairaita tai eläkkeellä, ja perheiden toimeentulo perustui toimeentulotukeen. Sosioekonominen huono-osaisuus oli erityisen näkyvää juuri pienten lasten perheissä ja erityisen silmiinpistävää sijoitettujen lasten perheissä. (Heino ym. 2016, 104.) Icehearts-lasten perheiden taloudellinen

tilanne ei ollut yhtä vakava kuin huostassa olevien lasten, vaikka perheet kantoivat huolta taloudellisesta toimeentulosta.

Icehearts-ryhmiin oli valikoitunut lapsia, jotka olivat kokeneet selvästi enemmän muutoksia perhe- ja lähisuhteissa ja perheen elinoloissa kuin vastaavan ikäiset lapset verrokkiryhmässä. Icehearts-lapsista enemmistö oli kokenut vanhempien eron ja aikuisen vaihtumisen perheessä. Ilmiö on tuttu myös huostaanotettujen lasten elämästä. Heino ja kumppanit toteavat, että kodin ulkopuolelle sijoitettujen lasten elämässä on tapahtunut monia muutoksia niin perhesuhteissa, kasvuympäristöissä kuin asuinympäristöissä. Heinon mukaan ”monella huostaanotetulla lapsella elämä on ollut jatkuvaa muutosta, ja sijoitus kodin ulkopuolelle tarkoittaa taas uusia muutoksia. Se merkitsee lapsen näkökulmasta, että kiinnittyminen arkiyhteisöihin ja kaverisuhteisiin on katkoksellista ja asuinpaikan vaihdokset jatkuvat lapsilla sijoitusten muodossa.” (Heino ym. 2016, 104.)

Tutkimustulosten perusteella voidaan sanoa, että Icehearts-lasten elämäntilanne sisältää samoja riskitekijöitä kuin mitä raskaiden lastensuojelutoimien piiriin joutuneiden lasten elämästä löytyy. Icehearts voi parhaimmillaan toimia lasten elämää vakauttavana, pysyvyyttä ja jatkuvuutta tuottavana vastavoimana perheen aikuisten ihmissuhdepyönteiden täyttämässä elämässä.

Icehearts-toimintamallin lähtökohta on, että erityistä tukea ja apua tarvitsevat lapset etsitään varhaisessa vaiheessa lasten omista kasvuympäristöistä: päiväkodista, esikoulusta ja koulusta. Tutkimustulokset vahvistavat, että näin myös tapahtuu. Vain yksi lapsi oli ohjattu toimintaan lastensuojelun kautta, vaikka lapsista 37 prosenttia oli käyttänyt lastensuojelun palveluja. Icehearts näyttääkin täyttävän sitä palveluaukkoa, joka peruspalvelujen ja kohdennettujen varhaisen ja erityisen tuen palvelujen väliin jää. Icehearts tuo mukanaan tehostettua lisätukea lapsen arkiympäristöön. Icehearts ei suoraan korvaa lastensuojelua, mutta se voi ehkäistä lapsen ja perheen tarvetta käyttää vaativampia lastensuojelun palveluja.

5.2 Icehearts-toiminta tukee lapsen ja perheen hyvinvointia

Icehearts-toiminnan myötä lasten liikunnallisuus lisääntyi, mutta toiminnalla oli myös merkittäviä hyötyjä lapsen psykososiaalisen hyvinvoinnin kannalta. Kasvattajien näkemysten mukaan lasten pelokkuus ja arkuus vähentyivät, kaverisuhteet paranivat, kavereiden määrä lisääntyi, sosiaaliset taidot, itsetunto ja mieliala kohentuivat sekä vanhempien jaksaminen parani.

Icehearts-kasvattajan työalue kattaa tulosten mukaan laajasti lapsen kanssa tehtävän yksilötyön, koulutyön, (ryhmämuotoisen) iltapäivätoiminnan ja varsinaisen joukkue toiminnan. Yhden vuoden seurannassa korostuivat koulutyössä lapsen koulutaitojen ja koulunkäynnin vahvistaminen ja luokkatilanteissa avustaminen. Näyttää siltä, että osa erityistä tukea tarvitsevista lapsista tulee autetuksi arkisella, myönteisellä ja pysyvällä rinnalla ololla ja lapsen tarpeiden mukaisilla opetusjärjestelyillä.

Icehearts-kasvattaja on koulun arjessa läsnä oleva aikuinen, joka on tarvittaessa apua tarvitsevan käytettävissä. Sen sijaan, että opettaja joutuu poistamaan häiritsevän oppilaan luokasta, Icehearts-kasvattaja hakee yhdessä lapsen kanssa luokan ulkopuolelta tilan ja paikan koulutehtävien tekemiseksi. Icehearts-kasvattajien mukanaolo luokassa vaatii koululta ja luokanopettajalta joustavuutta. Tulokset antavat viitteitä siitä, että kasvattajat ovat onnistuneet poikaoppilaiden rakentavassa kohtaamisessa ottamalla poikien luokkahuoneessa aiheuttamat ongelmat viestinä lasten tarvitsemasta avusta, eivät toimenpiteitä vaativina koulun järjestyshäiriöinä (ks. Lunabba 2013, 12). Tuki räätälöidään yksilöllisesti kunkin pojan tarpeisiin.

Yksilötyötä tehtiin lähes jokaisen Icehearts-lapsen kanssa. Tämä piti sisällään lapselle annetun yksilöllisen huomion ja tuen sekä konkreettisen avun esimerkiksi kyyditsemällä lasta tarvittaessa. Kasvattajat tarjosivat yksilöllistä tukea myös perheille osallistumalla tarpeen vaatiessa erilaisiin lasta koskeviin neuvotteluihin ja palavereihin muiden toimijoiden kanssa. Kasvattaja toimi tällöin eräänlaisena linkkinä perheen ja palveluiden välillä. Kasvattaja oli henkilö, johon perheet yleensä luottivat, vaikka suhtautuisivat muutoin epäilevästi ja kriittisesti yhteiskunnan tarjoamiin palveluihin. Vanhempien taakka helpottui, kun he pystyivät jakamaan kasvatusvastuunsa kasvattajan kanssa.

Iceheartsin myötä perhe sai yhden tukiverkon lisää elämäänsä, sillä Icehearts-kasvattajat toimivat perheiden kasvatuskumppaneina. Usein kotoa puuttui miehen malli kokonaan. Kasvattajat arvioivat kumppanuusyhteistyön vanhempien kanssa toteutuneen hyvin. Kasvattajat olivat vanhempien saatavilla näiden tarvitessa apua, kuuntelivat arvostelematta lasta tai perhettä, kunnioittivat perheen arvoja ja ottivat huomioon perheiden näkökulmia sekä puhuivat tavalla, jota vanhemmat ymmärsivät sekä olivat ystävällisiä ja rehellisiä kertoessaan huonojakin uutisia. Vastaavat tulokset lastenneuvolan, kouluterveydenhuollon, varhaiskasvatuksen ja esi- ja alkuopetuksen työntekijöiltä olivat samansuuntaisia, mutta kauttaaltaan alempia (Halme ym. 2014, 69–71). Avun saaminen silloin kun vanhemmat sitä tarvitsivat, toteutui paremmin Icehearts-kasvattajien arvioimana verrattuna lapsiperheiden palveluissa työskentelevien työntekijöiden arvioihin (9,1 vs. 6,8). Kasvattajat arvioivat, että kaikkien lasten kohdalla vuorovaikutus huoltajien kanssa toteutui vähintäänkin melko hyvin luottamuksen, luontevuuden sekä kuuntelevuuden ja kunnioituksen toteutumisen näkökulmista.

Moni Icehearts-lapsen vanhempi – usein yksin huoltajavastuuta kantava äiti – kaipaavat luotettavaa ja tuttua aikuista jakamaan huolta kasvavasta pojastaan. Vanhempien jaksamista tukee myös myönteisen palautteen saaminen lapsesta. Icehearts-toiminta näyttääkin kannustavan lasten ohella myös perheitä, jotka ilahtuvat omasta lapsestaan saamastaan myönteisestä ja kannustavasta palautteesta.

Icehearts-kasvattaja on valmentaja ja ohjaaja, mutta ei tavoittele ensisijaisesti urheilumenestystä joukkueelleen, vaan tähtää enemmänkin lasten myönteisiin elämyksiin ja toimintaan sitoutumiseen. Tulosten mukaan merkityksellisimpiä tekijöitä

lasten tukemisessa olivat mahdollisuus harrastaa liikuntaa, oikeus kuulua joukkueeseen liikunnallisista suorituksista riippumatta ja kasvattajan pysyvä läsnäolo. Bergin (2015) mukaan merkittävä syy 7–13-vuotiaiden lasten liikuntaharrastuksen aloittamiselle oli se, että kavერი oli houkutelut ja/tai vanhempi kannustanut harrastamaan. Jos joukkuetta ei toisaalta koettu tärkeänä vertailu- ja samaistumiskohteena, saattoi se johtaa liikkumisen vastaisen identiteetin rakentamiseen. Berg puhuu vakavasta ja rennosta vapaa-ajasta ja tarkoittaa käsitteillä nuorten itsensä ilmaisemaa suhdetta sitoutuneeseen ja satunnaiseen vapaa-ajan harrastamiseen. (Berg 2015, 96–98; ks. myös Saaranen-Kauppinen ym. 2011.) Icehearts-toiminta onnistuu yhdistämään vakavan ja rennon vapaa-ajan vieton orientaatiot toisiinsa painottamalla vakavuudessa toimintaan osallistumista pelkkien urheilusuoritusten sijaan. Icehearts-lapset ovat saaneet joukkueesta kavereita ja vertaissuhteita ja kehittyneet joukkueen sääntöihin sitoutumisessa.

5.3 Tutkimuksen luotettavuus ja tutkimusmenetelmien arviointi

Tutkimuksen vahvuutena on eri tiedonlähteiden käyttö tutkimusaineistoa kerätessä. Icehearts-lasten psykososiaalisesta hyvinvoinnista kerättiin tietoa niin lapsilta itseltään kuin heidän vanhemmilta ja opettajiltaan. Myös toiminnasta saatuja hyötyjä on arvioitu ja arvioidaan moniulotteisesti eri tahojen näkökulmista. Tässä raportissa esitetään kuitenkin vain kasvattajien arviot toiminnan hyödyistä.

Icehearts-lasten osalta osallistumisprosentti tutkimukseen oli korkea vahvistaen tutkimuksen luotettavuutta heidän osaltaan. Vain kolme Icehearts-joukkueessa aloittanutta lasta/perhettä kieltäytyi tutkimuksesta. Tutkimukseen osallistui kuitenkin vain viisi toimintansa vuonna 2015 aloittanutta joukkuetta eli tuloksista ei voi välttämättä vetää johtopäätöksiä Suomen kaikkiin Icehearts-toiminnassa mukana oleviin lapsiin, joita on tällä hetkellä jo yli 500. Tulokset antavat kuitenkin viitteitä siitä, minkälaisia lapsia ja perheitä Icehearts-toiminnassa aloittaa 2010-luvulla. Joukkueet edustivat niin pääkaupunkiseutua kuin muitakin alueita.

Tutkimuksen luotettavuutta heikentää verrokkien heikko osallistumisprosentti. Tästä johtuen tuloksiin, jotka perustuvat ryhmien välisiin vertailuihin, tulee suhtautua asianmukaisella varauksella. Verrokkien huonon osallistumisprosentin voidaan odottaa vääristävän verrokkilapsia koskevia tuloksia positiivisempaan suuntaan, sillä tutkimuksiin osallistuvat kuuluvat useimmiten sosioekonomiselta asemaltaan ja hyvinvoinniltaan parempiosaisiin (Mattila ym. 2007). Vertailuasetelman luotettavuutta heikentää lisäksi verrokkilasten sukupuolijakauma. Verrokkilapsista suuri osa (59 %) oli tyttöjä, kun taas Icehearts-lapset olivat poikia. Sukupuolierot ovat merkityksellisiä etenkin tuloksissa, joissa kuvataan käyttäytymiseen liittyvää oireilua sekä prososiaalista käyttäytymistä. Esimerkiksi Suomessa toteutetussa Yhteispeli-

tutkimuksessa (Appelqvist-Schmidlechner ym. 2015) poikien käyttäytymisen ja tunne-elämän oireilu oli tyttöjen oireilua yleisempää.

Tutkimuslomakkeet olivat saatavilla vain suomen kielellä, mikä osaltaan heikensi tutkimuksen osallistumisprosenttia ja luotettavuutta. Lomakkeiden kääntäminen ei valitettavasti ollut mahdollista resurssien puutteen vuoksi. Tutkimukseen kutsutut perheet olivat tämän lisäksi kotikieleltään niin heterogeenisia, että lomakkeiden kääntäminen esimerkiksi englanniksi ei olisi välttämättä tuonut apua eikä olisi todennäköisesti nostanut osallistumisprosenttia.

Icehearts-lasten vanhempien lomakkeissa oli suhteellisen paljon täyttämättä jääneitä kohtia. Tämä voi johtua siitä, että kyseessä oli niin sensitiivinen kysymys, että siihen ei haluttu vastata eikä näin ollen ”paljastaa” perheen sisäisiä ongelmia. Vastaamatta jättäminen voi toisaalta johtua myös kielellisistä ongelmista, jos kyseessä oli maahanmuuttajaperhe.

Lasten kyselyhaastattelu pyrittiin toteuttamaan mahdollisimman luontevalla ja luottamusta herättävällä tavalla. Kysymyksiin vastaaminen oli suunniteltu mahdollisimman helpoksi ja lapsiystävälliseksi. Tutkija kertoi tutkimuksen tarkoituksesta ja ohjeisti lasta kyselyyn vastaamiseen valmiin käsikirjoituksen mukaisesti. Ohjeistuksen jälkeen tutkija vielä varmisti harjoituskysymyksillä, että lapsi oli ymmärtänyt vastaamisen idean oikein. Vastaaminen oli mahdollista pelkästään la ”hymynaamaa”, mikä helpotti arempien ja ujomprien lasten tilannetta. Haastattelu toteutettiin lapselle tutussa ympäristössä huolehtien siitä, että tutkijalla ja lapsella oli rauha keskustella ilman ulkopuolisia häiriötekijöitä ja kuulevia korvia. Siitä huolimatta sosiaalinen paine ja halu antaa todellisuutta parempi kuva itsestään saattoi vääristää tuloksia. Näin ollen Icehearts-lasten todellinen tilanne ja näkemys omasta hyvinvoinnista saattaa olla huonompi kuin tulokset antavat olettaa.

5.4 Johtopäätökset

Icehearts-toiminta tavoitti oikean kohderyhmän eli lapset, joilla perhetilanteensa tai taustansa vuoksi oli selkeä tarve varhaiseen tukeen. Toimintamallin käytäntö etsiä tukea tarvitsevat lapset yhteistyössä esiopetuksen, varhaiskasvatuksen, koulun, lastensuojelupalvelupalvelujen sekä perheiden itsensä kanssa on toimiva.

Icehearts-toimintamallilla tavoitetaan lapsia, joiden perhetilanteissa on samoja riskitekijöitä kuin alle kouluikäisenä huostaanotettujen lasten perheissä. Toiminta voi ehkäistä raskaiden lastensuojelutoimien tarvetta ja vähentää lastensuojelupalvelujen käyttöä.

Icehearts-koulutyö tukee lapsen kouluun siirtymistä sekä sopeutumista luokka- ja kouluyhteisöön. Icehearts auttaa lasta tulemaan toimeen vertaisryhmissä. Icehearts-lapsilla oli sekä huoltajien että opettajien arvioimana ongelmia käyttäytymisen ja tunne-elämän alueella. Toiminnalla pystytään ehkäisemään lapsen ongelmien kasautumista, koulutehtävien laiminlyöntiä ja kaveripiiristä syrjään

joutumista. Lapsen saama välitön tuki kasvattajalta voi ehkäistä lapsen kohdistuvaa toistuvaa kielteistä palautetta ja lapsen leimautumista ongelmalapseksi. Toiminta tukee lapsen kouluun siirtymistä ja koulunkäyntitaitojen oppimista.

Icehearts-toiminnalla oli myönteinen vaikutus lasten liikunnallisuuteen, aikuisten kanssa toimeentulemiseen, kaverisuhteisiin, sosiaalisiin taitoihin, itsetuntoon ja mielialaan sekä perheiden jaksamiseen kasvattajien arvioiden mukaan. Toimintamalli tarjoaa tukea lapsen omassa kasvuympäristössä sekä mahdollisuuden kuulua joukkueeseen urheilullisista suorituksista riippumatta.

Icehearts-toimintamallissa yhdistetään kolmannen sektorin, eli Icehearts-järjestön, osaamista ja palvelua julkisiin palveluihin, kouluun ja iltapäivätoimintaan. Kunta ja koulu hyötyvät toiminnasta saamalla käyttöönsä Icehearts-kasvattajan muodossa lisäresurssin erityistä tukea tarvitseville lapsille.

Icehearts-toimintamallilla on mahdollisuus täyttää sitä palveluaukkoa, joka jää peruspalvelujen sekä kohdennettujen ja erityisen tuen väliin. Toiminta perustuu ajatukseen, että lapsi tarvitsee suotuisaan kasvuun ja kehitykseen osallisuuden kokemuksiä sekä luotettavan ja turvallisen aikuisen, joka pysyy hänen matkassaan koko lapsuus- ja nuoruusiän. Ennaltaehkäisevällä työllä voidaan ehkäistä vaativampien lastensuojelun palvelujen käyttö sekä myöhempiä ongelmia, kuten koulupuudokkuutta, päihdeongelmia, rikollisuutta ja syrjäytymistä yhteiskunnasta. Pitkittäistutkimus antaa mahdollisuuden selvittää, pystytäänkö Icehearts-toimintamallilla tähän.

Lähteet

- Aaltonen, S., Berg, P. & Ikäheimo, S. (2015). *Nuoret luukulla. Kolme näkökulmaa syrjäytymiseen ja nuorten asemaan palvelujärjestelmässä*. Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura. Julkaisuja 160. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto.
- Appelqvist-Schmidlechner, K., Liski, A. & Kampman, M. & Yhteispeli-työryhmä (2015). *Yhteispelillä tunne- ja sosiaalisia taitoja alakoululaisille*. Tutkimuksesta tiiviisti 33/2015. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos.
- Alhanen, K. (2014). *Vaarantunut suojeluvälä – Tutkimus lastensuojelujärjestelmän uhkatekijöistä*. Raportti 24/2014. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos.
- Aronniemi, M. & Levola, J. (2007). *Me emme puutu – me puutemme. Tutkimus sosiaalisen urheiluseura Iceheartsin vaikutuksista lapsiin ja perheisiin*. Sosionomi (AMK), opinnäytetyö. Järvenpää: Diakonia-ammattikorkeakoulu.
- Aula, M. K., Juurikkala, V., Kalmari, H., Kaukonen, P., Lavikainen, M. & Pelkonen, M. (2016). *Lapsi- ja perhepalveluiden muutosohjelma*. Raportteja ja muistioita 2016: 29. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö.
- Berg, P. (2015). Sosiaaliset jalat ja vakava vapaa-aika – Lasten ja nuorten vertaissuhteiden merkitys liikuntaharrastuksissa. *Nuorisotutkimus* 33(3–4): 88–101.
- Berg, N., Huurre, T., Kiviruusu, O. & Aro, H. (2011). Nuoruusiän huono-osaisuus ja sen kasautumisen yhteys kuolleisuuteen. Seurantatutkimus 16-vuotiaista nuorista. *Sosiaalilääketieteellinen Aikakauslehti* 48(3): 168–181.
- Bourdieu, P. 1998. *Järjen käytännöllisyys*. Suom. Siimes, M. Tampere: Vastapaino.
- Breccia, J. & Mustonen, A. (2013). *Coach as a Catalyst: Icehearts Ideology in Everyday Activities*. Sosionomi (AMK), opinnäytetyö. Helsinki: Diakonia-ammattikorkeakoulu.
- Brunet, J., Sabiston, C. M., Chaiton, M., Barnett, T. A., O’Loughlin, E., Low, N. C. P., & O’Loughlin, J. L. (2013). The Association Between Past and Current Physical Activity and Depressive Symptoms in Young Adults: a 10-Year Prospective Study. *Annals of Epidemiology* 23(1), 25–30.
- Catalano, R., Hawkins, D., Berglund, L., Pollard, J. & Arthur, M. (2002). Prevention Science and Positive Youth Development: Competitive or Cooperative Framework? *Journal of Adolescent Health* 31(6): 230–239.
- Eriksson, A. (2013). *Icehearts – från en risk till en aktör i samspelet*. Pro gradu -tutkielma. Helsinki: Helsingin yliopisto.
- Fraser-Thomas, J., Coté, J. & Deakin J. (2005). Youth Sport Programs: An Avenue to Foster Positive Youth Development. *Physical Education and Sport Pedagogy* 10(1): 19–40.
- Frerrer-Wreder, L., Stattin, H., Lorente, C. C., Tubman, J. G. & Adamsson, L. (2004). *Successful Prevention and Youth Development Programs. Across Borders*. New York: Kluwer Academic/Plenum Publishers.
- Goodman, R. (2001). Psychometric Properties of the Strengths and Difficulties Questionnaire. *Journal of the American Academy of Child & Adolescent Psychiatry* 40(11): 1337–1345.
- Greenberg, M., Domitrovich, C. & Bumbarger, B. (2001). The Prevention of Mental Disorders in School-aged Children: Current State of the Field. *Prevention & Treatment* 4(1): 1–61.
- Halme, N., Vuorisalmi, M. & Perälä, M. P. (2014). *Tuki, osallisuus ja yhteistoiminta lasten ja perheiden palveluissa. Työntekijöiden näkökulma*. Raportti 4/2014. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos.
- Hastrup, A., Hietanen-Peltola, M., Jahnukainen, J. & Pelkonen, M. (toim.) (2013). *Lasten, nuorten ja lapsiperheiden palvelujen uudistaminen. Lasten Kaste-kehittämistyöstä pysyväksi toiminnaksi*. Raportti 3/2013. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos.
- Haukkovaara, L. & Hämäläinen, I. (2013). *Entäs tytöt? Projektisuunnitelma Icehearts toimintamallin soveltamisesta tytöille*. Sosionomi (AMK), opinnäytetyö. Helsinki: Metropolia Ammattikorkeakoulu.
- Heikkala, J. & Koski, P. (2000). Järjestöt kolmen merkitysolottuvuuden – vapaaehtoisuuden, valtion ja markkinoiden – leikkauspisteessä. Teoksessa H. Itkonen, J. Heikkala, K. Ilmanen & P. Koski (toim.). *Liikunnan kansalaistoiminta – muutokset, merkitykset ja reunaehdot*. Liikuntatieteellisen Seuran julkaisu nro 152. Helsinki: Liikuntatieteellinen Seura.
- Heino, T., Hyry S., Ikäheimo S., Kuronen M. & Rajala, R. (2016). *Lasten kodin ulkopuolelle sijoittamisen syyt, taustat, palvelut ja kustannukset. HuosTa-hankkeen (2014–2015) päätulokset*. Raportti 3/2016. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos.
- Hofstra, M., van der Ende, J. & Verhulst, F. (2000). Continuity and Change of Psychopathology From Childhood into Adulthood: A 14-year Follow-up Study. *Journal of American Academy of Child and Adolescent Psychiatry* 39(7): 850–858.
- Hofstra, M., van der Ende, J. & Verhulst, F. (2002). Child and Adolescent Problems Predict DSM-IV

- Disorders in Adulthood. A 14-year Follow-up of a Dutch Epidemiological Sample. *Journal of American Academy of Child and Adolescent Psychiatry* 41(2): 182–189.
- Holt, Nicholas L. (toim.) (2008). *Positive Youth Development through Sport. International Studies in Physical Education and Youth Sport*. London: Routledge.
- Hundeide K., Armstrong N. (2011) ICDP approach to awareness-raising about children's rights and preventing violence, child abuse, and neglect. *Child Abuse & Neglect* 35 (2011) 1053–1062.
- Itkonen, H. (2000). Kansalaistoiminnan suuri linja. Teoksessa H. Itkonen, J. Heikkala, K. Ilmanen & P. Koski (toim.). *Liikunnan kansalaistoiminta – muutokset, merkitykset ja reunaehdot*. Liikuntatieteellisen seuran julkaisu nro 152. Helsinki: Liikuntatieteellinen Seura.
- Jewett, R., Sabiston, C., Brunet, J., O'Loughlin, E., Scarapicchia, T. & O'Loughlin J. (2014). School Sport Participation During Adolescence and Mental Health in Early Adulthood. *Journal of Adolescent Health* 55(5): 640–644.
- Jokela, M., Ferrie, J. & Kivimäki, M. (2009). Childhood Problem Behaviors and Death by Midlife: The British National Child Development Study. *Journal of American Academy of Child and Adolescent Psychiatry* 48(1): 19–24.
- Junttila, N., Voeten, M., Kaukiainen, A. & Vaura, M. (2006). Multisource Assessment of Children's Social Competence. *Educational and Psychological Measurement* 66(5): 874–895.
- Kainulainen, S. (2006). Huono-osaisuuden kasautuminen ja pitkittyminen Suomessa 1970–2000. *Yhteiskuntapolitiikka* 71(4): 373–386.
- Kallionpää, M. & Lindfors, A. (2011). *Icehearts-toiminta poikien tukena: vanhempien näkökulma*. Sosionomi (AMK), opinnäytetyö. Helsinki: Metropolia Ammattikorkeakoulu.
- Kanste, O., Halme, N. & Perälä, M. L. (2017). *Viidesluokkalaisten oppilaiden näkemyksiä hyvinvoinnista, kouluhyteisöstä ja palveluista*. Raportti 1/2017. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos.
- Kantomaa, M., Tammelin, T., Ebeling, H. & Taanila, A. (2010). Liikunnan yhteys nuorten tunne-elämän ja käyttäytymisen häiriöihin, koettuun terveyteen ja koulumenestykseen. *Liikunta & Tiede* 47(6): 30–37.
- Koskelainen, M., Sourander, A. & Kaljonen, A. (2000). The Strengths and Difficulties Questionnaire Among Finnish School-aged Children and Adolescents. *European Child & Adolescent Psychiatry* 9(4): 277–284.
- Koskinen, S., Kestilä, L., Martelin, T. & Aromaa, A. (2005). Nuorten aikuisten terveys. *Terveys 2000 -tutkimuksen perustulokset 18–29-vuotiaiden terveydestä ja siihen liittyvistä tekijöistä*. Kansanterveyslaitoksen julkaisuja B7/2005. Helsinki: Kansanterveyslaitos.
- Laub, John H. & Sampson, Robert J. (1993). Turning Points in the Life Course: Why Change Matters to the Study of Crime. *Criminology* 31(3): 301–325.
- Lunabba, H. (2013). *När vuxna möter pojkar i skolan – insyn, inflytande och sociala relationer*. Mathilda Wrede-institutets forskningsserie 1/2013. Helsinki: Helsingin yliopisto.
- Masten, A.S. & Powell, J. L. (2003). A resilience framework for research, policy and practice. Teoksessa S. S. Luthar (toim.). *Resilience and Vulnerability: Adaptation in the Context of Childhood Adversities*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Mattila, V., Parkkari, J. & Rimpelä, A. (2007). Adolescent Survey Non-response and Later Risk of Death. A Prospective Cohort Study of 78 609 persons with 11-year Follow-up. *BMC Public Health* 7, 87.
- Paananen, R. & Gissler, M. (2014). Hyvinvointi ulottuu sukupolvien yli. Teoksessa J. Lammi-Taskula & S. Karvonen (toim.). *Lapsiperheiden hyvinvointi 2014*. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos.
- Pehkonen, H. (2016). *Icehearts-toiminnan hyödyt ja haasteet – kirjallisuuskatsaus*. Mastersarbete/Master's Thesis. Socionom HYH. Helsinki: Ammattikorkeakoulu Arcada.
- Perälä, M. L., Salonen, A., Halme, N. & Nykänen, S. (2011). *Miten lasten ja perheiden palvelut vastaavat tarpeita? Vanhempien näkökulma*. Raportti 36/2011. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos.
- Perälä, M.-L., Halme, N. & Kanste, O. (2014). Lapsiperheiden kokemus palvelujen saatavuudesta ja tuen riittävyydestä. Teoksessa J. Lammi-Taskula & S. Karvonen (toim.). *Lapsiperheiden hyvinvointi 2014*. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos.
- Pickles, A. & Rutter, M. (1991). Statistical and Conceptual Models of "Turning Points" in Developmental Processes. Teoksessa D. Magnusson, L. Bergman, G. Rudinger & B. Törestad (toim.). *Problems and Methods in Longitudinal Research: Stability and Change*. Cambridge: Cambridge University.
- Pulkkinen, L. (2002). *Mukavaa yhdessä - Sosiaalisen alkupääoma ja lapsen sosiaalinen kehitys*. Jyväskylä: PS-Kustannus.
- Pölkki, K. (2011). *Icehearts – sosiaalisen vahvistamisen toimintamuotona*. Yhteisöpedagogi (AMK), opinnäytetyö. Helsinki: Humanistinen ammattikorkeakoulu.
- Ritakallio, M., Koivisto, A. M., von der Pahlen, B., Pelkonen, M., Marttunen, M. & Kaltiala-Heino, R. (2007). Continuity, Comorbidity and Longitudinal Associations Between Depression and Antisocial Behaviour in Middle Adolescence: A 2-year Prospective Follow-up Study. *Journal of Adolescence* 31(8): 355–370.

- Robertson, S. (2001). Health Promotion in Youth Work Settings. Teoksessa A. Scriven & J. Orme. *Health Promotion – Professional Perspectives*. Toinen painos. Lontoo: Palgrave Macmillan.
- Rutter, M. (1985). Resilience in the Face of Adversity: Protective Factors and Resistance to Psychiatric Disorder. *British Journal of Psychiatry* 147(6): 598–611.
- Rutter, M. (1987). Psychosocial Resilience and Protective Mechanisms. *American Journal of Orthopsychiatry* 57(3): 316–331.
- Rönkä, A. (1999). *The Accumulation of Problems of Social Functioning: Outer, Inner and Behavioral Strands*. Jyväskylän Studies in Education, Psychology and Social research, 148. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- Rönkä, A. (2005). Paremmalle kaistalle elämässä. *Nuorisotutkimus* 23(2): 67–73.
- Rönkä, A., Oravala, S. & Pulkkinen, L. (2002). ”I Met This Wife of Mine and Things Got onto a Better Track”. Turning Points in Risk Development. *Journal of Adolescence* 25(1): 47–63.
- Saaranen-Kauppinen A., Rovio E., Wallin, A. & Eskola, J. (2011). ”Kaino löysi parin, mutta jatkaa liikunnan harrastamista edelleen” – Sosiaaliset suhteet ja liikunta-aktiivisuus. *Liikunta & Tiede* 48(6): 18–23.
- Sabiston, C. M., Jewett, R., Ashdown-Franks, G., Belanger, M., Brunet, J., O’Loughlin, E. & O’Loughlin, J. (2016). Number of Years of Team and Individual Sport Participation During Adolescence and Depressive Symptoms in Early Adulthood. *Journal of Sport and Exercise Psychology* 38(1): 105–110.
- Sagatun, A., Sogaard, A., Bjertness, E., Selmer, R. & Heyerdahl, S. (2007). The Association Between Weekly Hours of Physical Activity and Mental Health: A Three-year Follow-up Study of 15–16-year-old Students in the city of Oslo. *Norway BMC Public Health* 7, 155.
- Salmi, M. & Lammi-Taskula, J. (2014). Työn ja perheen yhteensovittaminen hyvinvoinnin tekijänä. Teoksessa J. Lammi-Taskula & S. Karvonen (toim.). *Lapsiperheiden hyvinvointi 2014*. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos.
- Sameroff, A., Gutman, L. M., & Peck, S. C. (2003). Adaptation Among Youth Facing Multiple Risks: Prospective Research Findings. Teoksessa S. S. Luthar (toim.). *Resilience and Vulnerability: Adaptation in the Context of Childhood Adversities*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Santalahti, P. & Marttunen, M. (2014). Lasten ja heidän vanhempiansa mielenterveys. Teoksessa J. Lammi-Taskula & S. Karvonen (toim.). *Lapsiperheiden hyvinvointi 2014*. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos.
- Sherr L., Solheim Skarb A.M., Clucasa C., von Tetzchner S. & Hundaide, K. (2013). Evaluation of the International Child Development Programme (ICDP) as a community-wide parenting programme. *European Journal of Developmental Psychology* 11(1): 1–17.
- Sillman, H. & Strömdahl, S. (2011). *Icehearts yhteistyössä sosiaalitoimen ja koulun kanssa - ei neuvota vaan kysytään neuvoa*. Sosionomi (AMK), opinnäytetyö. Helsinki: Metropolia Ammattikorkeakoulu.
- Sourander, A., Multimäki, P., Nikolakaros, G., Haavisto, A., Riskari, T., Helenius, H., Parkkola, K., Piha, J., Tamminen, T., Moilanen, I., Kumpulainen, K. & Almqvist, F. (2005). Childhood Predictors of Psychiatric Disorders Among Boys: A Prospective Community-based Follow-up Study From Age 8 Years to Early Adulthood. *Journal of American Academy of Child and Adolescent Psychiatry* 44(8): 756–767.
- Sourander, A., Jensen, P., Rönning, J., Niemelä, S., Helenius, H., Sillanmäki, L., Kumpulainen, K., Piha, J., Tamminen, T., Moilanen, I. & Almqvist, F. (2007). What is the Early Adulthood Outcome of Boys Who Bully or are Bullied in Childhood? The Finnish ”From a Boy to a Man” Study. *Pediatrics* 120(2): 397–404.
- Summers, J. A., Hoffman, L., Marquis, J., Turnbull, A., Poston, D. & Nelson, L. L. (2005a). Measuring the Quality of Family-professional Partnerships in Special Education Services. *Exceptional Children* 72(1): 65–81.
- Summers, J. A., Hoffman, L., Marquis, J., Turnbull, A. & Poston, D. (2005b). Relationship Between Parent Satisfaction Regarding Partnership With Professionals and Age of Child. *Topics in Early Childhood Special Education* 25(1): 48–58.
- Suomen Icehearts ry (2017). *Icehearts-käsikirja*. Helsinki: Suomen Icehearts ry.
- Tiitinen, I. (2013). ”Hänhän on pohjimiltaan hyväntahtoinen poika”. *Icehearts-joukkueen koontin prosessikuvauks*; Millaisia lapsia joukkueeseen on valittu? Sosionomi (AMK), opinnäytetyö. Vantaa: Laurea-ammattikorkeakoulu.
- Tuomi, J. & Sarajärvi, A. (2004). *Laadullinen tutkimus ja sisällön analyysi*. Jyväskylä: Gummerus.
- Turkka, I. & Turkka, V. (2008). *Icehearts – Joukkue kasvun takana*. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Vartiamäki, T. (2008). *Lasten kasvatuksellinen erityistuki alakoulussa, Icehearts -toimintamalli*. Sosionomi (ylempi AMK), opinnäytetyö. Vantaa: Laurea-ammattikorkeakoulu.
- Vartiamäki, T. & Niemelä, M. (2010). *Icehearts – koulun kyljessä*. Vaasa: Suomen Icehearts ry.
- Weissberg, R., Kumpfer, K. & Seligman, M. (2003). Prevention That Works for Children and Youth: An Introduction. *American Psychologist* 58 (6/7): 425–432.
- Zacheus, T., Tähtinen, J., Rinne, R., Koski, P. & Heinonen, O. J. (2003). *Kaupunkilaisten liikunta ikäpolvittain. Turkulaisten liikuntatottumukset 2000-luvun alussa*. Turun yliopiston kasvatustieteiden tiedekunnan julkaisuja A:201. Turku: Turun yliopisto.

Åstrand, R. (2007). *Harrastustoiminta syrjäytymisen ehkäisijänä – Tapaustutkimus Suvelan sirkuksesta ja Iceheartsista*. Helsinki: Helsingin yliopisto.

Liitteet

Liite 1. Vanhemmille suunnattu kysely.

TERVEYDEN JA
HYVINVOINNIN LAITOS
Institutet för hälsa och välfärd

ICEHEARTS - LAPSEN JA NUOREN KASVUN TUKE- NA Toimintaan liittyvä pitkäaikainen tutkimus

Hyvä tutkimukseen osallistuvan huoltaja!

Tämä kysely on osa kansallista Icehearts-tutkimusta, jonka tavoitteena on tuottaa tietoa lasten hyvinvoinnista ja selviytymisestä. Tämän kyselyn tarkoituksena on saada tietoa lapsenne elämäntilanteesta sekä hyvinvoinnista. Täytettyäsi lomakkeen, ole hyvä ja palauta lomake mukana olevassa suljetussa vastauskuoressa lapsesi opettajalle. Opettaja toimittaa kuoret Terveyden ja hyvinvoinnin laitokselle.

Kyselyn tietoja käsitellään ehdottoman luottamuksellisina eikä kyselyn tuloksista voida tunnistaa ketään yksittäistä henkilöä. Vain Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen tutkijoilla on oikeus nähdä ja käsitellä vastauksianne.

Vastausohjeita. Kysymyksiin vastataan ympyröimällä sopiva vaihtoehto tai kirjoittamalla vastaus sille varattuun tilaan.

TAUSTATIETOJA

1. Lapsen nimi: _____

2. Lapsen henkilöturvattunnus: _____

3. Lapsen osoite:

4. Lapsen sukupuoli: 1. tyttö 2. poika

5. Lapsen koulu ja luokka:

6. Kyselyyn vastaaja:

1. äiti tai äidin asemassa oleva aikuinen
2. isä tai isän asemassa oleva aikuinen
3. muu henkilö, kuka?

7. Vastaamisen päivämäärä: ____pv ____kk ____vuosi

TAUSTATIETOA PERHEESTÄ

8. Lapsi asuu

1. Samassa kodissa äidin ja isän kanssa
2. Pääsääntöisesti / kokonaan äidin luona
3. Pääsääntöisesti / kokonaan isän luona
4. Vuorotellen molempien luona
5. Muu asumismuoto, mikä?

9. Montako henkeä kuuluu lapsesi kotitalouteen tällä hetkellä (lapsi mukaan lukien)?

Kotitaloudessa jäseniä yhteensä _____, joista

Alle 3-vuotiaita lapsia _____

3-6 vuotiaita lapsia _____

7-17 -vuotiaita lapsia _____

18-vuotiaita tai vanhempia lapsia _____

Aikuisia _____

10. Perheen yhteinen kieli

1. suomi
2. ruotsi
3. muu, mikä? _____

11. Täytä seuraavat tiedot

Kyselyyn vastaajan tiedot:	Toisen vanhemman tiedot:
<p>Olen</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. lapsen kanssa samassa taloudessa asuva biologinen isä/äiti 2. Lapsen kanssa samassa taloudessa asuva isä-/äitipuoli 3. Lapsen biologinen etävanhempi 4. Muu, mikä _____ 	<p>Kyseessä on</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. lapsen kanssa samassa taloudessa asuva biologinen isä/äiti 2. Lapsen kanssa samassa taloudessa asuva isä-/äitipuoli 3. Lapsen biologinen etävanhempi 4. Muu, mikä _____
<p>Syntymävuosi: _____</p>	<p>Syntymävuosi: _____</p>
<p>Peruskoulutus</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Kansakoulu 2. Peruskoulu 3. Ylioppilas 	<p>Peruskoulutus</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Kansakoulu 2. Peruskoulu 3. Ylioppilas
<p>Ammatillinen koulutus:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Ei ammatillista koulutusta 2. Ammattikoulu tai opisto 3. Ammattikorkeakoulu 4. Yliopisto tai korkeakoulu 5. Muu, mikä? _____ 	<p>Ammatillinen koulutus:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Ei ammatillista koulutusta 2. Ammattikoulu tai opisto 3. Ammattikorkeakoulu 4. Yliopisto tai korkeakoulu 5. Muu, mikä? _____
<p>Työtilanne tällä hetkellä:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Ansiotyössä 2. Päätoiminen opiskelija 3. Kotiäiti tai -isä 4. Työtön tai lomautettu 5. Eläkeläinen 6. Muu, mikä _____ 	<p>Työtilanne tällä hetkellä:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Ansiotyössä 2. Päätoiminen opiskelija 3. Kotiäiti tai -isä 4. Työtön tai lomautettu 5. Eläkeläinen 6. Muu, mikä _____

12. Kuinka hyvin perheenne tulot riittävät tarpeisiinne?

1. Rahat riittävät hyvin omiin tarpeisiimme ja rahaa jää ylikin
2. Rahat riittävät sopivasti omiin tarpeisiimme
3. Joudumme tinkimään jossain määrin kulutuksesta
4. Joudumme tinkimään paljon kulutuksesta, mutta tulemme toimeen
5. Emme tule toimeen tuloillamme

13. Mitkä suunnilleen ovat sinun ja puolisosasi käteen jäävät tulot kuukaudessa (tulot verojen jälkeen sekä esimerkiksi Kelan etuudet)?

13. Mitkä suunnilleen ovat sinun ja puolisosasi käteen jäävät tulot kuukaudessa (tulot verojen jälkeen sekä esimerkiksi Kelan etuudet)?

Käteen jäävät tulo	Omat tulot	Puolison tulot
	1. alle 500 €	1. alle 500 €
	2. 500 – 1000 €	2. 500 – 1000 €
	3. 1001 – 1500 €	3. 1001 – 1500 €
	4. 1501 - 2000 €	4. 1501 - 2000 €
	5. 2001 – 2500 €	5. 2001 – 2500 €
	6. 2501 – 3000 €	6. 2501 – 3000 €
	7. 3001 – 3500 €	7. 3001 – 3500 €
	8. 3501 – 4000 €	8. 3501 – 4000 €
	9. 4501 – 5000 €	9. 4501 – 5000 €
	10. Yli 5000 €	10. Yli 5000 €
	11. En tiedä	11. En tiedä
	12. En halua sanoa	12. En halua sanoa

14. Aiheuttaako jokin tai jotkin seuraavista asioista huolta perheessänne? Voit valita useamman vaihtoehdon.

1. Perheenjäsenen sairaus
 2. Huoli perheen toimeentulosta
 3. Työttömyys
 4. Lapsiin liittyvät huolet
 5. Työhön liittyvät paineet
 6. Epävarmuus tulevaisuudesta
 7. Päihteiden käyttö
 8. Vanhemman ja lapsen välinen suhde
 9. Parisuhde
 10. Perheen yhteinen ajankäyttö
 11. Joku muu, mikä
-

15. Aiheuttaako jokin tai jotkin seuraavista asioista toiveikkuutta ja iloa perheessänne? Rengasta yksi tai useampi vaihtoehto.

1. Perheenjäsenten hyvä terveys
 2. Perheen toimeentulo
 3. Työ/työpaikan saanti
 4. Lapsiin liittyvät ilonaiheet
 5. Työhön liittyvät ilonaiheet
 6. Varmuus tulevaisuudesta
 7. Perheen terveelliset elintavat
 8. Vanhemman ja lapsen välinen suhde
 9. Parisuhde
 10. Perheen yhteinen ajankäyttö
 11. Joku muu, mikä
-

16. Onko lapsesi kohdannut elämässään joitakin seuraavia muutoksia tai tilanteita? Ympyröi kaikki ne kohdat, jotka kuvaavat tilannetta.

1. Muutto maasta toiseen
2. Muutto paikkakunnalta / asuinalueelta toiseen
3. Päiväkodin tai koulun vaihto
4. Vauvan syntymä perheeseen
5. vanhempien ero
6. Äidin tai isän muutto pois kotoa
7. Äidin tai isän uuden kumppanin tulo perheeseen
8. Perheenjäsenen vaikea sairaus
9. Lapsen oma vakava sairaus
10. Lapselle läheisen ihmisen kuolema

11. Äidin mielenterveysongelma (esim. masennus, skitsofrenia, psykoosi)
 12. Isän mielenterveysongelma (esim. masennus, skitsofrenia, psykoosi)
 13. Äidin päihdeongelma
 14. Isän päihdeongelma
 15. Jotain muuta, mitä
-

LAPSEN HYVINVOINTI

17. Miten arvioisitte lapsesi koulumotivaatiota keskimäärin?

1. Hyvä
2. Melko hyvä
3. Ei hyvä, mutta ei huonokaan
4. Melko huono
5. Huono

18. Millaiseksi arvioitte lapsesi koulumenestyksen?

1. Hyvä
2. Melko hyvä
3. Ei hyvä, mutta ei huonokaan
4. Melko huono
5. Huono

19. Kuinka usein lastasi on kiusattu tämän lukukauden aikana?

1. Useita kertoja viikossa
2. Noin kerran viikossa
3. Harvemmin
4. Ei lainkaan

201. Kuinka usein lapsesi on osallistunut kiusaamiseen tämän lukukauden aikana?

1. Useita kertoja viikossa
2. Noin kerran viikossa
3. Harvemmin
4. Ei lainkaan

21. Kuinka monta läheistä ystävää lapsellasi on tällä hetkellä?

1. ei yhtään
2. yksi
3. kaksi
4. kolme tai useampia

22. Mitä palveluja lapsesi on käyttänyt?

	Kyllä	Ei
1. Varhaiskasvatus/päivähoito	1	0
2. Lastenneuvola	1	0
3. Kerhotoiminta (seurakunta, järjestö tms.)	1	0
4. Hammashoito/hammaslääkäri	1	0
5. Kouluterveydenhoitaja	1	0
2. Lääkäri	1	0
3. Psykologi	1	0
4. Kasvatus- ja perheneuvola	1	0
5. Lapsi- tai nuorisopsykiatri	1	0
6. Puheterapeutti	1	0
7. Lastensuojelu	1	0
8. Mielenterveystoimisto	1	0
9. Lisä- tai tukiopetus	1	0
10. Koulukuraattori	1	0
11. joku muu, mikä _____	1	0

23. Oletteko huolissanne lapseesi käyttäytymisen tai tunne-elämän vaikeuksien vuoksi?

1. Kyllä
2. Ei

24. Oletteko harkinneet hakeutumista tutkimuksiin tai hoitoon lapsesi käyttäytymisen tai tunne-elämän vaikeuksien vuoksi?

1. emme
2. olemme harkinneet
3. olemme hakeutuneet

Minne?

Onko lapsellanne jokin käyttäytymiseen tai tunne-elämään liittyvä diagnoosi? Mikä

PERHE JA VAPAA-AIKA

25. Mitä ja kuinka kauan lapsesi tekee tyypillisenä arki-iltana koulun jälkeen?

	Yli 3 h/ilta	2-3 h/ilta	1-2 h/ilta	Alle tunnin/ilta	Ei lainkaan	En osaa sanoa
1. Tekee koulutehtäviä	1	2	3	4	5	0
2. Kuuntelee musiikkia tai satukasetteja	1	2	3	4	5	0
3. Tekee käsitöitä, askartelee, maalaa, piirtää	1	2	3	4	5	0
4. Leikkii, ulkoilee tai urheilee kavereiden tai sisarusten kanssa	1	2	3	4	5	0
5. Leikkii ulkoilee tai urheilee yksin	1	2	3	4	5	0
6. Osallistuu kotitöiden tekoon (siivous, ruoanlaitto)	1	2	3	4	5	0
7. Katselee tv:tä tai videoita	1	2	3	4	5	0
8. Soittaa jotain instrumenttia tai laulaa	1	2	3	4	5	0
9. Käyttää tietokonetta	1	2	3	4	5	0
10. Lukee satuja, sarjakuvia, romaaneja	1	2	3	4	5	0
11. Lukee / katselee satuja, sarjakuvia, kirjoja aikuisen kanssa	1	2	3	4	5	0
12. Hoitaa kotieläintä	1	2	3	4	5	0
13. Muuta, mitä	1	2	3	4	5	0

26. Kuinka usein lapsesi osallistuu ohjattuun urheilutoimintaan vapaaajallaan?

1. Kerran viikossa
2. Kaksi kertaa viikossa
3. Kolme kertaa viikossa
4. Useammin kuin kolme kertaa
5. Ei lainkaan

27. Koetteko, että lapsesi on tyytyväinen seuraaviin asioihin elämässään?

	Erittäin tyytyväinen	Tyytyväinen	Hieman tyytymätön	Erittäin tyytymätön	Ei koske lastani
1. Koulu	1	2	3	4	0
2. Kaverit	1	2	3	4	0
3. Harrastusten määrä	1	2	3	4	0
4. Harrastusten laatu	1	2	3	4	0
6. Perheen kanssa vietetty aika	1	2	3	4	0

28. Jos lapsesi on tyytymätön joihinkin edellä mainittuihin asioihin elämässään, niin mikä aiheuttaa tyytymättömyyden niissä?

29. Miten seuraavat lauseet kuvaavat mielipidettäsi perheestänne?

	Täysin eri mieltä	Osittain eri mieltä	En osaa sanoa	Osittain samaa mieltä	Täysin samaa mieltä
1. Perheellämme on riittävästi yhteistä aikaa	1	2	3	4	5
2. Perheemme saa tarvittaessa apua isovanhemmilta, muilta sukulaisilta, naapureilta tai ystäviltä	1	2	3	4	5
3. Perheessämme on yhdessä sovittu lapsen käyttäytymiselle asetetut rajat	1	2	3	4	5

30. Jotkut kasvatustehtävät ovat itselle helpompia kuin toiset. Arvioi itseäsi seuraavissa kasvatustehtävissä asteikkolla: "1=Tämä on erittäin haastavaa minulle - 5=Tämä on erittäin helppoa minulle".

	Tämä on erittäin haastavaa minulle	Tämä on melko haastavaa minulle	Tämä ei ole helppoa eikä haastavaa	Tämä on melko helppoa minulle	Tämä on erittäin helppoa minulle
1. Saada lapsesi tuntemaan itsensä tärkeäksi ja rakastetuksi	1	2	3	4	5
2. Osallistua tapahtumiin, jotka ovat tärkeitä lapsesi elämässä	1	2	3	4	5
3. Olla lapselle läsnä ja käytettävissä, kun hän on sairaana	1	2	3	4	5
4. Luoda perheen arkeen rutiineja ja perinteitä lapsesi kanssa	1	2	3	4	5
5. Olla tukena lapsellesi kun hän on poissa tolaltaan.	1	2	3	4	5
6. Tietää, mitä todella tapahtuu lapsesi elämässä.	1	2	3	4	5
7. Asettaa lapsellesi iänmukaisia	1	2	3	4	5

rajoja ja sääntöjä					
8. Olla johdonmukainen lapsesi kohdistuvissa odotuksissa ja vaatimuksissa.	1	2	3	4	5
9. Viettää aikaa lapsesi kanssa keskustellen.	1	2	3	4	5

31. Mitkä asiat tekevät lapsesi päivän onnelliseksi?

32. Millaisia hyviä arkisia asioita koet lapsesi kanssa? Voit kuvata tilanteita, jotka saavat sinut hymyilemään, rentoutumaan ja nauttimaan lapsesi seurasta.

TÄSTÄ ETEENPÄIN KYSYMYKSET KOSKEVAT VAIN NIITÄ PERHEITÄ,
JOIDEN LAPSI ON MUKANA ICEHEARTS-TOIMINNASSA

ICEHEARTS-TOIMINTA

33. Kuinka innokkaasti lapsesi on lähtenyt mukaan Icehearts-toimintaan?

1. Erittäin innostuneesti
2. Melko innostuneesti
3. Ei kovin innostuneesti, mutta ei innottomastikaan
4. Melko innottomasti
5. Täysin innottomasti

34. Miten hyvin tunnet Icehearts -toimintaa?

1. Erittäin huonosti
2. Melko huonosti
3. En kovin hyvin, mutta ei huonostikaan
4. Melko hyvin
5. Erittäin hyvin

35. Miten itse suhtauduit lapsesi osallistumiseen Icehearts –joukkueeseen?

1. Erittäin myönteisesti
2. Melko myönteisesti
3. Ei kovin myönteisesti, mutta ei kielteisestikään
4. Melko kielteisesti
5. Täysin kielteisesti

36. Mitä odotuksia sinulla on Icehearts-toiminnan suhteen?

KIITOS VASTAUKSISTASI!

Liite 2. Vanhemmille suunnattu Lapsen vahvuudet ja vaikeudet (SDQ) -kysely.**Vahvuuksien ja Vaikeuksien Kyselylomake (SDQ-Fin)**

V 4-16

Pyytäisimme teitä ystävällisesti täyttämään tämän kyselylomakkeen koskien mainitun lapsenne käyttäytymistä viimeisen 6 kk:n (tai kuluvan kouluvuoden) aikana merkitsemällä rasti yhteen kolmesta annetusta vaihtoehdosta: "Ei Päde", "Pätee Jonkinverran", "Pätee Varmasti". On hyvin tärkeää, että vastaatte jokaiseen kohtaan parhaan kykynne mukaan siitäkin huolimatta, että aina ette tunne olevanne asiasta täysin varma - tai, että kysymys kuulostaa älyttömältä.

Lapsen / Nuoren Nimi

Tyttö / Poika

Syntymäaika

	Ei Päde	Pätee Jonkinverran	Pätee Varmasti
Ottaa muiden tunteet huomioon	☐	☐	☐
Levoton, yliaktiivinen, ei pysty olemaan kauan hiljaa paikoillaan	☐	☐	☐
Valittaa usein päänsärkyä, vatsakipua tai pahoinvointia	☐	☐	☐
Jakaa auliisti tavaroitaan (karkkeja, leluja, värikyniä jne) muiden lasten kanssa	☐	☐	☐
Hänellä on usein kiukunpuuskia, tai hän kiivastuu helposti	☐	☐	☐
Ei näytä kaipaavan seuraa, leikkii usein itsekseen	☐	☐	☐
On yleensä tottelevainen, tavallisesti tekee niinkuin aikuinen käsklee	☐	☐	☐
Hänellä on monia huolia, näyttää usein huolestuneelta	☐	☐	☐
Tarjoutuu auttamaan, jos joku loukkaa itsensä, on pahoilla mielin tai huonovointinen	☐	☐	☐
Jatkuvasti hypistelemässä jotakin tai kiemurtelee paikoillaan	☐	☐	☐
Hänellä on ainakin yksi hyvä ystävä	☐	☐	☐
Usein tappelee toisten lasten kanssa tai kiusaa muita	☐	☐	☐
Usein onneton, mieli maassa tai itkuinen	☐	☐	☐
Yleensä muiden lasten suosiossa	☐	☐	☐
Helposti häiriintyvä, mielenkiinto harhailee	☐	☐	☐
Uusissa tilanteissa pelokas tai aikuiseen takertuva, vailla itseluottamusta	☐	☐	☐
Kiltti nuorempiaan kohtaan	☐	☐	☐
Valehtelee tai petkuttaa usein	☐	☐	☐
Muiden lasten silmätikku tai kiusaamisen kohde	☐	☐	☐
Tarjoutuu usein auttamaan muita (vanhempia, opettajia, muita lapsia)	☐	☐	☐
Harkitsee tilanteen ennen kuin toimii	☐	☐	☐
Varastaa kotoa, koulusta tai muualta	☐	☐	☐
Tulee paremmin toimeen aikuisten kuin toisten lasten kanssa	☐	☐	☐
Kärsii monista peloista, usein peloissaan	☐	☐	☐
Saattaa tehtävät loppuun, hyvin pitkäjänteinen	☐	☐	☐

Onko teillä hänestä muita kommentteja tai huomautuksia ?

Kääntöpuolella muutama lisäkysymys - Olkaa Hyvä !

Yleisesti ottaen, onko lapsellanne/nuorella mielestänne vaikeuksia yhdellä tai useammalla seuraavista alueista: tunnetilat, keskittyminen, käyttäytyminen tai muiden ihmisten kanssa toimeentuleminen?

Ei	Kyllä - vähäisiä vaikeuksia	Kyllä - selviä vaikeuksia	Kyllä - huomattavia vaikeuksia
☐	☐	☐	☐

Jos vastasitte "Kyllä", olkaa hyvä ja vastatkaa seuraaviin näitä vaikeuksia koskeviin kysymyksiin:

- Vaikeuksien kesto:

Alle 1kk	1 - 5 kk	6 - 12 kk	Yli 1 v.
☐	☐	☐	☐

- Huolestuttavatko nämä vaikeudet lasta/nuorta itseään ?

Eivät ollenkaan	Vain vähän	Aika paljon	Hyvin paljon
☐	☐	☐	☐

- Häiritsevätkö nämä vaikeudet lapsen/nuoren elämää seuraavilla alueilla?

	Eivät ollenkaan	Vain vähän	Aika paljon	Hyvin paljon
KOTIELÄMÄ	☐	☐	☐	☐
TOVERISUHTEET	☐	☐	☐	☐
KOULUOPPIMINEN	☐	☐	☐	☐
HARRASTUKSET	☐	☐	☐	☐

- Rasittavatko nämä vaikeudet teitä tai kenties koko perhettä ?

Eivät ollenkaan	Vain vähän	Aika paljon	Hyvin paljon
☐	☐	☐	☐

Lomakkeen täyttäjän nimikirjoitus

Päivämäärä

Äiti / Isä / Joku muu (Olkaa hyvä ja selventäkää.)

Parhaat kiitokset avustanne !

© Robert Goodman, 2005

Liite 3. Opettajilla suunnattu Lapsen vahvuudet ja vaikeudet (SDQ) -kysely.**Vahvuuksien ja Vaikeuksien Kyselylomake (SDQ-Fin)**

O 4-16

Pyytäisimme teitä ystävällisesti täyttämään tämän kyselylomakkeen koskien mainitun lapsen/nuoren käyttäytymistä viimeisen 6 kk:n (tai kuluvan kouluvuoden) aikana merkitsemällä rasti yhteen kolmesta annetusta vaihtoehdosta: "Ei Päde", "Pätee Jonkinverran", "Pätee Varmasti". On hyvin tärkeää, että vastaatte jokaiseen kohtaan parhaan kykynne mukaan siitäkin huolimatta, että aina ette tunne olevanne asiasta täysin varma - tai, että kysymys kuulostaa älyttömältä.

Lapsen / Nuoren Nimi

Tyttö / Poika

Syntymäaika

	Ei Päde	Pätee Jonkinverran	Pätee Varmasti
Ottaa muiden tunteet huomioon	☐	☐	☐
Levoton, yliaktiivinen, ei pysty olemaan kauan hiljaa paikoillaan	☐	☐	☐
Valittaa usein päänsärkyä, vatsakipua tai pahoinvointia	☐	☐	☐
Jakaa auliisti tavaroitaan (karkkeja, leluja, värikyniä jne) muiden lasten kanssa	☐	☐	☐
Hänellä on usein kiukunpuuskia, tai hän kiivastuu helposti	☐	☐	☐
Ei näytä kaipaavan seuraa, leikkii usein itsekseen	☐	☐	☐
On yleensä tottelevainen, tavallisesti tekee niinkuin aikuinen käsklee	☐	☐	☐
Hänellä on monia huolia, näyttää usein huolestuneelta	☐	☐	☐
Tarjoutuu auttamaan, jos joku loukkaa itsensä, on pahoilla mielin tai huonovointinen	☐	☐	☐
Jatkuvasti hypistelemässä jotakin tai kiemurtelee paikoillaan	☐	☐	☐
Hänellä on ainakin yksi hyvä ystävä	☐	☐	☐
Usein tappelee toisten lasten kanssa tai kiusaa muita	☐	☐	☐
Usein onneton, mieli maassa tai itkuinen	☐	☐	☐
Yleensä muiden lasten suosiossa	☐	☐	☐
Helposti häiriintyvä, mielenkiinto harhailee	☐	☐	☐
Uusissa tilanteissa pelokas tai aikuiseen takertuva, vailla itseluottamusta	☐	☐	☐
Kiltti nuorempiaan kohtaan	☐	☐	☐
Valehtelee tai petkuttaa usein	☐	☐	☐
Muiden lasten silmätikku tai kiusaamisen kohde	☐	☐	☐
Tarjoutuu usein auttamaan muita (vanhempiaan, opettajia, muita lapsia)	☐	☐	☐
Harkitsee tilanteen ennen kuin toimii	☐	☐	☐
Varastaa kotoa, koulusta tai muualta	☐	☐	☐
Tulee paremmin toimeen aikuisten kuin toisten lasten kanssa	☐	☐	☐
Kärsii monista peloista, usein peloissaan	☐	☐	☐
Saattaa tehtävät loppuun, hyvin pitkäjänteinen	☐	☐	☐

Onko teillä hänestä muita kommentteja tai huomautuksia ?

Kääntöpuolella muutama lisäkysymys - Olkaa Hyvä !

Yleisesti ottaen, onko tällä lapsella/nuorella mielestänne vaikeuksia yhdellä tai useammalla seuraavista alueista: tunnetilat, keskittyminen, käyttäytyminen tai muiden ihmisten kanssa toimeentuleminen ?

Ei	Kyllä - vähäisiä vaikeuksia	Kyllä - selviä vaikeuksia	Kyllä - huomattavia vaikeuksia
☐	☐	☐	☐

Jos vastasitte "Kyllä", olkaa hyvä ja vastatkaa seuraaviin näitä vaikeuksia koskeviin kysymyksiin:

- Vaikeuksien kesto:

Alle 1kk	1 - 5 kk	6 - 12 kk	Yli 1 v.
☐	☐	☐	☐

- Huolestuttavatko nämä vaikeudet lasta/nuorta itseään ?

Eivät ollenkaan	Vain vähän	Aika paljon	Hyvin paljon
☐	☐	☐	☐

- Häiritsevätkö nämä vaikeudet lapsen/nuoren elämää seuraavilla alueilla ?

	Eivät ollenkaan	Vain vähän	Aika paljon	Hyvin paljon
TOVERISUHTEET	☐	☐	☐	☐
KOULUOPPIMINEN	☐	☐	☐	☐

- Rasittavatko nämä vaikeudet teitä tai kenties koko luokkaa ?

Eivät ollenkaan	Vain vähän	Aika paljon	Hyvin paljon
☐	☐	☐	☐

Lomakkeen täyttäjän nimikirjoitus Päivämäärä

Luokanopettaja / Luokanvalvoja / Joku muu (Olkaa hyvä ja selventäkää:)

Parhaat kiitokset avustanne !

© Robert Goodman, 2005

Liite 4. Icehearts-lapsille suunnattu kyselyhaastattelu.

LAPSEN KYSELY – HAASTATTELU

”Tämä on luottamuksellinen kysely.

Se tarkoittaa, että sinun vastauksiasi ei kerrota kenellekään täällä koululla. Vastaukset tulevat vain meille tutkijoille, emmekä me kerro vastauksia kenellekään muulle henkilölle.”

”Minun nimeni on _____ . Ja sinun nimesi on...”

(Täytä:)

Lapsen nimi _____

Lapsen sukupuoli

1. tyttö

2 poika

Koulu _____

Luokka _____

Paikkakunta _____

Kyselyn vastaanottaja _____

Päivämäärä

_____ pv _____ kk _____ vuosi

OPETETAAN ALUKSI LAPSI VASTAAMAAN NAAMAPARERIA NÄYTTÄMÄLLÄ JA/TAI PUHUMALLA

”Tässä kyselyssä kysytään, mitä sinä ajattelet itsestäsi ja koulunkäynnistä.

Tässä ei ole oikeita eikä väriä vastauksia, vaan haluan kuulla sinulta oman mielipiteesi.”

Aseta naamapaperi kohtisuoraan lapsen eteen.

"Tähän kyselyyn vastataan tällaisen naamapaperin avulla."

"Minä sanon lauseen.

Jos olet lauseen kanssa samaa mieltä, vastaat SAMAA MIELTÄ (näytä kädellä sinistä naamaa).

Jos olet lauseen kanssa eri mieltä, vastaat ERI MIELTÄ (näytä kädellä punaista naamaa).

Voit myös vastata SILTÄ VÄLILTÄ (näytä kädellä valkoista naamaa)."

Pidä pieni tauko ja varmista katseella, että lapsi ymmärsi.

"Otetaan nyt HARJOITTELUkysymys."

Koulun pihalla on paljon tekemistä.

1

Samaa mieltä

2

Siltä väliltä

3

Eri mieltä

VAIN TARVITTAESSA:

Jos lapsi ei näytä ymmärtävän vastustekniikkaa, selitä:

"Jos olet SAMAA MIELTÄ, että koulun pihalla on paljon tekemistä, vastaat näin (näytä kädellä sinistä naamaa).

Jos olet ERI MIELTÄ, että koulun pihalla ei ole paljon tekemistä vastaat näin (näytä kädellä punaista naamaa).

Voit myös vastata SILTÄ VÄLILTÄ (näytä kädellä valkoista naamaa)."

Voit auttaa lasta tällä tavalla myöhemminkin, jos lapsi näyttää hämentyneen vastustekniikasta.

Älä toista ohjetta, jos lapsi näyttää vain miettivään asiaa. Anna silloin riittävästi miettimisaikaa.

Jos vaihtoehdon valinta näyttää tuottavan vaikeuksia, voit neutraalisti sanoa:

*"Vastaa vain se joka tulee ensimmäisenä mieleen." tai
"Mikähän näistä sopisi parhaiten?"*

"Sitten VARSINAISET kysymykset."

1. Koulussa on kiva olla.

1
Samaa mieltä

2
Siltä väliltä

3
Eri mieltä

2. Luokkatovereideni kanssa on hauskaa.

1
Samaa mieltä

2
Siltä väliltä
Eri mieltä

3
Eri mieltä

3. Pärjään hyvin koulussa.

1
Samaa mieltä

2
Siltä väliltä

3
Eri mieltä

4. Minulla on ainakin yksi hyvä ystävä omalla luokallani/koulussa.

1
Samaa mieltä

2
Siltä väliltä

3
Eri mieltä

5. Minulla on usein hyvä mieli koulussa.

1
Samaa mieltä

2
Siltä väliltä
Eri mieltä

3
Eri mieltä

***”Sitten tulee muutama kysymys KIUSAAMISESTA.
Kiusaaminen tarkoittaa sitä, että joku tuottaa toiselle TAHALLAAN
pahaa mieltä. Ja tämä tapahtuu MONTA KERTAA.”***

”Ja tässä seuraava lause:”

6. Joku koulustamme on kiusannut minua viime aikoina.

1
Samaa mieltä

2
Siltä väliltä

3
Eri mieltä

7. Olen itse kiusannut jotakuta koulussamme viime aikoina.

1

Samaa mieltä

2

Siltä väliltä
Eri mieltä

3

Eri mieltä

Seuraavaksi pyydän sinua arvioimaan miten hyvin seuraavat väittämät soveltuvat sinuun

8. ”Minulla on usein mahakipuja”.

Samaa mieltä

Eri mieltä

9. ”Minua huolettavat monet asiat.”

Samaa mieltä

Eri mieltä

10. ”Minua itkettää usein.”

Samaa mieltä

Eri mieltä

11. ”Väsyn helposti.”

Samaa mieltä

Eri mieltä

12. ”Minua kiukuttaa usein.”

Samaa mieltä

Eri mieltä

13. ”Suutun ja menetän malttini usein.”

Samaa mieltä

Eri mieltä

14. ”Toiset ärsyttävät minua.”

Samaa mieltä

Eri mieltä

15. ”Tappelen usein.”

Samaa mieltä

Eri mieltä

16. ”Joudun usein hankaluuksiin muiden lasten kanssa.”

Samaa mieltä

Eri mieltä

Sitten tulee muutama kysymys opettajastasi.

17. Opettaja kuuntelee mitä minulla on sanottavana.

1
Samaa mieltä

2
Siltä väliltä
Eri mieltä

3
Eri mieltä

18. Opettaja ymmärtää minua.

1
Samaa mieltä

2
Siltä väliltä

3
Eri mieltä

19. Minä voin luottaa opettajaan.

1
Samaa mieltä

2
Siltä väliltä

3
Eri mieltä

20. Opettajani auttaa minua koulutehtävissä, kun tarvitsen apua.

1
Samaa mieltä

2
Siltä väliltä

3
Eri mieltä

21. Opettajani auttaa minua, jos minulle tulee riitaa jonkun lapsen kanssa.

1
Samaa mieltä

2
Siltä väliltä
Eri mieltä

3
Eri mieltä

22. Opettajani on reilu.

1
Samaa mieltä

2
Siltä väliltä
Eri mieltä

3
Eri mieltä

Sitten tulee muutama kysymys Icehearts-joukkueestasi, jossa olet mukana.

23. Icehearts-joukkueessa on kiva olla.

1

2

3

Samaa mieltä

Siltä väliltä

Eri mieltä

24. Olen saanut ystäviä Icehearts-joukkueestani.

1
Samaa mieltä

2
Siltä väliltä

3
Eri mieltä

25. Mikä Icehearts-joukkueessa mukana olossa on kivointa?

26. Onko jotakin, mikä sinua harmittaa Icehearts-joukkueessa mukana olemisessa?

”Ja vielä viimeinen kysymys.”

27. Tähän kyselyyn oli mukava vastata.

1
Samaa mieltä

2
Siltä väliltä

3
Eri mieltä

”Kiitos vastauksistasi! Olit meille suureksi avuksi.”

Liite 5. Kasvattajille suunnattu kysely.

**ICEHEARTS
Kasvattajien Webropol-kysely**

ICEHEARTS-LASTA KOSKEVA ARVIOINTILOMAKE

1. Kasvattajan nimi _____

2. Kyselyyn vastaamisen päivämäärä ____ pv ____ kk _____ vuosi

PERUSTIEDOT LAPSESTA

3. Lapsen nimi _____

4. Lapsen syntymäaika _____

5. Lapsen sukupuoli

1. tyttö
2. poika

6. Milloin lapsi aloitti Icehearts-joukkueessa? (Vastaa tähän kysymykseen vain ensimmäistä kertaa tästä lapsesta lomaketta täyttäessäsi)

1. 2015
2. 2016
3. 2017

7. Mitä kautta lapsi ohjautui Icehearts-toimintaan? (Vastaa tähän kysymykseen vain ensimmäistä kertaa tästä lapsesta lomaketta täyttäessäsi)

1. päiväkotia / esiopetus
2. lastensuojelu
3. koulu
4. lastenneuvola / terveydenhoitaja
5. vanhempien yhteydenotto
6. kasvattajan oma huomio
7. jotakin muuta kautta, miten?

8. Mainitse enintään kolme keskeistä syytä, miksi lasta ehdotettiin Icehearts toimintaan (Vastaa tähän kysymykseen vain ensimmäistä kertaa tästä lapsesta lomaketta täyttäessäsi)

1. _____
2. _____
3. _____

LAPSEN KANSSA TEHTY TYÖ ICEHEARTSISSA

9. Millä tavoin lapsi on osallistunut Icehearts-toimintaan kuluneen vuoden aikana? (Voit valita useamman vaihtoehdon)

1. joukkue-toiminta (leirit, treenit, pelit, retket)
2. iltapäivätoiminta
3. koulutyö
4. yksilötyö

10. Kuinka vahva on ollut lapset sitoutuminen toimintaan?

1. erittäin vahva
2. melko vahva
3. ei vahva eikä heikko
4. melko heikko
5. erittäin heikko

11. Arvioi, miten hyvin seuraavat ominaisuudet kuvaavat vuorovaikutustasi lapsen kanssa.

Vuorovaikutus on ollut

	1. ei lain- kaan	2. vain vähän	3. kohtalai- sesti	4. melko hyvin	5. erittäin hyvin
Luontevaa, vai- vatonta	☐	☐	☐	☐	☐
Luottamuksellista	☐	☐	☐	☐	☐
Avointa	☐	☐	☐	☐	☐
Vastavuoroista	☐	☐	☐	☐	☐

12. Arvioi, miten hyvin seuraavat ominaisuudet kuvaavat vuorovaikutustasi lapsen vanhempien / huoltajien kanssa.

Vuorovaikutus on ollut

	1. ei lain- kaan	2. vain vähän	3. kohtalai- sesti	4. melko hyvin	5. erittäin hyvin
Luontevaa, vai- vatonta	☐	☐	☐	☐	☐
Luottamuksellista	☐	☐	☐	☐	☐
Avointa	☐	☐	☐	☐	☐
Vastavuoroista	☐	☐	☐	☐	☐

13. Arvioi, miten hyvin seuraavat asiat ovat toteutuneet kuluneen vuoden aikana lapsen kanssa työskennellessäsi. Asteikko 1="Toteutunut erittäin heikosti" - 10="Toteutunut erittäin hyvin"

1. Autan vanhempia saavuttamaan niitä taitoja ja tieto- ja, joita heidän lapsensa tarvitsee	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
2. Osaan tukea lapsen onnistumista	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
3. Toimin tavalla, joka vastaa jokaisen lapsen yksilöllii- siin tarpeisiin	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
4. Ajan lapsen etua työskennellessään muiden palvelu- jen kanssa	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
5. Kerron vanhemmille hyvistä asioista lapsessa	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
6. Kohtelen lasta arvostavasti kaikissa tilanteissa	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
7. Tuen lapsen vahvuuksia	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
8. Arvostan vanhempien näkemyksiä lapsen tarpeista	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
9. Huolehdin lapsen turvallisuudesta, kun lapsi on hoi- dossa/vastuullani	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10

14. Arvioi miten hyvin seuraavat asiat ovat toteutuneet kuluneen vuoden aikana, kun olet tehnyt yhteistyötä vanhempien kanssa. Asteikko 1="Toteutunut erittäin heikosti" - 10="Toteutunut erittäin hyvin"

1. Olen saatavilla, kun vanhempi tarvitsee apua	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
2. Olen rehellinen vanhemmille, vaikka minulla olisi huonojakin uutisia	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
3. Puhun tavalla, jota vanhemmat ymmärtävät	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
4. Suojelen perheen yksityisyyttä	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
5. Kunnioitan perheen arvoja ja uskomuksia	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
6. Kuuntelen arvostelematta lasta tai perhettä	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
7. Otan huomioon sen, mitä perheellä on sanottavana	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
8. Olen ystävällinen	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10

15. Oletko tehnyt yhteistyötä lapsen liittyvissä asioissa seuraavien tahojen kanssa?

Voit valita useamman vastausvaihtoehdon Vastausvaihtoehdot ovat:

0. yhteistyötä ei tehty
1. yhteistyötä tehtiin jonkin verran
2. yhteistyötä tehtiin melko paljon
3. yhteistyö oli tiivistä ja sitä tehtiin paljon

Lapsen vanhemmat / huoltajat

0 1 2 3

Varhaiskasvatuksen / päiväkodin työntekijät

0 1 2 3

Lapsen opettaja

0 1 2 3

Koulukuraattori

0 1 2 3

Kouluterveydenhoitaja

0 1 2 3

Koulupsykologi

0 1 2 3

Koulun rehtori

0 1 2 3

Perheneuvola

0 1 2 3

Lasten / nuorten psykiatria	0	1	2	3
Lastensuojelun sosiaalityöntekijä	0	1	2	3
Perhetyö	0	1	2	3
Muut sosiaali- ja terveystalvelujen tuottajat	0	1	2	3
Muu taho, mikä _____	0	1	2	3
Muu taho, mikä _____	0	1	2	3

16. Kuinka usein olet tehnyt yhteistyötä / neuvotellut lapsen perheen/omaisten/huoltajien kanssa kuluneen vuoden aikana?

1. en ollenkaan
2. alle 5 kertaa
3. 5-10 kertaa
4. 10-20 kertaa
5. useammin kuin 20 kertaa

17. Minkälaisissa asioissa olet tehnyt yhteistyötä lapsen perheen kanssa?

18. Minkälaisissa asioissa olet tehnyt yhteistyötä koulun kanssa tämän lapsen osalta?

19. Miten olen tukenut lasta kuluneen vuoden aikana? Listaa mielestäsi tärkeimmät ja oleellisimmat toimintasi.

20. Oletko osallistunut kuluneen vuoden aikana lapsen ja/tai perheen kanssa erilaisiin lasta koskeviin neuvotteluihin/palavereihin

1. ei
2. kyllä. Tarkenna vastaustasi (kuinka moneen ja minkälaiseen?)

21. Minkä tahojen kanssa olisi tarvittu enemmän yhteistyötä?

22. Onko lapsella ollut kuluneen vuoden aikana kriisitilanteita (esim. perhetilanteessa, terveydentilassa tms.).

1. ei
2. kyllä. Tarkenna vastaustasi. Minkälaisista kriisitilanteista on ollut kyse?

23. Arvioi, kuinka hyvin seuraavat Icehearts-toimintaan liittyvät tekijät ovat palvelleet tätä lasta. Vastausvaihtoehdot ovat:

1. ei lainkaan
2. vähän
3. jossain määrin
4. melko paljon
5. erittäin paljon
0. en osaa sanoa

Mahdollisuus harrastaa liikuntaa	1	2	3	4	5	0
Oikeus kuulua joukkueeseen lapsen urheilullisista suorituksista riippumatta	1	2	3	4	5	0
Iceheartsin myötä saadut kaverit	1	2	3	4	5	0
Kasvattajan yksilöllinen tuki lapselle	1	2	3	4	5	0
Kasvattajan tuki koulussa	1	2	3	4	5	0
Kasvattajan tuki perheelle	1	2	3	4	5	0
Kasvattajan jatkuva läsnäolo lapsen arjessa	1	2	3	4	5	0
Kasvattajan tuki koulun ja kodin ulkopuolella	1	2	3	4	5	0
Pitkäkestoinen tuki	1	2	3	4	5	0
Kokonaisvaltainen tuki (yli sektoreiden)	1	2	3	4	5	0

ARVIOT ICEHEARTS-TOIMINNAN HYÖDYISTÄ

24. Onko lapsen käyttäytyminen muuttunut kuluneen vuoden aikana

1. ei
2. kyllä, miten?

25. Kuinka paljon arvioit Icehearts-toiminnan edistäneen lapsen ja perheen hyvinvointia sekä elämäntilannetta? Vastausvaihtoehdot ovat:

1. ei lainkaan
2. vähän
3. jossain määrin
4. melko paljon
5. erittäin paljon
0. en osaa sanoa / ei koske tätä lasta

Koulussa pärjääminen parantunut					
1	2	3	4	5	0
Käyttäytyminen koulussa parantunut					
1	2	3	4	5	0
Käyttäytyminen koulun ulkopuolella parantunut					
1	2	3	4	5	0
Koulusta pinnaaminen vähentynyt					
1	2	3	4	5	0
Aggressiivinen käyttäytyminen vähentynyt					
1	2	3	4	5	0
Pelokkuus/arkuus vähentynyt					
1	2	3	4	5	0
Aikuisten kanssa toimeentuleminen parantunut					
1	2	3	4	5	0
Auktoriteettien kunnioittaminen helpottunut					
1	2	3	4	5	0
Kaverisuhteet parantuneet					
1	2	3	4	5	0
Kavereiden määrä lisääntynyt					
1	2	3	4	5	0
Sosiaaliset taidot kohentuneet					
1	2	3	4	5	0
Itsetunto vahvistunut					
1	2	3	4	5	0
Mieliala kohentunut					

1	2	3	4	5	0
Liikunnallisuus lisääntynyt					
1	2	3	4	5	0
Tupakointi / tupakointikokeilut vähentyneet					
1	2	3	4	5	0
Päihteiden käyttö / päihdekokeilut vähentyneet					
1	2	3	4	5	0
Lapsen ja vanhempien suhde parantunut					
1	2	3	4	5	0
Perheen sisäiset suhteet kohentuneet					
1	2	3	4	5	0
Vanhempien jaksaminen parantunut					
1	2	3	4	5	0

26. Millä muulla tavoin arvioit Icehearts-toiminnan vaikuttaneen lapsen hyvinvointiin ja elämäntilanteeseen?

27. Onko Icehearts-toiminnasta ollut lapselle jonkinlaista haittaa / harmia?

1. ei
2. kyllä. Tarkenna vastaustasi.

KIITOS VASTAUKSISTASI!